

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Andra kammaren.

Nr 18.

Onsdagen den 9 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsmannen Tor Wolgast, Bräkne-Hoby, som lider av akut njurinflammation, är på grund av denna sjukdom oförmögen att bevista Riksdagen tills vidare under tiden 5 mars till och med 31 mars 1938, vilket härmed intygas.

Karlshamn den 3 mars 1938.

H. Edelsteen,
prov.-läkare.

§ 2.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 158, angående anslag till tekniska läroverk m. m.; och

nr 159, angående anslag för budgetåret 1938/39 till rasbiologiska institutet;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 166, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt;

till statsutskottet propositionen, nr 170, angående lönereglering för nomadlärare m. m.; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 185, angående anslag till den lägre mejeriundervisningen m. m.

§ 3.

Herrar *Hanssons* i Rubbestad och *Gustafsons* i Kasenberg på bordet ligande motion nr 374, som nu föredrogs, remitterades till statsutskottet.

§ 4.

Vidare föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets utlåtanden nr 16—20, första lagutskottets utlåtanden nr 19—21 samt andra lagutskottets utlåtande nr 20.

§ 5.

Föredrogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts memorial, nr 2, i anledning av väckt motion angående monopolismen inom det elektriska installationsområdet m. m.

Kammaren biföll utskottets anhållan och beslöt hänvisa motionen till behandling av lagutskott.

§ 6.

Ang. lag om
understöds-
föreningar
m. m.

Till avgörande företogs härefter andra lagutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 19 med förslag till lag om understödsföreningar m. m. samt nr 20 med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 26 juni 1931 (nr 280) om erkända sjuk-kassor, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade

Herr **Råstock**: Herr talman! Jag förstår så väl, att riksdagskamraterna se litet undrande på mig, när jag träder upp i ett ärende, som ej alls hör till dem, med vilka jag brukar syssla. För det första skall jag emellertid lova att fatta mig mycket kort, och för det andra vill jag på förhand tala om att jag ej kommer att framställa något som helst yrkande.

En sak, för vilken föreningar av olika slag, kanske särskilt pensionskassorna, äro mycket intresserade är, vilken räntefot som får läggas till grund för premieberäkningen. Jag har under olika avsnitt av min verksamhet strängt hållit på och håller fortfarande på att det skall räknas så säkert som möjligt, så att vi ej få otrevliga bakslag sedermera. Men jag har ej kunnat underlåta att göra den reflexionen, att det ser synnerligen mörkt ut för understödsföreningar av olika slag, när nu räntan genom olika omständigheters makt kommit att sjunka undan för undan. Jag tror mig också veta, att åtskilliga, som syssla med försäkringsverksamhet, ej fått tillstånd att räkna med högre avkastningsprocent å fonderna än $2\frac{1}{2}$ procent. Vad jag här vill säga är, att räntesatserna varierat betydligt, så långt man kunnat följa dem tillbaka. Långliga tider har räntan varit låg och långliga tider har den varit högre. Man kan lämpligast, synes det mig, beskriva räntelägets utveckling med en våglinje.

Jag skulle nu endast vilja ifrågasätta, om det ej vore möjligt för de i detta fall bestämmande myndigheterna att låta undersöka, huruvida man ej kunde vid fastställandet av räntefoten för premieberäkning taga hänsyn till det faktiska ränteläget för förstklassiga papper under en lång följd av år bakåt, d. v. s. taga litet hänsyn till den medelränta, som faktiskt varit gällande i fråga om riktigt goda, guldkantade papper. Det är möjligt, att det ej kan leda till något resultat, men jag tror, att det vore nyttigt med ett övervägande i detta avseende. Det är i alla fall på det sättet, att om man blott tager dagsläget till utgångspunkt, när man fastställer den räntesats, som skall läggas till grund för premieberäkningen, så gör man sig skyldig till ett lika stort fel, som om man endast skulle taga hänsyn till ränteläget under en lång följd av år tillbaka. När nu särskilda personer tillkallats för att verkställa utredning och avgiva förslag angående försäkringsverksamheten, skulle jag vara mycket tacksam, om vad jag nu sagt kunde på något sätt komma under deras omprövning.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa, utan har endast velat ställa en vädjan, att detta förslag tages under debatt.

Häruti instämde herr *Olsson* i Mellerud.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 7.

Ang. genom-
förande av
förtio timmars
arbetsvecka
för industri-
arbetare m. fl.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om genomförande av förtio timmars arbetsvecka för industriarbetare m. fl.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 206, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Brädefors m. fl.* yrkat, att

Ang. genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka för industriarbetare m. fl.

(Forts.)

riksdagen måtte i princip uttala sin anslutning till artikel 1 i det av internationella arbetskonferensen år 1935 antagna förslaget till konvention angående arbetstidens förkortning till fyrtio timmar i veckan samt att riksdagen måtte i skrivelse till regeringen hemställa om förslag till nästa års riksdag angående sådan förändring av arbetstidslagen, att »fyrtio timmars arbetsvecka får laglig kraft».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Brädefors: Herr talman! Vid 1936 års riksdag behandlades en proposition, vari anhölls om riksdagens yttrande över internationella arbetsbyråns förslag till konvention angående arbetstidens förkortning till 40 timmar i veckan. Vid behandlingen av denna fråga för två år sedan märkte man, att från regeringens sida, alltså från statsrådet Möllers, förordades ratificering av konventionen i fråga. Vederbörande utskotts majoritet avstyrkte ratificering, men vid utskottsutlåtandet voro då fogade en hel del reservationer av arbetarrepresentanter, och vid ärendets avgörande i kammaren röstade en ganska stor minoritet för ratificering av konventionen om 40-timmarsveckan. Konventionens anhängare anförde för sin ståndpunkt dels sociala skäl men dels även den rådande arbetslösheten, som ansågs spela en stor roll i detta sammanhang. Konventionens motståndare hade som skäl för sin ståndpunkt ekonomiska konsekvenser för företagen av en sådan konventions godkännande och genomförande i den praktiska verksamheten.

Nu två år senare komma vi med en motion med samma innehåll, vari alltså yrkas, att den svenska riksdagen skall ratificera konventionen om 40 timmars arbetsvecka, och då mötas vi av ett enhälligt avslag från utskottets sida. Nu är det ej något förord från socialministerns sida såsom för två år sedan, och ej heller hava några reservationer till utskottsutlåtandet avgivits från arbetarrepresentanternas sida. Det märkvärdiga är, att när för två år sedan arbetarrepresentanterna i utskottet reserverade sig för ratificering av konventionen i fråga, då var arbetarpartierna här i kammaren i minoritet, medan nu, två år senare, när ingen reservation finnes för konventionens ratificering, då ha vi en arbetarmajoritet i denna kammare och det har även blivit en betydlig förskjutning åt arbetarhåll inom riksdagen i dess helhet.

Man har i andra lagutskottet såsom motiv för sitt avslagsyrkande anført, dels att den internationella arbetsorganisationen skulle inom en nära framtid komma att ytterligare överlägga om dessa frågor, men dels även att ingen annan stat ännu har ratificerat konventionen om 40 timmars arbetsvecka. Det sistnämnda motivet anser jag för min del ej vara något motiv alls. När regeringen för två år sedan förordade en ratificering, då hade ej heller någon annan stat ratificerat denna konvention, och redan av den anledningen bortfaller utskottets skäl, att ingen annan stat ännu har ratificerat denna konvention. Man skulle kunna tänka sig, att när det är fråga om internationella konventioner, såväl i detta fall som i andra, även andra stater skulle kunna resonera på samma sätt, som utskottet resonerat, att när ingen annan stat ännu ratificerat, så kunna vi ej börja därmed. På detta sätt skulle dock ingen internationell överenskommelse kunna stadfästas, och då skulle den internationella arbetsorganisationens förslag i alla frågor vara absolut värdelösa.

Låt oss i detta sammanhang se på ett annat konventionsförslag, nämligen förslaget till konvention om 48 timmars arbetsvecka, den s. k. Washington-

Ang. genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka för industriarbetare m. fl.
(Forts.)

konventionen. I Sverige har det stiftats en arbetstidslag på grundval av Washingtonkonventionen, men ännu i dag har Sverige ej ratificerat denna konvention. Man kan dock ej motivera det med, att ingen annan stat ratificerat denna. Utskottet säger nämligen självt, att intill 1938 års början denna konvention ratificerats av 18 stater och att en villkorlig ratificering ägt rum i 4 stater samt att förslag om ratificering föreligger i 2 stater. Om nu Sverige skulle, i enlighet med vad vi i vår motion yrkat, i princip godkänna införande av 40-timmarsveckan i industrien, så skulle Sverige ej vara det första land, som i praktisk verksamhet genomförde 40-timmarsveckan. Vi skulle ej kunna stoltsera med att vi äro föregångsmän i detta fall. Det finns en rad andra länder, som i den praktiska verksamheten gått ganska långt i fråga om förkortning av arbetstiden.

I Amerika har 40-timmarsveckan vunnit tillämpning på all industri redan 1933. Föreanta staternas högsta domstol har visserligen förklarat bestämmelserna om denna förkortning av arbetstiden vara grundlagsstridiga, men icke desto mindre tillämpas fortfarande 40-timmarsveckan inom större delen av den amerikanska industrien. I Frankrike antogs den 21 juni 1936 en lag, som fastställde 40 timmars arbetsvecka för industri och handel samt inskränkte arbetstiden under jord i gruvor. Vid slutet av år 1936 hade förslag till författningar med verkställighetsföreskrifter upprättats beträffande 28 industrier, och 10 av dessa författningar hade redan utfärdats. För alla gruvor under jord, kol- såväl som metallgruvor, fastställdes veckoarbetstiden till 38 timmar 40 minuter. De författningar, som utfärdades i slutet av 1936, omfattade mer än $3\frac{1}{2}$ miljoner arbetare. På Nya Zeeland antogs den 8 juni 1936 en lag, som begränsade arbetstiden inom industrien till 40 timmar per vecka. Denna arbetstidsförkortning skulle icke få medföra nedsättning av lönerna eller avskedande av arbetare. Samma arbetstid har fastställts för flertalet arbetare vid järnvägarna, och 44 timmars arbetsvecka har införts för butiksbiträden. I Belgien har den 9 juli 1936 antagits en lag, som fastställer 40 timmars arbetsvecka för industrier eller industrigrenar, där arbetet utföres under ohälsosamma, farliga eller ansträngande förhållanden. I den Socialistiska Sovjetunionen har man förkortat såväl arbetsveckan som arbetsdagen, och den nya konstitutionen av den 5 december 1936 fastställer »rätten till vila», vilken bland annat innebär en förkortning av arbetsdagen till 7 timmar för det stora flertalet arbetare. I dag hava 20 procent av alla arbetare ledigt var femte dag och 80 procent ledigt var sjätte dag. Detta gör, omräknat till sjudagarsvecka, en effektiv arbetstid av 37 timmar i veckan.

Nu fordra vi naturligtvis ej, att den svenska riksdagen och regeringen skola genomföra en så genomgripande reformering av arbetstiden, som den Socialistiska Sovjetunionen gjort. Därtill ha de kapitalistiska staterna ej de möjligheter, som den socialistiska staten har. Men vi kräva bestämt, att den svenska riksdagen åtminstone följer de borgerligt styrda länder, som i denna fråga ligga ett bra stycke före Sverige, och särskilt kräva vi av arbetarmajoriteten i denna kammare, att den följer de över 800,000 fackligt organiserade arbetarnas krav, som vid landsorganisationens senaste kongress fick följande lydelse: »Kongressen ansluter sig till de beslut i arbetstidsfrågan, som fastställts vid fackföreningsinternationalens kongress i Bryssel 1933, vari påyrkas en förkortning av arbetstiden till 40 timmar per vecka.» Jag får i detta sammanhang säga, att vi ej heller godkänna sådana argument mot införande av 40 timmars arbetsvecka eller överhuvud taget en förkortning av arbetstiden, som socialministern anförde för sin underlåtenhet att rösta för konventionen om 40 timmars arbetsvecka inom textilindustrien. När man argumenterar på det sättet, att vi

Ang. genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka för industriarbetare m. fl.

(Forts.)

ej kunna antaga denna konvention, därför att vi veta, att Tyskland och Japan ej godkänna densamma och vårt land då ej kan stå sig i konkurrensen på världsmarknaden med dessa länder, då skulle detta betyda, att de fascistiska länderna skulle bestämma över reformarbetet i de demokratiska länderna.

Vi ha fortfarande samma motiv för vårt förslag, som konventionens anhängare framförde 1936, nämligen de sociala skälen. Icke ens det andra motiv, som då anfördes, nämligen den rådande arbetslösheten, har i dag eliminerats. Vi ha en massa arbetslösa ännu i dag trots högkonjunkturen. När man ser, att nu motiven för en förkortning av arbetstiden ej blivit svagare utan tvärtom starkare, sedan frågan senast behandlades av riksdagen, måste man appellera till fackföreningsfolket, att det måtte tillse, att deras representanter i parlamentet föra deras talan och strida för deras berättigade intressen och icke, som nu är fallet, kapitulera för de fascistiska staterna och det egna landets arbetsgivarintressen.

Herr talman! Med detta debattinlägg ber jag att få yrka bifall till motionen.

Herr **Hage**: Jag skall endast be att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag skall emellertid be att därtill få foga några få randanmärkningar.

Jag vill då i första hand framhålla, att vi icke ha för princip här i svenska riksdagen att i frågor av så omfattande internationell och ekonomisk räckvidd som den föreliggande fatta beslut med anledning av en framställning från en enskild motionär. Det spelar därvid icke den minsta roll, vilket parti motionären tillhör. För ett ståndpunktstagande till frågor av sådan natur måste givetvis förutsättas en hel del utredningar och ingående undersökningar rörande de verkningar ett dylikt beslut skulle få. Det måste alltså vara en grundförutsättning för bifall, att regeringen ställer sig bakom ett förslag i denna riktning.

Det föreligger emellertid även ett annat skäl att yrka avslag på motionen. Det är nämligen icke riktigt, som herr Brädefors påstår, att det förslag, han framfört i sin motion, är detsamma, som de socialdemokratiska reservanterna i andra lagutskottet framförde vid 1936 års riksdag. Herr Brädefors' yrkande sträcker sig betydligt längre. Vi tillstyrkte i vår reservation endast ett bifall till en principkonvention om 40-timmarsvecka. Sedan förbehöllo vi oss, i enlighet med vad som föreslagits i propositionen, rätt att taga ställning till de olika specialkonventioner för olika arbetsområden, som kunde väntas framkomma. Herr Brädefors påyrkar nu i sin motion, att man på en gång skall taga ställning till hela detta problem och införa 40-timmarsveckan inom hela industrien och övriga arbetsområden inom vårt land. Detta är, som jag nyss påpekade, på grund av förslagets stora ekonomiska räckvidd icke möjligt utan synnerligen grundlig utredning rörande verkningarna av en dylik åtgärd. I detta sammanhang vill jag särskilt understryka, att vi samtidigt som vi 1936 gingo in för denna principkonvention, för vilken vi dock icke fingo majoritet, betonade, att det inom vårt land troligen finns en massa industrier, där det med tanke på den utländska konkurrensen skulle ställa sig mycket svårt att införa 40-timmarsveckan. Det förslag, som herr Brädefors yrkar bifall till, är alltså inte alls detsamma, som de socialdemokratiska reservanterna hade 1936.

Med hänvisning till såväl detta som vad jag förut sagt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Brädefors**: Herr Hage lämnade en ganska värdefull upplysning om en princip vi ha i riksdagen, den nämligen att vi icke fatta beslut med an-

Ang. genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka för industriarbetare m. fl.
(Forts.)

ledning av en enskild motion. Det är under sådana förhållanden underligt, att herr Hage själv motionerar ganska tappert, fastän han vet att riksdagen icke brukar fatta beslut med anledning av en enskild motionärs framställning. När man vet, att riksdagen har en sådan princip, är det icke då att spela teater när man trots detta motionerar så flitigt som herr Hage gör.

Herr Hage ville vidare göra gällande, att det är en betydlig skillnad mellan vår motion i denna fråga vid årets riksdag och det förslag, som de socialdemokratiska reservanterna tillstyrkte för två år sedan. Vad är det för skillnad, herr Hage? Den första delen av vårt yrkande i motionen sammanfaller precis med den hemställan, som de socialdemokratiska reservanterna gjorde för två år sedan, nämligen att i princip godkänna ratificeringen av 40-timmarsveckan.

Det andra yrkandet i vår motion, i vilket vi föreslå, att riksdagen i skrivelse till regeringen skall hemställa om framläggande om förslag till lag om införande av 40-timmarsveckan till nästa års riksdag, innebär icke heller någon nyhet. Jag vill framhålla för herr Hage, att utskottet mycket väl hade kunnat bifalla det ena yrkandet i motionen, detsamma som reservanterna voro anhängare av för två år sedan, och avslå det andra. Varför ha dessa reservanter icke ens velat godkänna det förslag, som de voro anhängare av för två år sedan? Även för två år sedan var det ju icke meningen, att man skulle stanna vid detta principiella godkännande av 40-timmarsveckan, utan att förslaget skulle utformas vidare i det praktiska livet. Det är detta yrkande, som vi i själva verket gjort i vår motion.

Herr Hage: Herr Brädefors återgav mitt yttrande på ett mycket oriktigt sätt. Jag sade icke — som han ville göra gällande — att vi här i riksdagen icke äro vana att fatta positiv ståndpunkt till frågor, som framföras av *enskilda motionärer*. Jag sade, att vi icke voro vana att fatta positiv ståndpunkt till framställningar från *enskilda motionärer* i frågor av *så stor ekonomisk och internationell betydelse*, som det i detta fall gäller.

Det var detta jag yttrade, och det är någonting helt annat än vad herr Brädefors ville tillskriva mig.

Herr Brädefors: Herr Hage tycks icke vilja vidhålla vad han sade i sitt första yttrande. Han synes nu vilja reducera innebörden av sitt uttalande och tillägger, att det endast skulle vara beträffande frågor av stor internationell eller ekonomisk betydelse som man icke kan taga hänsyn till en enskild motionärs yrkande. I dylika frågor kryper han bakom utredningskravet. Men, herr Hage, var icke denna fråga utredd 1936, då socialministern förordade samma förslag, som vi nu framlagt i vår motion. Jag tror icke, att socialministern velat förorda ett förslag, där icke tillräckligt klar utredning förelegat.

Fröken Hesselgren: Jag skall icke lägga mig i debatten mellan de båda herrarna. Jag vill endast påpeka för kammaren, att denna fråga på grund av den senare tidens utveckling faktiskt kommit i ett annat läge. För den som i likhet med mig är efter år följt debatten i denna fråga nere i Genève står det klart, hur oerhört svårlost den är och hur många olika sidor av saken man är tvungen att beakta.

När frågan först kom under debatt, gällde det att genom införande av 40-timmarsvecka lösa ett av den tidens allra svåraste problem, nämligen arbetslöshetsfrågan. Under de år som gått sedan dess, har detta spörsmål i viss mån glidit över på ett annat område. Vid de diskussioner, som under de senaste åren förekommit, har man företrädesvis sysslat med huruvida det vore

Ang. genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka för industriarbetare m. fl.
(Forts.)

berättigat att ur hygienisk och hälsosynpunkt o. s. v. ta upp frågan om ett förkortande av arbetstiden.

När nu frågan i den internationella diskussionen befinner sig i ett så pass förvirrat läge och man dessutom vet, att den skall upptagas till förnyad prövning i Genève i år, skulle det ha sett mycket märkvärdigt ut, om utskottet kommit med ett annat yrkande än som skett. Utskottet påpekar ju, att denna fråga alltjämt befinner sig under utredning och att man därför icke nu kan taga ståndpunkt till densamma.

Herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Jag undrar om det ändå icke har inträffat något sedan sist, som kan förklara den förändrade hållning till denna fråga, som inträtt hos kammarens socialdemokratiska ledamöter. Tidigare ville man motivera sitt understödjande av kravet på 40-timmarsvecka med hänvisning till den stora arbetslöshet, som då rådde, och menade, att man genom en dylik reform skulle kunna uppnå en rättvisare fördelning av arbetstillfällena. Jag tyckte mig kunna utläsa ur herr Möllers motivering för avslag vid internationella arbetskonferensens sammanträde i Genève i fjol, att han ansåg, att arbetslöshetsproblemet numera hade skjutits i bakgrunden på grund av högkonjunkturen, och samma slutsats anser jag mig kunna dra av fröken Hesselgrens anförande.

Jag vill med anledning härav göra kammaren uppmärksam på att vi fortfarande ha en mycket stor arbetslöshet i vårt land, och framför allt vill jag påpeka, att tendensen i dag går mot stigande arbetslöshet. Av arbetslöshetskommissionens senaste meddelande finner jag, att vi för närvarande ha högre arbetslöshet än vi hade t. ex. i december 1937 och december 1936. Fackföreningarna redovisa dessutom en sådan oerhörd arbetslöshetsprocent som 17.8. Dessa förhållanden måste nog anses utgöra ett bevis för att arbetslöshetsproblemet kvarstår och trots den exceptionella högkonjunktur, som Sverige genomlever, alltjämt för många tiotusental svenska medborgare är ett olöst problem. Det måste därför anses som ett ohållbart skäl, att man icke har anledning att införa 40-timmarsveckan för att avhjälpa arbetslösheten. Jag tror att mina vänner socialdemokraterna vid behandlingen av denna fråga ha måst tänka på samarbetet med bondeförbundet och därför offrat denna fråga på samarbetets altare — jag hoppas det bara är för tillfället. Jag kanske misstager mig, men nog pekar denna ovilja att i dag överhuvud taget diskutera problemet ur positiva synpunkter, som utskottets socialdemokratiska ledamöter, inte minst herr Hage, ha lagt i dagen, i denna riktning.

Så en annan sak. Sverige befinner sig i det lyckliga läget att vara särskilt gynnad av högkonjunkturen. Landets finanser äro utomordentligt goda, och riksdagens såväl som regeringens politiska sammansättning är sådan, att man borde kunna vänta, att Sverige inte skall hänga i sladden utan i stället försöka ty sig till de länder, som gå i spetsen för att lösa denna fråga. Som herr Brädefors redan påpekat ha stora industriländer — förutom Sovjetunionen, Förenta staterna och Frankrike, som ha en oerhört stor betydelse för världshushållningen — redan löst denna fråga. I dessa länder har man haft parlament av en helt annan sammansättning än i Sverige. I ett sådant land som Frankrike t. ex. äro de ekonomiska förutsättningarna för genomförandet av en sådan lag som denna icke på långt när så lysande, som de faktiskt äro i detta land.

För min del kan jag mycket väl förstå, om arbetsgivarkretsarna i vårt land vända sig mot ett införande av 40-timmarsveckan. De inse naturligtvis, att

Ang. genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka för industriarbetare m. fl.
(Forts.)

detta skulle innebära fördyring av produktionskostnaderna. Men detta är ju deras vanliga ståndpunkt, som man från socialdemokratiskt håll med en sådan intensitet har bemött under årens lopp, en ståndpunkt, som man har kämpat mot ända från den tid, då 48-timmarsveckan ännu tedde sig som en utopi eller i varje fall framstod som det stora mål, som det närmast gällde att kämpa för. Ur den svenska arbetarklassens synpunkt och ur de synpunkter, som socialdemokraterna själva vilja företräda, föreligger det faktiskt ingen anledning att som motargument mot införande av 40-timmarsvecka godta vare sig att vi icke ha arbetslöshet eller att de ekonomiska förutsättningarna för denna linjes genomförande saknas. De föreliggande tvärtom i alldeles särskilt hög grad.

Det måste därtill kännas alldeles särskilt bittert att veta, att detta land just genom att bromsa denna reform faktiskt försvårar läget för de länder, där arbetarklassen har gått i spetsen för genomförande av densamma. Min kamrat Brädefors kritiserade herr Möllers argument, när han uppträdde mot antagande av konventionen om 40-timmarsvecka för textilindustriens räkning under motivering, att Tyskland och Japan inte gått med på densamma. Detta kan naturligtvis i och för sig vara ett skäl. Ett genomförande av denna reform kan givetvis skapa vissa konkurrenssvårigheter på världsmarknaden. Men å andra sidan nödgas man väl även ta hänsyn till andra länder, som redan genomfört reformen och som på grund därav drabbas av konkurrenssvårigheter. Dessas länders svårigheter ökas ju i den mån ett större antal länder stå kvar på sin gamla ståndpunkt i denna fråga. Det motstånd som reses mot ett genomförande av konventionen i länder, där de politiska och ekonomiska förutsättningarna för ett genomförande av 40-timmarsveckan äro störst, är för arbetarklassen i dessa länder — jag tänker då främst på Frankrike — liktydigt med ett hugg i ryggen. Ett sådant motstånd försvårar vidmakthållandet av den sociala seger, som arbetarrörelsen vunnit i de länder, där 40-timmarsveckan genomförts. Det borde därför ha funnits anledning för den svenska riksdagens socialdemokrater att icke falla vare sig för argumentet om arbetslösheten eller argumentet om det förändrade internationella läget. Därtill kommer en annan sak. Alla i denna riksdag se framåt mot en ny kris; alla tecken tyda på att den redan brutit ut i en del av världen, och att Sverige kommer att stå inför dess problem också kanske ganska snart. Och då ha vi återigen det stora fruktansvärda arbetslöshetsproblemet som vi fingo känna på 1932. Då är frågan: skall man, när det gäller att lösa ett problem av detta slag, bara döma efter arbetstillgången under den korta högkonjunkturen? Skall man icke därjämte döma efter den oerhörda arbetslöshet, som lågkonjunkturen och krisen skapa? Jag menar därför, att denna fråga hade förtjänat en bättre behandling, i all synnerhet som jag vet, att den representerar önskemålen hos dem som ändå ha burit fram majoriteten i denna kammare, dem som stå bakom majoriteten i denna kammare. Därför, herr talman, vidhåller jag, även om jag vet att det bara är en demonstration i dag och att förslaget är dömt att falla denna gång, men i medvetande om att det kommer tillbaka och att dess genomförande icke skall kunna hindras, ändock yrkandet om bifall till motionen.

Herr Sandström: Herr talman! Jag trodde knappast att den föregående talaren skulle vilja nämna Frankrike i detta sammanhang. Det är sant att Frankrike genomförde 40-timmarsveckan, och att det var dess folkfront som gjorde detta, men man har kommit att ångra det beslutet många gånger. Man trodde att det skulle bli bättre tider, man trodde att man skulle få ned arbetslösheten, man misstog sig. Arbetslösheten steg i stället, ja, än mera — landet

Ang. genomförande av fyrtio timmars arbetsvecka för industriarbetare m. fl.
(Forts.)

bragtes till ruinens brant, och Frankrike är nu på full reträtt, och man vet där icke hur man skall komma ifrån saken. Det var ett alltför obetänksamt och lättsinnigt steg som man tog.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Vad beträffar Frankrike tycker jag det är ett exempel på huru farligt det är för en parlamentarisk församling att vänta med genomförandet av en aktuell reform tills folkvreden tvingar den samma att handla, och då kanske icke handlar så noga övertänt som den i andra fall skulle ha gjort. Beträffande de svårigheter som påstås ha skapats av denna reform är jag för min del övertygad om — och det har ju framförts mycket auktoritativa besked därom — att dessa svårigheter icke sammanhånga med 40-timmarsveckan. Deras orsaker äro att söka på andra områden bl. a. inom den franska finanspolitiken, så som den förts under en mycket lång tid. Det har därjämte visat sig redan från Frankrike, att efter en mycket kort övergångsperiod 40-timmarsveckan lett till en ökad räntabilitet inom produktionen, därför att arbetets effektivitet har stigit därigenom att 40-timmarsveckan givit arbetarna större möjligheter till rekreation och gjort deras duglighet i produktionsprocessen större. Detta är ju minst lika betydelsefulla erfarenheter från Frankrike som de som här framförts av herr Sandström.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Vid nu skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1937 vid dess tjugotredje sammanträde fattade beslut biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 9.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om lagstiftning rörande arbetsavtal. *Ang. lagstiftning rörande arbetsavtal.*

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 180 i första kammaren av herr *Domö m. fl.* och nr 286 i andra kammaren av herr *Bagge m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade yrkats, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att utredningen rörande frågan om lagstiftning angående arbetsavtal måtte skyndsamt fullföljas och avslutas samt att förslag till sådan lagstiftning därefter måtte framläggas för riksdagen.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Österström, P. Sandström, Knut Petersson, Wistrand, Skoglund* och *Sandström* i Härnösand anhållit, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att utredning rörande frågan om lagstiftning angående arbetsavtal måtte skyndsamt fullföljas och avslutas

Ang. lagstiftning rörande arbetsavtal. (Forts.)
samt att förslag till sådan lagstiftning därefter måtte framläggas för riksdagen.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Österström: Herr talman! Erfarenheten visar ju, att, när det gäller en ifrågasatt lagstiftning om problem på arbetsmarknaden, mycket skilda meningar komma till uttryck. Man bör kanske också erkänna, att det är förståeligt att sådana skilda uppfattningar göra sig gällande, då det ju är många intressen som här anmäla sig, icke minst de stora partorganisationernas önsningar att kunna framträda såsom de bestämmande och avgörande på detta område.

Men beträffande den detalj som nu är föremål för kammarens överläggning, om den sak som innefattas i den framställning som här gjorts, råder det strängt taget ingen principiell skiljaktighet i uppfattningen. Behovet av lagstiftning om arbetsavtal är så väl vitsordat, att man nog kan säga, att det i allmänhet strängt taget råder bara en mening om att en sådan lagstiftning är erforderlig och att en betydande lucka här måste fyllas. När andra lagutskottet nu senast hade denna fråga till behandling, vittnades det också från alla håll, eller åtminstone från alla partier som voro företrädde i utskottet, om att ett sådant behov av en lagstiftning verkligen fanns, och vid ett tillfälle såg det också ut som om utskottet skulle komma till enighet om formuleringen rörande svaret på den motion som låg till grund för utskottets behandling. Emellertid sprack man på den uppgiften att åstadkomma enighet, och jag skulle tro att detta mindre berodde på någon som helst innerst inne olika uppfattning om behovet av en lagstiftning härvidlag, utan mera på det förhållandet att majoritetspartiernas representanter voro ytterligt ängsliga att framföra något som kunde uppfattas som en pekpinne för regeringen. Jag är ju den förste att medgiva att vi alla ha erfarenhet av att regeringspartier bära på den ärftliga belastning, som en sådan rädsla att göra påpekanden för regeringar innebär, men å andra sidan har jag en mycket stark känsla av att riksdagen har den skyldigheten att i sin tur vaka över, så långt som det är möjligt och så långt som det är rimligt, att riksdagens framställningar bli beaktade av Kungl. Maj:t. När det icke har visats att de sakliga positioner som riksdagen en gång har intagit ha på något sätt blivit rubbade av utvecklingen, då finns det alltför anledning för riksdagen att vidhålla och understryka denna sakligt starkt grundade uppfattning. I detta fall förhåller det sig alltså så, att det så långt ifrån är på det viset att utvecklingen har rubbat riksdagens sakliga positioner, att utvecklingen i stället har gått i den riktningen, att allt vad som skett, sedan riksdagen för ett par år sedan skrev i denna sak, har underlättat för statsmakterna att genomföra en sådan lagstiftning, därför att åtskilliga av de detaljer i detta problem, som äro irriterande eller kunna sägas vara det, ha blivit bortskalade. Hela problemet är faktiskt numera förenklat i betydande och glädjande grad. Under sådana förhållanden föreställer jag mig, att det ligger inom ramen för ett artigt och vördsamt uppträdande mot regeringen från riksdagens sida att ge uttryck åt att riksdagen vidhåller den principiella inställning, som man tidigare har givit klarhet om och fixerat i en skrivelse. Det finns alltså enligt min mening alla skäl och mycket goda skäl för riksdagen att bifalla den vid detta utlåtande fogade reservation, till vilken jag skall be att få yrka bifall.

Herr Skoglund: Herr talman! Den föregående talaren har framhållit flera synpunkter som jag för min del kan instämma i, och jag skall därför inskränka mig till att framföra några randanmärkningar. Jag kanske icke

Ang. lagstiftning rörande arbetsavtal. (Forts.)

kan bli fullt så hövlig som herr Österström var emot Kungl. Maj:t, men det må förlåtas mig. Jag tror, liksom herr Österström, att det föreligger i verkligheten ingen större skiljaktighet i uppfattningen om behovet av en lagstiftning beträffande arbetsavtal. Det är omvittnat från så många håll, att vi icke behöva uppehålla oss mycket vid den saken. Jag behöver bara erinra om vad en så omdömesgill person som arbetsdomstolens ordförande yttrade i sitt remissvar över det kommittébetänkande som hade utskickats. Arbetsdomstolens ordförande skrev vid det tillfället, att det länge har känts som en brist i svensk lagstiftning, att ett så utomordentligt viktigt rättsinstitut som arbetsavtal icke var reglerat i lagen. Det var ungefär samma ståndpunkt som andra lagutskottet kom till 1936, då utskottet uttalade, att det »hyser den åsikten, att överarbetning av det utredningsmaterial, som hitintills sammanbragts, bör verkställas med all den skyndsamhet som är möjlig, så att förslag i ämnet utan dröjsmål kunna föreläggas riksdagen», och detta lagutskottets utlåtande gjorde också riksdagen till sitt uttalande. Det var 1936. I år skriva vi 1938, men vi veta fortfarande ingenting mera om den frågan än att det sagts att den är föremål för Kungl. Maj:ts utredning. Det är av den anledningen vi i år ha tillåtit oss väcka en motion för att erinra Kungl. Maj:t om, att det lämpligen bör göras något i detta avseende. Jag tror, liksom herr Österström, att andra lagutskottet i år i stort sett var enigt om att man borde hemställa hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t verkligen skulle ta upp denna fråga till behandling. Men det förhöll sig nog så, som herr Österström skildrade det, att när utskottet skulle gå till att på papperet nedskryva vad det ville, utskottsmajoriteten blev mera tvehågsen. Man ville icke ge Kungl. Maj:t någon direkt uppmaning, utan man skulle skriva litet försiktigare.

Efter vad jag förstår, har man ingenting att vänta från Kungl. Maj:t åtminstone till innevarande års riksdag, kanske knappast till nästkommande, och då tycker jag det är fullt berättigat att man gör regeringen den frågan: vad är det egentligen som regeringen väntar på? Att regeringen icke har något särskilt stort intresse för denna fråga, kan man ju övertyga sig om bara man tar den tomma regeringsbänken i betraktande — det säger oss ju en hel del om den vikt som den nuvarande Kungl. Maj:t lägger vid detta ärende. Detta förvånar mig så mycket mera som andra lagutskottets förre ordförande, professor Westman, vilken enligt vad jag vet hade en mycket stor erfarenhet på detta område och dessutom visade ett mycket stort intresse för denna fråga, nu sitter i regeringen. Ärendet kanske rent formellt hör under socialdepartementet, men jag kan icke tänka mig att ett förslag kan framkomma annat än efter gemensam beredning mellan social- och justitieministrarna, och det skulle mycket förvåna mig, om icke herr Westman vid något tillfälle har fört denna fråga på tal med sin kollega socialministern. I alla händelser förefaller det som om Kungl. Maj:t föredrar att med tystnad förbigå hela detta ärende. Det är i ett sådant läge som jag och den grupp jag representerar anser, att det är fullt riktigt att man skriver klart och tydligt från riksdagens sida och säger, att man förväntar, att Kungl. Maj:t verkligen upptar frågan om lagstiftning angående arbetsavtal till behandling.

Utskottsmajoriteten anser att frågan är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Tillåt mig säga, att det förefaller oss som om det vore en ganska förströdd uppmärksamhet som Kungl. Maj:t ägnar detta ärende. Man brukar ibland från hans excellens herr statsministern från statsrådsbänken få höra talet om att det finns en handlingskraftig regering i detta land, och han brukar också i stora tal ute i landet framhålla att det är en reformvänlig regering vårt land för närvarande har. Mig förefaller det att antingen fattas det något i fråga om handlingskraften, eller också vill den nuvarande Kungl. Maj:t

Ang. lagstiftning rörande arbetsavtal. (Forts.)

icke gå riksdagen till mötes och bereda den lagstiftning som riksdagen begärt. Och man torde knappast göra sig skyldig till någon överdrift om man säger, att regeringen har förhållat och försummat denna fråga, och att det är av vikt att den kommer fram.

Herr Österström sade, att han ville göra en vördsam hemställan till regeringen och att han hoppades, att regeringen skulle uppta hans hemställan ganska nådigt. Jag kan instämma i denna vördsamma hemställan, men jag skulle nog i det här fallet vilja skärpa tonen en aning och säga, att det icke bara är lämpligt, icke bara nyttigt, utan det är nödvändigt för folkrepresentationen att en och annan gång tala ett sådant språk för Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t verkligen förstår det. Beträffande det ärende vi nu debattera anser jag, att Kungl. Maj:t har på ett mycket, jag vågar nästan säga, utmanande sätt satt sig över vad riksdagen har önskat, och det är därför, herr talman, jag för min del ber att få instämma i det yrkande som herr Österström gjorde, nämligen om bifall till reservationen.

Herr Olovson: Herr talman! Jag föreställer mig, att det icke kan vara så mycket nytt att säga i denna fråga, som vid så många olika tillfällen tidigare varit föremål för överläggningar här i kammaren, senast för två år sedan. Tillåt mig emellertid såsom medansvarig för utskottets utlåtande till att börja med få säga, att i princip kunna vi vara tämligen eniga om att även ett sådant rättsområde som avtalsområdet kan behöva bli föremål för reglering genom lagstiftning. Det kan behövas där lika väl som på andra rättsområden. Vi ha ju en lagstiftning, som i viss mån bestämmer, vad som får stå och vad som icke får stå i ett hyresavtal, vi ha en lagstiftning, som bestämmer, vad som får stå och icke får stå i ett arrendeavtal — alltså en arrendelagstiftning i vidare mening — vi ha en lagstiftning om avbetalningsköp och en rad andra lagar, som reglera avtalsförhållanden på olika områden. Det är fullkomligt uppenbart för alla, att om det skulle framträda som ett starkt samhälleligt intresse att lagligen reglera även arbetsavtalens materiella innehåll, så borde statsmakterna icke rygga för detta. Samhällsintresset måste ställas främst.

Men när man kommer fram till en lagstiftning, som skall reglera det materiella innehållet i ett arbetsavtal, så uppstår alltid frågan, vad en sådan avtalslag skall innehålla. Där kommer det ovilkorligen under förhandenvarande omständigheter att ohjälpligt skära sig. Där kan man icke för närvarande påräkna någon enighet, även om vi såsom varande demokrater, vilka ställa samhällets rätt högst och främst, äro i princip eniga om samhällets rätt att lagstifta även på detta område.

Ett lagförslag rörande arbetsavtal, som skulle tillfredsställa t. ex. motionären i denna kammare, herr Bagge, komme säkerligen icke att på något sätt tillfredsställa t. ex. mig. Och ett lagförslag, som tillfredsställde mig, skulle säkerligen röna det starkaste motstånd från herr Bagges sida. Och en avtalslag så beskaffad, att herr Bagge, herr Österström och jag skulle kunna vara eniga om den, en sådan avtalslag skulle absolut icke ha något att betyda, då det gällde att reglera avtalsförhållanden, ty den skulle väl på sin höjd komma att bestå av en rubrik. Längre räckte den väl icke, för såvitt icke herrarna på den kanten ströke halva rubriken också, såsom ni gjorde, då det gällde lagen om förenings- och förhandlingsrätt. Jag tror sålunda, att vi för ögonblicket icke ha anledning att brådska, då det gäller avtalslagstiftning.

Nu känner jag på mig, att herr Arnemark, som har ordet efter mig, kommer att skjuta fram de s. k. privatanställda. Inom parentes måste jag bekän-

Ang. lagstiftning rörande arbetsavtal. (Forts.)

na, att jag icke vet, vad man menar med privatanställda, när man betraktar de privatanställda såsom något annat än arbetare och löntagare i allmänhet. Man skjuter fram de privatanställda, och man vill i den offentliga diskussionen göra gällande — man har icke gjort det här i kammaren ännu, men man kommer väl att göra det vad det lider — att en avtalslag skulle rent av vara till hjälp för de s. k. privatanställda. Den skulle komma att medföra utomordentliga förmåner för denna hittills svagt organiserade grupp av löntagare. Här bör man icke gärna komma och säga, att vi, som ställa oss ganska tveksamma gent emot förslaget om en avtalslagstiftning, skulle gå de privatanställda emot. Ty på det håll, där man främst ivrar för avtalslagstiftning, har man ju de allra bästa förutsättningar i världen att lämna de privatanställda dessa utomordentliga förmåner utan att vara tvingad därtill av en lag; man kan ju där föregå med gott exempel.

Naturligtvis kan det vara besvärligt, när man skall upprätta avtal inom områden, där kollektivavtalsformen hittills varit praktiskt taget okänd. Detta vet jag synnerligen väl, därför att jag var med och förde fram kollektivavtal på ett nytt område för vid det här laget ungefär 33 år sedan. Men det gick bra, och det har gått bra inom alla andra områden, där kollektivavtal numera praktiskt taget reglera alla arbets- och löneförhållanden. När man är så där, skola vi använda oss av ordet, grön — jag menar därmed oerfaren — i att klara ett avtalsförhållande, då är man strax färdig att ropa på hjälp av lagen, framför allt om man har bakblåsare, som hjälpa till för att få fram en avtalslagstiftning. Men just det förhållandet, att kollektivavtalet är, låt mig säga på marsch in på nya områden här i vårt land, bör säga oss, att vi i år ha större anledning att skynda långsamt än tidigare. Jag har för min del en bestämd känsla av, att skulle frågan aktualiseras i dag, skulle man komma att åberopa för denna lagstiftning så kallade erfarenheter, som gjorts av med avtalsförhållanden obehövade människor på ett nytt område — erfarenheter, som säkerligen skulle kunna leda lagstiftarna långt ut på avvågarna. Minst av allt äro de under en kort tid vunnna s. k. erfarenheterna på ett nytt avtalsområde ägnade att befrukta lagstiftningen eller läggas till grund för densamma.

Då är det enligt min mening bättre att låta förhållandena även på detta område utveckla sig i frihet och stabiliseras. Då kan en verklig erfarenhet också vinnas. Under tiden har man ju att med uppmärksamhet följa vad som sker och följa förhållandena över huvud. Den del av de privatanställda, som räknas till den svenska arbetarklassen, har klarat sig utan avtalslagstiftning och har vid det här laget under omkring 50 år byggt upp ett avtalsväsen, som torde sakna motstycke i hela den vida världen i fråga om ordning, reda och stabilitet. Detta har man gjort utan stöd av någon lag, och det har man lyckligtvis haft tillfälle göra utan klumpiga ingripanden från lagstiftningens sida. Då tycker man ju, att de nya grupper, vilka man nu slår sig till ridare för, väl skulle kunna klara sig någon tid framåt utan detta utomordentliga stöd, som man säger sig vilja giva dem. Jag vill hellre säga så: man kan klara sig bättre utan de tvångsingripanden, som man här faktiskt syftar till.

Huru skulle det för övrigt vara, om motionärerna och de andra på samma sida skulle vilja ägna en smula uppmärksamhet åt det förhållandet, att det ännu finns områden med betydande grupper s. k. privatanställda, där lagstiftningen helt enkelt lägger hinder i vägen för införandet av kollektivavtal. Vi få snart till behandling här i kammaren — jag skulle tro om någon vecka — frågan om rätt för landsting att sluta kollektivavtal för sjukvårdspersonal. Jag hoppas för min del, att de herrar, som nu tala för avtalslagstiftning,

Ang. lagstiftning rörande arbetsavtal. (Forts.)

då skola vara särskilt intresserade för att åtminstone skapa fram förutsättningar för att kollektivavtal där skola kunna införas.

Herr Österström ville göra gällande, att majoritetspartiernas representanter i utskottet nog erkände behovet av en avtalslagstiftning men icke ville komma med pekpinnen till regeringen. Såsom varande en av majoritetspartiernas representanter i utskottet förbehåller jag mig rätten att själv ge uttryck för huru jag sett på saken. Jag skulle icke, om det vore behöfligt, ett ögonblick dra mig för att komma med pekpinnen till regeringen. Men däremot är jag synnerligen tveksam rörande lämpligheten av att just nu pressa fram en lagstiftning på ett område, där man, såsom förhållandena ligga till, säkerligen nu skulle kunna göra större skada än nytta. Behovet är enligt min mening för närvarande icke på något sätt framträdande. Den slutsatsen torde man väl kunna draga av det förhållandet, att den övervägande delen av landets löntagare för närvarande har sina arbets- och lönevillkor reglerade genom kollektivavtal. Om det hakar upp sig inom vissa grupper, så fruktar jag, att detta beror mera på de personer, som ha med saken att göra, än vad det beror på frånvaron av en lagstiftning på området.

Herr Skoglund slutade med att förklara det vara nödvändigt att tala på ett sådant sätt, att regeringen förstod, att man menade allvar. Jag vill gärna instämma häruti och försäkrar inför både regering och kammare, att jag för min del hävdar den uppfattningen, att för den händelse behov av en avtalslagstiftning skulle framträda, så finns det ingen anledning att vända sig däremot, lika litet som det finns anledning att vända sig emot laglig reglering på andra samhällslivets områden. Men man skall icke i onödan ingripa där det hittills har ordnats utan det tvångsingripande, som här ifrågasatts. Utskottet har ju för sin del påpekat, att frågan ligger under Kungl. Maj:ts prövning, och när man ju bör kunna utgå ifrån att Kungl. Maj:t begagnar sin möjlighet att komma med ett förslag den dag, då ett sådant kan vara av behovet påkallat, så finns för närvarande icke någon anledning att ytterligare en gång skriva till Kungl. Maj:t.

Följaktligen hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Arnemark: Herr talman! Då utskottet i sin avstyrkande motivering så starkt tryckt på att »de i enskild tjänst anställda genom tillkomsten av lagstiftningen om förenings- och förhandlingsrätt erhållit ökade möjligheter att inverka på sina arbetsvillkor», är detta åtminstone för mig en gammal bekant, som går igen. Och jag skulle tro, att åtskilliga av oss känna detsamma. Det är nämligen den tankegång, som så ofta kom fram i den socialdemokratiska pressen år 1935, då »kommittén angående privatanställda», såsom dess officiella namn var, framlade sitt förslag till lag om arbetsavtal för enskilda. Som bekant gick ju den socialdemokratiska pressen mycket starkt emot detta lagförslag och gav i stället de privatanställda goda råd, liksom herr Olovson i sitt anförande nyss gjorde. Det rådet kom ju fram i förskönande omskrivning både i pressen och i herr Olovsons anförande, men formulerat rakt på sak lyder det på följande sätt: gör ni privatanställda liksom kroppsarbetarna gjort! Organisera er och sök att på den vägen och med de metoder, som dessa praktisera, skapa er tryggare anställningsvillkor! Samma tankegång och liknande talesätt gingo ju även igen, då frågan på grund av motioner från olika håll förevar i riksdagen 1936. Och nu går den åter igen i detta avstyrkande utlåtande, smidigt i formen men enligt min uppfattning ganska hårt i sak. Jag skall senare i största korthet söka klargöra, varför jag uttrycker mig så.

Jag vill, herr talman, till undvikande av varje missförstånd uttryckligen

Ang. lagstiftning rörande arbetsavtal. (Forts.)

betona, att jag hörde till dem, som med glädje hälsade beslutet om förenings- och förhandlingsrätt. Jag är heller icke någon som helst motståndare till organisationsväsendet inom tjänstemannavärlden; själv har jag åtskilligt tagit aktiv del i sådant organisationsarbete beträffande den kår, som jag tillhör. Men jag kan, herr talman, omöjligt sälla mig till dem, som i organisationsväsendets genomförande se det enda universalmedlet för alltings uppordnande inom vårt arbetsliv. Jag håller tvärtom före, att statsmakterna bland annat genom en lämplig lagstiftning böra bemöda sig om att inverka på att intresse-motsättningarna på detta område i möjligaste mån mildras. Det kan, så vitt jag förstår, icke vara i samhällets intresse att tvinga fram en utveckling i den riktningen, att medborgarna samt och synnerligen tvingas in i starkt intressebetonade kamporganisationer. Jag skulle tro, att det skulle vara fördelaktigt för vårt svenska samhälle att också i fortsättningen få i sig inrymma medborgargrupper, som icke alltför hårt enrollerat sig i ekonomiska stridsfronter. Det är icke minst från den synpunkten, som man enligt min uppfattning bör söka snarast möjligt få till stånd en rättslig reglering av de enskilda arbetsavtalen i en lag, som ger de anställda en viss minimitrygghet i fråga om t. ex. uppsägningstid, sjuklön o. s. v.

Det har ju i alla fall, herr Olovson, genom lagstiftning skett en normering i fråga om kollektivavtalen, och då fordrar enligt min uppfattning också konsekvensen, att även de enskilda arbetsavtalen underkastas en liknande normering. Jag håller för övrigt före, att den lag om förenings- och förhandlingsrätt, som vi fingo 1936, snarare ökar än minskar behovet av en lagstiftning om de enskilda arbetsavtalen, alldenstund lagen om förenings- och förhandlingsrätt ju har avseende på förhandlingar om såväl *kollektiva som personliga* arbetsavtal. Det förefaller sålunda åtminstone mig, som om man först i och med en lag om de enskilda arbetsavtalen kommer över på en fast grund att stå på vid förhandlingsrättens utnyttjande, särskilt då för de medborgargrupper, som vi bruka hänföra till privatanställda.

Man får, herr talman, i detta sammanhang icke bortse ifrån att för dessa ifråga om sammansättning och intressen så heterogena grupper förutsättningarna för att åstadkomma stora, starka organisationer, som kunna sätta sin makt bakom ordet gentemot motparten, ofta saknas och detta icke minst på grund av den mångfald av skiftande arbetsuppgifter och arbetsförhållanden, som inrymmas i begreppet de privatanställda.

Jag skulle tro, att just på grund av dessa omständigheter måste det säkerligen även framdeles icke minst av rena lämplighetsskäl givas en betydande plats för den personliga avtalsformen och detta även då de anställda framträda samfällt genom sina organisationer. På grund av de speciella förhållanden, som jag nyss berörde, och med stöd av de erfarenheter, som vunnits, framstår det också klart, att dessa medborgargrupper ur trygghetssynpunkt äro i stort behov av att från statsmakterna erhålla det stöd, som en lag om arbetsavtal skulle giva. Det är just på grund av dessa omständigheter, som jag i allra största korthet snuddat vid, som jag finner det så hårt, att utskottet genom att i sin motivering göra det uttalande, som jag inledningsvis citerade, åtminstone indirekt anlagt den synpunkten, att organisationsvägen skulle vara den enda väg, man hade att beträda, och att statsmakterna gjort nog, då de vidtagit åtgärder för att trygga förenings- och förhandlingsrätten.

Nu måste jag naturligtvis med en viss tillfredsställelse annotera, att utskottet funnit, att frågan om lagstiftning angående arbetsavtal alltjämt bör ägnas uppmärksamhet, men nog tycker jag, att vad utskottet yttrat blivit en smula kallsinnigt formulerat. Det saknar den rätta värmen. Intrycket av kallsinnighet förstärktes, då jag åhörde herr Olovsons anförande, som ju fullt

Ang. lagstiftning rörande arbetsavtal. (Forts.)

ut besannade riktigheten av mina farhågor, att man i själva verket åtminstone icke för närvarande vill göra något i den här frågan.

Man blir rent av illa till mods, då man tänker på, att vår nuvarande regering helt enkelt lagt riksdagens hemställan av år 1936 på hyllan — utan att, såvitt jag kan förstå, ägna den någon som helst uppmärksamhet, trots att riksdagen år 1936 tydligt och klart uttalat som sin mening, att den fortsatta överarbetningen av det förslag, som framkommit, skulle verkställas med all den skyndsamhet, som vore möjlig, så att proposition i ämnet utan dröjsmål kunde framläggas för riksdagen.

Jag finner det, herr talman, mycket egendomligt och personligen beklagar jag i hög grad, att vår nuvarande regering, vilken ju, som någon föregående talare även understrukit, utger sig för att vilja skapa största möjliga trygghet och trivsel för vårt lands innebyggare, hittills visat så liten vilja eller rent ut sagt ingen vilja alls att skapa den trygghet åt de privatanställda, som den av riksdagen begärda lagstiftningen om arbetsavtal skulle kunna medföra för dessa.

Jag finner därför också i likhet med de första ärade talarna, det synnerligen motiverat, att riksdagen ånyo påminner Kungl. Maj:t om saken genom en ny skrivelse, och därför ber jag att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Hallagård: Herr talman! Då jag varit närvarande vid utskottets behandling av föreliggande fråga, skall jag bedja att få säga ett par ord. Utskottet framhöll ju redan år 1936, att frågan var av stor vikt och betydelse. Den åsikten vidhåller utskottet. Utskottet yttrar i sin motivering, att enligt utskottets mening frågan om lagstiftning angående arbetsavtal alltjämt bör ägnas uppmärksamhet. Man kan således säga, att utskottet visat tillmötesgående mot motionärerna. När frågan ligger till på det sättet, förefaller det mig, som om riksdagen icke hade någon anledning att besluta en skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sandström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 16,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härafter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Härefter förelåg till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckta motioner om skärpt lagstiftning rörande alkoholfpåverkan under färd med motorfordon m. m.

*Ang. skärpt
lagstiftning
rörande
alkoholfpåver-
kan under
färd med
motorfordon
m. m.*

Punkten A. beträffande frågan om alkoholförtäring före eller i samband med färd med annat motorfordon än lättviktsmotorcykel.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Dahlbäck**: Herr talman! Som motionär i detta ämne vet jag knappast, på vilken punkt i utskottsutlåtandet jag skall taga till orda. Jag finner, att ett utbyte av tankar på vilken punkt som helst icke är omotiverat, ty man kan icke skilja sig från någon enstaka punkt utan att beröra även övriga punkter.

Först och främst är att konstatera, att andra lagutskottet på det stora hela ställt sig synnerligen välvilligt till de av mig motionsvis framförda synpunkterna. Utskottet karakteriserar uti rubriken ifrågavarande ämne såsom avseende en skärpt lagstiftning rörande alkoholfpåverkan under färd med motorfordon m. m. Frågan är emellertid, huruvida detta ämne kan uttömmas endast genom lagstiftningsåtgärder, ägnade att skärpa påföljderna i ett eller annat hänseende. I det stora hela torde man fastnera få inrikta sig på en rad av åtgärder, ägnade att framskapa ökad trafiksäkerhet, att framskapa ett optimum, ett bästa möjliga tillstånd, som vi allesammans eftersträva, men rörande vilket vi kanske icke kunna vara riktigt eniga om de rätta vägarna.

Utskottet har funnit omständigheterna för närvarande vara sådana, att man med viss trygghet kan låta det bero vid nuvarande lagstiftning och de övriga bestämmelser, som för närvarande äro för handen. Som grund för denna sin ståndpunkt åberopar utskottet framför allt, att antalet körkortsindragningar på grund av rattfylleri under tioårsperioden närmast före år 1934, då man införde fängelsestraff såsom normalt ingående i strafflatituden, utgjorde 79 %, medan under tiden från och med år 1934 till och med år 1936 procenten av för rattfylleri indragna körkort sjunkit med 6 % ned till 73 %. Emellertid framgår det av det siffermaterial, som andra lagutskottet åberopar, att en väsentlig skillnad förefinnes emellan den nedgång, som i detta hänseende givit sig tillkänna beträffande yrkesmässiga motorförare, och den nedgång, som kommit till synes beträffande övriga förare av motorfordon. Beträffande förare av motorfordon i yrkesmässig trafik föreligger helt enkelt icke någon som helst nedgång i indragningsprocenten från år 1928 till och med 1936, under det att beträffande övriga rattfyllerister en nedgång ägt rum från 59.5 % till 43.4 %. Vad säger oss nu detta förhållande? Enligt min tanke i främsta rummet att fängelsestraffet knappast verkar avskräckande på förare av motorfordon i yrkesmässig trafik, men att det åtminstone i viss mån verkar avskräckande på övriga förare. En av orsakerna till nedgången beträffande dessa senare är emellertid säkerligen det förhållande, att de personer, som tidigare gjorde sig skyldiga till rattfylleri och hade haft att räkna med att bliva dömda till böter, ofta nog funno detta vara ett tämligen bekvämt sätt att komma ifrån saken, under det att nu, när fängelsestraff ställes i utsikt, man uppmobiliserar allt vad man kan av juridisk sakkunskap och söker att även på annat sätt draga sig undan ansvarigheten för sina gärningar så långt görligt är.

Vi hava emellertid å andra sidan att lägga märke till en genomgående ökning från år 1934 av antalet fängelsefångar, som intagits i våra fängelser på grund av rattfylleri. Första kalenderåret — det var ju bara fråga om ett

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

halvt år — år 1934 var det endast 56 rattfyllerister, som inhystes i våra fängelser. År 1935 var det 432 och år 1936 742. Rörande detta förhållande yttrar andra lagutskottet, att den kraftiga stegringen av antalet till frihetsstraff dömda rattfyllerister under år 1935 och 1936 torde i väsentlig mån förklaras därav, att verkningarna av 1934 års lag, varigenom frihetsstraff införts såsom normalstraff för rattfylleri, i stort sett först under nämnda år återspeglas i fängvårdsstatistiken. Detta är ju tydligt och klart. För år 1937 har man icke att tillgå några officiella siffror ifrån fängvårdsstyrelsen, men detta ämne är av den allvarliga beskaffenhet, att jag för min del funnit det av behovet påkallat, att från några av de ledande fängvårdsanstalterna, om jag så får säga, erfara, med vilken tendens rattfylleriet avspeglat sig under år 1937.

Jag har fått uppgifter bl. a. från straffängelset på Långholmen. Direktören har meddelat, att antalet nytillkomna fängelsefångar, som dömts för rattfylleri, från år 1936 till år 1937 stigit med 18.7 %. Fängelsedirektören i Karlstad har meddelat, att antalet sådana fångar från år 1936 till år 1937 ökat med 40.9 %. Vid Härlanda i Göteborg har en stegring ägt rum med icke mindre än 89.8 %. Vi kunna sålunda enligt min tanke knappast slå oss till ro med den tillförsikt, som framskyntar ur andra lagutskottets uttalande, att man redan år 1935 och 1936 skulle ha kommit upp till den brottsfrekvens, vilken man på det här området har anledning att räkna med såsom normal.

Särskilt i betraktande av den starka ökning av antalet nytillkomna fängelsefångar för rattfylleri, som ägt rum år 1937, måste man fråga sig, vad resultatet skall bli av denna utveckling. Enligt min mening kan det icke bli något annat resultat än att fängelsestraffet icke kommer att verka avskräckande i samma mån som man från början och även i fortsättningen tycks ha föreställt sig. Utskottet fastslår såsom sin mening, en mening om vilken vi allesammans naturligtvis kunna förena oss, att det givetvis icke är tillständigt, att förare av motorfordon skola få förtära alkohol på sådant sätt, att det inverkar vid körningen. Utskottet faller emellertid inför de motionsvis gjorda framstötarna tillbaka på den förhoppningen, att ett bättre sakernas tillstånd skall vinnas på upplysningens väg, och så tillägger utskottet: »därest utvecklingen giver vid handen, att de med 1934 års lag avsedda syftena icke kunna uppnås, måste statsmakterna givetvis överväga ytterligare åtgärder för att skapa ytterligare respekt för lagstiftningen.» I det stora hela ställas emellertid vidare åtgärder på framtiden. Man har åberopat, att från juristhåll hävdats — vad som också skulle vara den allmänna opinionens uppfattning — att den omständigheten att straffpåföljden för ifrågavarande förseelser normalt satts till fängelse med en strafflatitud från en månad t. o. m. ett år borde föranleda domstolarna att med hänsyn till den samhällsfara, som visat sig föreligga på detta område, höja normalstraffet och det icke så litet heller. Man har till och med sagt, att domstolarna gentemot rattfylleristerna borde visa en kärvare uppsyn och inom den straffram, som anvisats, ådöma dem långt strängare straff än hittills varit brukligt.

Fråga om normalstraffet har på senare tid varit uppe icke minst inom juristvärlden. Det har genom uttalanden från erfarna domare även detta år konstaterats, att de svenska domstolarna i allmänhet förlägga normalstraffet någonstades i närheten av straffminimum. Det har också anmärkts, att beträffande rattfylleriet man så gott som konsekvent hållit sig så nära straffminimum som möjligt. Beträffande den saken är det emellertid att erinra om, att den lagstiftning, som här är å bane, successivt skärpts. Det är ju icke någon gammal lagstiftning, utan det är, kan man säga, en försökslagstiftning, som ifrån statsmakternas sida gång efter annan förenats med allt strängare straffpåfölj-

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkohelpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

der. Även från allra högsta ort har man givit domstolarna intentioner, som ådagalagt, att beträffande denna brottstyp villkorlig dom praktiskt taget bör anses utesluten. Detta har måhända i sin mån varit ägnat att hos domstolarna framkalla benägenhet att så mycket som möjligt hålla sig i närheten av straffminimum. Emellertid få vi lägga märke till, att det i fråga om utkrävande av straffansvaret här framför allt är fråga om underdomstolarna. Det är ju de enda domstolar i landet, som i någon mån tillämpa den s. k. omedelbarhetsprincipen, som stå öga mot öga med vederbörande, och i många fall ha personlig kännedom om de s. k. brottslingarna, under det att däremot överrätterna, som till allra största delen studera målen i papperen, icke få samma omedelbara intryck och icke heller äga den kännedom om personliga och andra förhållanden som underdomstolarna. Jag måste bekänna, och jag står därvidlag icke ensam bland mina kolleger, att ett utmätande av frihetsstraff för rattfylleri under vissa omständigheter hör till de mera motbjudande uppgifter, som kunna föreläggas en domare i en underdomstol, ty det är ingalunda alltid — fränsett tämligen typiska undantagsfall — något sekunda klientel, som domstolarna här hava att gripa sig an med, det är tvärtom ofta vad man kallar rangerat folk, t. o. m. framstående personer, som på detta sätt kunna bliva ställda inför eventualiteten att förlora sin frihet. Själva frihetsstraffet är för dessa kretsar av medborgare icke i främsta rummet ett straff, som innebär förlust av så och så många månaders eller veckors rörelsefrihet, utan det inrymmer för betydande kategorier framför allt karaktären av skamstraff. Det är fråga om en infami, som kommer att bliva mer eller mindre oupplösligt förbunden med den person, varom det är fråga. Nu bör man givetvis icke fästa avseende vid personen. Men, som vi märkt och som jag redogjort för beträffande statistiken, har det visat sig, att detta frihetsstraff icke i någon mån verkat avskräckande på vissa medborgare, såsom på förarna i den yrkesmässiga trafiken. Där är antalet körkortsindragningar precis detsamma som för 9—10 år sedan, under det att beträffande övriga kategorier någon minskning, som sagt, dock ägt rum.

Om man i en situation, som en underrättsdomare måste räkna med, får till behandling en i en landskommun framträdande kommunalman, en skolman, en överlärare eller ordförande — för att taga ett konkret exempel — i en byggnadskommitté, som av vederbörande skolråd fått i uppdrag att bygga ett nutida, modernt skolhus, och det arrangeras till högtidlighållande av det skolhusets invigning en festlig kollation på en restaurang i närmaste stad, dit kommunens främsta spetsar samlas och där man givetvis i någon mån förtär vin eller andra drycker av samma slag, och det händer, att denne ordförande och överlärare, när han beger sig därifrån i sin egen bil, kommer att snudda vid en parkerad bil, som han kommer för nära, vilket åstadkommer ingripande från polisen med hela det maskineri, som då igångsättes med förhör, schavottering och alluderingar i tidningarna, rannsaking inför domstol och allt som därmed följer, då förstår man, att det straff som hänger över denne framstående, högt betrodde kommunalmans huvud måste framstå såsom varande av tämligen vanärande beskaffenhet. Det är klart, att man måste känna förståelse för de olika sätt, varpå ett och samma straff verkar på olika slags människor och i någon mån taga hänsyn till beskaffenheten av de olikartade klientel, som drabbas av dessa mycket kännbara straff.

Jag kan räkna upp en rad av likadana fall, som giva vid handen, att man måste ifrågsätta, huruvida icke tiden är mogen för ett djupare inträngande i detta ämne och huruvida man kan fortsätta att så gott som enbart på kriminaliseringens väg söka komma till rätta med detta problem.

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

En kyrkoherde, som är ute på semesterresa; en ingenjör, som är arbetsledare och hederlig familjeförsörjare och som genom ett tillfälligt besök hos hyggliga och anständiga människor kommer att få en viss procent alkohol i blodet, så att han, när läkaren tar blodprov, visar sig hava överskridit den enligt praxis fastställda gränsen; en magistratstjänsteman, som genom enbart sin ställning under ett helt långt liv givit garanti för, att han icke är någon samhällsfarlig individ, men likväl till följd av akut alkoholpåverkan kommer i den situationen som här åsyftas — det är ju fall, som komma både den ene och den andre underrättsdomaren att hesitera inför utsikten att förverkliga lagstiftarens syfte genom att tillgripa än mer skärpt straff av den beskaffenhet, som det här är fråga om. En stor affärsman eller industriman, som efter en större affärsuppgörelse, vilken kanske tillfört orten arbetstillfällen, som trygga existensen för många människor under lång tid framåt, avslutar denna vid en liten festlig samvaro, och så kommer han redan vid anträdandet av sin hemfärd till sin olycka i kollision med polisen. Då är hans öde avgjort, och han stuvvas in i fängelset. En hantverksmästare på samma sätt, o. s. v. Det är icke av någon särskild medömkan med dessa kategorier av — skall jag säga? — brottslingar, utan det är naturligtvis därför, att man måste ifrågasätta, huruvida än strängare kriminalisering är den rätta vägen för att bemästra detta problem, som jag säger detta.

Man får en ganska egendomlig uppfattning av den dömdes situation, när man tar del av hur t. ex. i fängelserna vederbörande fånge, även när han endast är internerad för en eller två månader, skall besvara vissa självbiografiska frågor, bland andra denna: »Berätta vad som förde er in på brottets bana» och när man så återfinner i fången en person av denna beskaffenhet, som har allmän och hög uppskattning i samhället för sina värdefulla egenskaper, och skall vara skyldig att svara på sådana, för typiska brottslingar avsedda frågor.

Men härtill kommer någonting annat: att frekvensen av »brottslingar» — inom citationstecken — varom här är fråga, är i så starkt stigande, att man måste fråga sig, huruvida icke ett fortsättande av denna frekvens måste vara ägnat att avtrubba i det allmänna medvetandet respekten för frihetsstraffet.

Vi känna till från ett annat område av rättslivet, hurusom varje respekt för fängelsestraffet såsom nedsättande för ens medborgerliga anseende praktiskt taget är borta, nämligen på det militära området. Att hava varit ådömd vaktarrest, vad betyder det i fråga om en mans medborgerliga anseende i kamratkretsen och på lägerplatsen? Där anses ju en person, som varit ådömd vaktarrest, mest som en intressant företeelse, som icke alls på något sätt lidit i sitt anseende. Skulle det gå därhän med det civila fängelsestraffet att, som det nu tenderar, praktiskt taget hälften av alla våra fängelsefångar är rattfyllerister och, som det synes av uppgifterna från ett par av dessa fängelser, man rent av är i färd med att överskrida 50 procent, så att man har flera fångar såsom rattfyllerister än fångar i övrigt i fängelset, då har man kommit till den punkten, att man måste stanna och fråga sig, huruvida icke hela detta ämne måste penetreras enhetligt och från vidare utgångspunkter än den, som legat till grund för den nuvarande lagstiftningen mot rattfylleriet.

Jag tror, att det icke är så alldeles säkert, att den utökning av fängelsetidens längd, som man nu på skilda håll förordar, är ägnad att minska förseelsernas antal. Ty vad som framstår såsom det väsentliga uti frihetsstraffet är ju dess egenskap att vara skamstraff. För de huvudsakliga grupper, som drabbats därav, har denna dess egenskap konsumerats i och med att frihetsstraff ådömes, oavsett dess längd. Då spelar det verkligen ingen roll eller åt-

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkohelpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

minstone en jämförelsevis mindre roll, huruvida straffet är så mycket längre eller kortare.

Därtill kommer ännu en omständighet, som jag vill fästa uppmärksamheten på, att vi i själva verket icke alls hava reda på, att alla rattfyllerister nås av lagens drabbande arm, utan enligt vad jag här kommer att påvisa är det mycket sannolikt, att åtminstone hälften av alla rattfyllerister går polisen förbi.

Vad är det, som gör, att polisen får tag i en rattfyllerist? Enligt all erfarenhet är det en tillfällighet. Det kan vara en körriktningsvisare, som sitter uppe. Polisen hejdar vederbörande och påpekar, att han skall fälla ner körriktningsvisaren. Då får han tag i en person, som kanske talar sluddrigt eller på vars ögon han ser, att det måste vara något mankemang med nykterheten. Eller polisen kanske iakttar en lykta, som till följd av glappning i kontakten slocknat, eller en bakspegel på en lastbil, som är borta. Det är alltsammans småsaker, som polisen ingriper för att rätta till, och han kommer då händelsevis till på köpet att finna, att karlen, som kör detta fordon, är berusad. Visst gör polisen razzior, lägger fällor, slår sina lovar kring restaurangerna för att hindra vederbörande att köra, och i det sammanhanget kommer den även på en hel del. I andra fall lägger polisen märke till att en bilist har ovanligt hög fart eller påträffar en spritpåverkad motorfordonsförare i samband med en kollision o. s. v. Men i det stora hela kan man säkerligen utgå från, att det är mera tillfälliga missöden, som göra, att rattfylleristerna komma i polisens klor än något rationellt system, som är ofelbart ägnat att ställa rattfylleristerna under uppsikt av lagens väktare.

Ett mycket rationellt belägg för riktigheten av detta påstående är säkerligen den vetenskapliga undersökning, som häromåret utfördes vid ett sjukhus i Stockholm av ett par läkare, vilka offentliggjorde resultaten av sin undersökning i Svenska läkaresällskapets handlingar och även i *Acta Scandinavica* för kirurgiska spörsmål. De hade funnit, att av de trafikpatienter, som inlagts på sjukhuset i fråga och vid intagandet företedde vetenskapligt konstaterade tecken till alkohelpåverkan av dessa var det endast ungefär 50 procent, som dessa läkare sedan kunde återfinna i polisens annaler. Detta ger vid handen, att på våra sjukhus hamna måhända ända till hälften av våra rattfyllerister, utan att polisen någonsin får en aning om dem. Min mening är naturligtvis nu icke att förorda någon som helst anmälningsskyldighet från sjukhusen till polisen för att människor skola komma under den stränga lag vars avigsidor jag här påtalat. Det skulle bara vara ägnat att fördröja den tid, inom vilken man sökte läkarvård. Men jag har dragit fram det för att påvisa, vilka irrationella faktorer vi här hava att räkna med och att vi icke kunna lämna detta ämne endast genom en hänvisning till den trafiksäkerhetskommitté av 1937, som efter allt att döma kommer att hava sin huvuduppgift inriktad på att utfinna tekniska säkerhetsanordningar för en förbättring av trafiktillståndet men som givetvis icke heller är utesluten från möjlighet att föreslå lagbestämmelser på ifrågakärande område.

Men orsaken, varför jag för min del, herr talman, väckt motion i detta ämne är på det stora hela för att fästa uppmärksamheten på att ämnet ingalunda i hela sin vidd och på det sätt, varpå man bort gripa sig an med det, varit föremål för statsmakternas uppmärksamhet.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Tillsammans med några av kammarens ledamöter har jag motionerat i fråga om återkallande av körkort. Det omnämnes sedan i annat sammanhang i utskottets utlåtande.

Ehuru jag är i samma belägenhet som den föregående talaren, att även min

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

motion blivit avstyrt, vill jag ändock säga, att jag är nöjd såväl med den ingående behandling, som utskottet har låtit motionen undergå, som det bestämda uttalande, som utskottet har gjort rörande förfaringssättet för återkallelse av körkort i de fall, då trafikförseelsen icke avser onykterhet vid ratten. Motionen syftar nämligen till att erhålla en likformig tolkning av 21 § i motorfordonsförordningen på så sätt, att återkallelse av körkort icke bör ifrågakomma utom i sådana fall, då vederbörande körkortsinnehavare gjort sig skyldig till grov vårdslöshet eller uppenbar ligkiltighet för annans liv och egendom eller onykterhet vid framförande av motorfordon.

Bestämmelserna, såsom de nu äro utformade, lämna intet stöd för en likformig tolkning av motorfordonsförordningen, utan denna förordning tolkas på lika många sätt som det finnes länsstyrelser plus överståthållareämbetet.

Jag är tacksam för, att även andra lagutskottet i sitt utlåtande konstaterat just detta förhållande, när det säger, att en viss ojämnhet torde utmärka de särskilda länsstyrelsernas praxis i fråga om återkallelse av körkort, ehuru bristen på en offentlig statistik rörande orsakerna till körkortsindragningarna icke gör det möjligt att närmare belysa detta förhållande.

Ja, jag kan ju i detta sammanhang nämna, att inom Svenska transportarbetareförbundet, där omkring ett femtontusental av våra yrkeschaufförer äro organiserade, har man gjort en utredning, som kanske icke är så tillfredsställande men som visar just den här olikheten vid indragningar av körkort, vilken olikhet var så stor, att länsstyrelsen i Malmö indrog 4 körkort på 10,000 utfärdade, överståthållareämbetet cirka 18 och länsstyrelsen i Göteborg nära 32 på samma antal utfärdade körkort. Denna olikhet inträder i de fall, där en chaufför har varit utsatt för ett par bagatellförseelser av mycket betydelselös omfattning, men så kommer man till ett grövre fall. Då åligger det enligt lagen länsstyrelsen att överväga, huruvida körkortet skall indragas. Det är på den punkten, som olikheten framträder, och det är på den punkten, som motionärerna förmena, att det icke är riktigt att förfara på det sättet, därför att återkallelse av körkortet skall icke vara av straffkaraktär utan en preventiv åtgärd för trafiksäkerhetens betryggande.

Jag kan också påpeka, hurusom man förfar. Jag kan anföra ett exempel från Svensk motortidning, där en författare säger, att han har i dagarna kommit i kontakt med ett fall, där en person på grund av två bagatellförseelser under de två sista åren blivit tilldelad varning enligt 21 § i motorfordonsförordningen. Sedan säger författaren, att han vid eventuell ny förseelse står under hotet av en körkortsindragning. Det är detta som motionärerna förmena icke kan vara lagens innebörd och mening. Så tillämpas ändå lagen av vissa länsstyrelser. Motionärerna åsyfta en sådan tillämpning av lagen att indragning av körkort icke skall ske i andra fall, än då chauffören visat uppenbar vårdslöshet, icke visat hänsyn för andras liv och egendom samt vid onykterhet vid ratten. Ehuru motionen är avslagen är jag glad över, att andra lagutskottet så bestämt uttalat sin mening om hur det bör förfaras. Utskottet säger, att »en i görligaste mån enhetlig rättstillämpning från länsstyrelsernas sida är givetvis i hög grad önskvärd». Motionärerna syfta alltså icke till någon strafflindring i sådana fall, när det gäller återkallelse av körkort på grund av uppenbar vårdslöshet eller i fall av onykterhet vid ratten.

Inom de trafikretsar, där jag arbetar, liksom bland chaufförerna, är man ense om, att man bör hålla efter dem, som icke inse vikten av att vara nykter vid ratten, men vi äro likaväl på det klara med att en utomordentlig straffskärpning i denna fråga sannolikt icke kan leda till någon förbättring. När man strävar efter större nykterhet hos dem som sitta vid ratten eller överhuvud

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkohelpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

taget hos dem, som hava med trafiken att göra, tror jag, som läget nu är, att man icke har så mycket att vinna genom att gå till lagboken. Fastmera bör härvidlag uppfostran och upplysning ifrågakomma.

Jag skulle mycket väl kunna andraga flera exempel som bevis på, att återkallelse av körkort skett ojämnt, som utskottet kallar det. Jag dristar mig säga, att man många gånger godtyckligt tolkat dessa bestämmelser. Jag skall emellertid icke draga fram några sådana exempel. Jag vill bara med detta ha sagt, att nu förvänta vi, att länsstyrelserna skola beakta de uttalanden, som andra lagutskottet gjort i denna fråga. Om länsstyrelserna göra så, förmenar jag, att vi ungefärligen nått de resultat, som vi strävade efter, då vi väckte vår motion.

Under sådana förhållanden, herr talman, kan även jag yrka bifall till utskottets utlåtande i denna fråga.

Herr **Pettersson** i Hällbacken: Herr talman! Det torde icke inom riksdagen råda mer än en mening om nödvändigheten att genom lagstiftningsåtgärder eller på annat sätt få fram bättre förhållanden, när det gäller trafiken. De trafikbestämmelser, som utfärdas, måste naturligtvis alltid följas. Trafiksäkerheten är icke bara i vårt land ett svårt problem. Vi veta ju att man brottas med trafikproblemen litet överallt ute i världen. Den lagstiftning, som genomförts här för att råda bot för de svåraste trafikförseelserna, är så pass ny, att man icke egentligen fått tillräcklig erfarenhet eller sett tillräckligt av verkningarna av densamma. Det har väl knappast rätt mer än en mening om lagstiftningen i fråga, nämligen den, att den bör verka i uppfostrande riktning, så att de människor som slarvat med sin körning av motorfordon skulle få en tankeställare och en vink om, att det icke dugde att fortsätta längre på det sättet.

I de motioner som vi ha att behandla i dag liksom i det utlåtande, som föreligger, har man gjort vissa erinringar mot de nu gällande bestämmelserna. Från visst håll har man ansett, att lagen borde skärpas gent emot berusade motorfordonsförare. Motionärerna ha ansett, att det måste vara en verklig förseelse, innan lagen skall tillämpas i all sin stränghet. Vid behandlingen av ärendet i andra lagutskottet har man icke kunnat komma ifrån den känslan, att det föreligger vissa svårigheter på detta område.

De båda motionärer, som ha haft ordet i frågan i dag, ha här givit uttryck för sin uppfattning, och från deras utgångspunkter är den riktig. Men här kommer också ett annat problem och det är, att när man går in för en lagstiftning på detta område, såsom man här har gjort, bör man tillse att lagstiftningen blir av den art, att den kan efterlevas av vederbörande och att man skapar aktning för lagen.

Många ha sagt, att trafiklagstiftningen här i vårt land är något för hård. Man har å andra sidan från annat håll sagt, att lagen tillämpas icke såsom lagstiftaren har tänkt sig. Man tar litet för lätt på saken och slår icke till nog hårt, där så behöves. Det har påtalats i motionerna, och det har gjorts vissa erinringar därom även i utskottets utlåtande, att det finns fall, där man kan ifrågasätta, om icke minimibestämmelserna i lagen kanske kommit till användning något för mycket. Som den ärade talaren, herr Dahlbäck, erinrade om, äro straffen för förande av motorfordon mycket hårda för dem, som göra sig skyldiga till förseelser mot lagens bestämmelser. Som man mycket riktigt sade, förekommer det fall, då en fullständigt oförvitlig medborgare en vacker dag kan bli ställd inför frihetsstraff, ehuru han anser, att han icke gjort något, som kunnat motivera ett sådant straff. Nu anser jag för min del, herr tal-

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

man, att vid lagtillämpningen borde dels åklagarmyndigheterna och dels domarna se på saken så som lagstiftarna sett på den. Man skall icke vara kitslig i onödan, men då det föreligger allvarligare förseelser, då skall man icke ta i med silkeshandskar utan kraftigt tillämpa lagens bestämmelser. Hos dem, som föra motorfordon, finnes det en känsla av, att det icke riktigt går till så, utan att man mycket schematiskt tillämpar lagbestämmelserna, och att åtal anhängiggöras i onödan.

Det har nämnts här, att det är verklig fara å färde, då den tidigare lagstiftningen på detta område genom de ändringar som genomfördes 1934 och 1936 medförde en betydligt starkare skärpning av straffen. Man har pekat på, att statistiken giver vid handen, att sådana förseelser mot motorfordonsförordningen, som bero på att motorfordonsförarna varit berusade, sedan den tiden ökat i avskräckande grad.

Nu böra vi, när vi titta på dessa siffror, även tänka på en annan omständighet. Utskottet anmärker mycket riktigt på, att bestämmelserna, som tillkommo vid 1934 års lagstiftning, äro betydligt strängare och verka på annat sätt än förut. Statistiken bör därför redan av den anledningen visa en stigande kurva på detta område. Men det finnes även en annan omständighet, som kan i någon mån påverka de siffror, som man har att gå efter, och det är, att uppsikten på detta område blivit skarpare än förut, för att icke tala om, att motorfordonsbeståndet ökat mycket avsevärt på de sista åren. Jag skulle tro, att det är därför, som utskottet ansett, att man bör avvakta och se, hur lagen kommer att verka i fortsättningen.

Åtalen mot mindre förseelser såsom mindre parkeringsfel o. d. har skapat en animositet mot lagstiftningen, som är betänkelig. I flera städer där tillräckligt med parkeringsplatser finnas måste man vara försiktig med sådana åtal. I detta sammanhang kan erinras om, att det icke är ovanligt, att vederbörande under hänvisning till några felparkeringar gör framställning om, att körkortet skall indragas. Det är beträffande sådana där utslag av, om jag får säga, onödiga ingripanden, som andra lagutskottet velat säga ifrån, att man skall fara försiktigt fram, och att man skall tillämpa lagen så, som man avsett att lagen skall tillämpas.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Hansson** i Rubbestad: Herr talman! Jag är förvissad om, att allesamman i denna kammare anse, att denna fråga är synnerligen allvarlig. Då man dagligen läser om alla dessa olyckor, som hända, kan man icke stå likgiltig inför frågan, huruvida åtgärder böra vidtagas, för att få en förbättring av förhållandena. När man emellertid tar del av dessa motioner och detta utskottsbetänkande, får man ändå den uppfattningen, att såväl motionärerna som utskottet röra sig i en utkant av det område, varom här är fråga.

Vi tala här om rattfyllerister och de olyckor, som åstadkommas genom deras förvållande. Det är klart, att denna sak är synnerligen viktig, och att det är av stor betydelse att även dessa missförhållanden stävjas. Den centrala orsaken till olyckorna i allmänhet är emellertid icke spriten. Man ser av den statistik, som föreligger, att endast 5 procent av de olyckor, som inträffa, äro orsakade av att chaufförerna äro påverkade av starka drycker. Resten av olyckorna inträffar således av andra orsaker. För det mesta är det den överdrivna hastigheten, som förekommer på landsvägarna, som förorsakar olyckan.

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

Jag anser, att upphävandet av fartmaximeringen var en synnerligen olycklig åtgärd. Det har visat sig, att olyckorna ökat i stället för minskat sedan detta beslut genomfördes. Nu ha de föregående ärade talarna ansett, att bästa sättet att råda bot på dessa missförhållanden är att vi så småningom uppföstra människorna till bättre trafikkultur. Vi veta, att riksdagen anslagit vissa medel för en propaganda i det syftet. För min del har jag en annan uppfattning härutinnan. Jag tycker att utvecklingen stödjer min åsikt, att denna propaganda icke det ringaste förbättrat läget utan tvärtom försämrat det. Skall man därför komma till ett bättre resultat, torde man behöva återigen införa en maximering av farten. Jag skulle tro, att knappast någon i detta land behöver ha mera bråttom, än att han kan finna sig i en ordentligt utmätt maximihastighet.

Herr Österström: Herr talman! Hela denna fråga om motorlagstiftningen är ju ständigt aktuell, och den kommer alldeles säkert också att ständigt förbliva aktuell. Den är dessutom en mycket svår fråga, beroende bland annat därpå, att intet land egentligen kan hämta erfarenhet utifrån, när det gäller att bemästra dessa förhållanden. Motorn kom ju över hela världen på en och samma gång. Medan vi på många andra områden lyckligtvis äro i den ställningen, att lagstiftarna kunna utbyta erfarenheter med lagstiftarna i andra länder — åtminstone är ju det förhållandet, när det gäller de nordiska staterna, där många förhållanden äro så likartade, att dylika utbyten av erfarenheter äro lämpliga och riktiga — gäller i fråga om motorlagstiftningen, att där får man över hela linjen på en bred front söka inhämta motorns försprång i lagstiftningen och söka komma till rätta med de förhållanden, som det här gäller. Redan detta innebär alltså en mycket stor svårighet. Den väldiga ökningen av antalet motorfordon — motorn har ju på $2\frac{1}{2}$ årtionde från att ha betytt så gott som ingenting, plötsligt blivit en av de stora samhällsfaktorena, som alla röra vid och som rör vid alla — kom ju plötsligt, och i och med detta kompliceras i alldeles oerhört hög grad detta problem; det hela blir ytterligt svårbehandlat.

När jag å utskottets vägnar skall söka, utöver vad herr Pettersson i Hällbacken redan anfört, yttra några ord, vill jag först taga upp vad den siste ärade talaren framhöll om det olyckliga i att man någonsin gått ifrån maximeringen i fartbestämmelserna. Den ärade talaren förbisåg fullständigt, att vi icke ha någon fri hastighet i detta land. Lagstiftaren har tvärtom sagt, att farten för motorfordonet måste vid varje tillfälle anpassas efter vad som är lämpligt. Det är visst icke så, och det menar den ärade talaren icke heller, hoppas jag, att vi uppgivit maximeringen, tvärtom kan man säga, att den formulering, som lagstiftaren i det hänseendet givit lagen och förordningen, innebär en skärpning av motorförarnas ansvar. Man har så att säga pressat ytterligare ansvar på honom genom att formellt, så att säga, taga bort siffrorna ur lagstiftningen. Det är, som vi kanske alla veta, på det sättet, att i många av de länder, där man alltså när det gäller farten har kvar en siffra i lagen, är man i full fart med att övergiva den ståndpunkten. Man håller på att gå över till den så kallade fria hastigheten, som visst icke är någon fri hastighet. Det här är alltså ett mycket svårt problem, och det är visst icke underligt, att motioner i detta ämne ständigt dyka upp på riksdagens bord. Det är tvärtom ett uttryck för att hela detta problem är ständigt aktuellt och måste vara ständigt aktuellt.

Jag skall från denna inledande anmärkning gå över till de motioner, som väckts av herrar Nilsson i Göteborg, Robert Berg och andra. Härom vill jag

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

för min del endast säga, att alla de farhågor, som jag och de, som i likhet med mig voro medreservanter till det sista förslaget rörande motorfordonsförordningen, hyste beträffande följderna av ett godtagande av den dåvarande kommunikationsministerns förslag blivit bekräftade. Vi visste hur praxis var särskilt inom Stockholms stad men även inom en hel del länsstyrelser. Man har för rena struntförseelser, som vilken som helst motorfordonsförare kan råka ut för, även om han anstränger sig att icke göra det, dragit in körkortet för vederbörande. Herr Nilsson i Göteborg bekräftade i sin motion precis vad reservanterna den gången framhöllo skulle bliva följden.

Andra lagutskottet har denna gång funnit sig föranlåtet att mycket starkt understryka, att nu måste det bli någon rätsida på tolkningen av dessa bestämmelser, att det måste bli en ensartad och verkligt förnuftig tillämpning. Jag delar de förhoppningar herr Nilsson i Göteborg uttalade, att vi skola komma till riktigare förhållanden härvidlag, ty det är faktiskt inte alls bra som det är.

Om de av herr Dahlbäck framförda önskemålen är ju först och främst — jag höll på att säga uteslutande — att säga, att han med sin motion tryckt på ett förhållande som strängt taget är det vidrigaste av allt som lagstiftarna och den allmänna opinionen i detta sammanhang ha anledning syssla med, nämligen rattfylleriet. Herr Dahlbäck har i mitt tycke här i kammaren lämnat en synnerligen intressant exposé över de synpunkter man kan anlägga, när man strävar att lösa detta ytterligt vanskliga och svårlösta problem, och jag tror att kammaren är motionären mycket tacksam för att han på detta sätt åter fört fram denna fråga i den allmänna debatten. Den kan överhuvud taget icke nog ofta debatteras, och framför allt kan den icke nog ofta debatteras ifrån de ytterligt sakliga och såvitt jag kan bedöma ytterligt sakkunniga synpunkter, som den ärade motionären framfört här och som vi ha att lyssna till med allra största intresse.

Herr Dahlbäck representerar i denna sin framstöt en mycket stark och allmän och indignerad medborgaropinion. Jag vill säga honom — det hoppas jag för övrigt att han också förstått av andra lagutskottets utlåtande i anledning av hans framställning — att även utskottet tillhör denna indignerade medborgaropinion. Om utskottet likväl icke ansett sig kunna direkt gå motionärens önskemål till mötes, framför allt när det gäller hans krav på en ny översyn av dessa bestämmelser i motorfordonsförordningen och motorfordonslagstiftningen, beror det inte på att det skulle saknas ett verkligt levande intresse hos utskottet för denna frågas lösning och inte heller på att vi i något enda avseende skulle betrakta detta problem såsom underordnat, utan det beror på svårigheterna att ge statsmakterna en verklig vägledning, huru detta ämnesområde för närvarande skall penetreras. Dessa svårigheter framstå som utomordentligt stora, vilket även vitsordades av herr Dahlbäck i hans framställning här i dag. När jag lyssnade till hans anförande nyss, fick jag det allra starkaste intryck av att även herr Dahlbäck är medveten om det vanskliga här. Vi ha icke ännu fått sådana erfarenheter av den nuvarande lagstiftningens verkningar, om bristerna och svagheterna i dess formulering och innehåll, att vi, trots det allmänna intresse för saken, vilket är så väl dokumenterat och finnes hos oss alla, kunna forma ett förslag som vi våga framlägga för regeringen och säga: från denna utgångspunkt skall spörsmålet angripas. Vi äro alla bekymrade, och många av oss äro bestörta, över utvecklingen och inför svårigheterna att bemästra rattfylleriet med de hjälpmedel som lagstiftningen för närvarande erbjuder oss. Men även om vi äro bestörta, äro vi dock så trevande i denna vår inställning, att det är mer än förklarligt,

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

att utskottet icke vågat förorda en ny allmän översyn. Vi kunna nämligen icke ställa de rekommendationer, på vilka man kan bygga ett sådant krav, på en ny översyn.

Vad man vet är ju — och det har herr Dahlbäck på ett eminent sätt klarlagt för oss — att det inte är bra som det är, att utvecklingen är oroande och att verkningarna av den senaste lagstiftningen i varje fall icke ge oss någon som helst känsla av säkerhet. Vad riksdagen och allmänna opinionen vidare vet är att de små alkoholmängderna i detta sammanhang plötsligt åter blivit en realitet att räkna med. Efter att i flera årtionden ha varit borta ur den allmänna debatten, ha de små alkoholmängdernas verkningar på den mänskliga effektiviteten i samband med just motorproblemet visat sig vara av så skrämmande art, att därur vuxit fram ett stort och allvarligt samhällsproblem. Vi veta att det numera finns en form för måttlighetssuperi som är omåttlig, som är intolerabel och inte under några omständigheter kan försvaras. Men vi veta å andra sidan oerhört litet om hur man lagstiftningssvågen skall kunna angripa detta. Vad vi vidare veta — något som i hög grad är bestämmande för utskottets inställning — är det förhållandet, att lagstiftningens möjligheter, sådana de nu föreligga, ingalunda äro uttömda. Herr Dahlbäck har till full evidens påvisat att domstolarna ha en bestämd benägenhet — den må vara förklarlig eller icke; herr Dahlbäck fann den skäligen förklarlig, om jag fattade honom rätt — att ådöma minimistraff. Detta förhållande visar således, och här behövs inte någon långrandig utläggning från min sida, att gränsen uppåt visst inte är nådd. I den mån den allmänna opinionen och den allmänna inställningen pressar fram ett stramare uppträdande från domarmaktens sida, finns det alltså en ganska betydande marginal, eftersom det är omöjligt att påstå, att de nuvarande lagstiftningsmöjligheterna äro helt utnyttjade.

Den ärade motionären skall alltså förstå, att det är ganska naturligt, om utskottet förordar, att man vilar på hanen ännu någon tid — vilar på hanen med bekymmer, kunna vi tillägga. Vad den ärade motionären pekat på är nämligen en mycket stor angelägenhet, och det är icke utskottets avsikt att på något sätt luckra upp härvidlag, utan snarare äro vi de första att understryka vikten av att Kungl. Maj:t, att den allmänna opinionen, att riksdagen och att överhuvud taget alla medborgare ägna denna fråga sin intensiva uppmärksamhet.

Inte minst bekymmersamt är det förhållandet, vilket också motionären i sitt anförande i dag pekade på, att man har en känsla av att de i samband med rattfylleriet ådömda fängelsestraffen hålla på att luckra upp skamkänslan för fängelsestraff i allmänhet. Jag måste vitsorda, att en sådan uppluckring verkligen håller på att ske. Utan att nämna några namn och utan att vilja att någon skall forska i saken kan jag tala om att jag känner till fall, då män i förtroendeställning och relativt framstående politiska personligheter ha suttit inburade för rattfylleri, men deras vänner och en relativt allmän opinion ha gjort allt för att skydda dem från de verkningar som eljest under dylika förhållanden borde ha varit de rimliga. Människorna ha ännu, trots att allmänna opinionen reagerar så starkt som den lyckligtvis gör inför rattfylleriet, en olycklig benägenhet att förklara och försvara denna form av fylleri. Detta kan lagstiftningen aldrig knäcka såvitt jag kan förstå, i varje fall äro lagstiftningens möjligheter därvidlag ytterligt små. Här gäller det ett område, där först och främst dagspressen kan göra en utomordentligt stor insats men där också den allmänna opinionen i de enskilda fallen måste reagera på ett helt annat sätt än den för närvarande gör. Nu reagerar denna allmänna opi-

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

nien officiellt på så sätt, att den fördömer rattfyllneriet, det finns ingen människa som försvarar saken, men när det blir fråga om de enskilda fallen, gör sig denna benägenhet att förklara och försvara gällande — den må vara naturlig eller inte. Innan vi knäckt detta problem, är det såvitt jag kan begripa omöjligt att komma någon vart lagstiftningsvägen.

Här ha också de icke-absolutistiska elementen — det kanske jag får säga utan att våga tala å utskottets vägnar, här talar jag kanske mest å de egna — ett oerhört ansvar. Man kan inte säga att vi absolutister, att vi nykterister härvidlag försummat något. Vi ha skapat stora organisationer, som uteslutande syssla med att lösa detta problem. Men här finns ett betydande arbetsområde för alla dem som icke äro absolutister, men som ändock förstå och gärna erkänna, att det icke är frågan om annat än att fylleriet vid ratten är något av det allra vidrigaste vi kunna och behöva syssla med.

Herr talman! Med understrykande av att det nuvarande tillståndet i många avseenden är outhärdligt och med understrykande av att det långt ifrån är omöjligt, utan tvärtom sannolikt att vi en dag komma fram till ett realiserande av den ärade motionärens önskemål om en översyn av detta problemområde, att m. a. o. fakticiteten tvingar fram en sådan översyn, men å andra sidan med betonande av att vi icke kunna rekommendera åt regeringen att gå till en sådan översyn förrän denna fråga mognat i den allmänna debatten och förrän man har några fasta utgångspunkter att röra sig ifrån och innan man således i denna allmänna debatt fått fram rekommendationer, som göra det möjligt att med utsikt till framgång angripa detta problem, anser jag, att man nu måste stanna vid den formellt negativa, men reellt oerhört positiva uppfattning i denna fråga andra lagutskottet givit uttryck åt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag skall inte framställa något yrkande. Jag tänker inte ingå på frågan om rattfyllneriet, men jag ansåg att när detta spörsmål nu ändå var uppe, borde det sägas några ord gent emot dem som tro, att man kan lösa motorismens problem genom lagstiftning.

Man har här talat om behovet av en översyn. Något som i varje fall också bör beaktas är hur nu gällande lagar egentligen tillämpas och vilken tolkning som polismyndigheter och domstolar ge åt de bestämmelser som för närvarande gälla. Jag skall nämna ett par fall ur verkligheten.

En person — vi kunna kalla honom »X.» — kör med sin bil in i en by, där han möter en massa kor som blockera hela vägen. Han får krypa ut på vänstra dikeskanten för att kunna komma förbi. Just då lossnar nätet ovanför vindrutan och det rasar ner en mängd papper och grejor framför honom. Han blir förvirrad ett ögonblick, med resultat att han släpper ratten, varvid bilen kör på ett räcke och bryter en plankan — en sådan situation med andra ord, då föraren måste sägas vara oskyldig till det som händer. Det är för honom ungefär detsamma som om han plötsligt blivit blind. Han får en chock och är under den korta stund som förflyter från det att sakerna ramlade ned framför honom och skymde sikten och tills olyckan är skedd, ur stånd att ingripa. Hela skadan är en bruten plankan. Han säger naturligtvis: Jag skall betala plankan. En sådan är i allmänhet inte så dyr, men vägstyrelsen debiterade bra, och den här kostade 25 kronor. Nu tar man detta som förevändning för att döma vederbörande, och man dömer honom med hänvisning till en kautschukbestämmelse, enligt vilken man kan resonera som så, att han kanske inte med tillräcklig varsamhet fört fram sitt fordon. Till saken hör att flera vitt-

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

nen gått ed på att vederbörande vid tillfället hade högst 20 kilometers fart, vilket för övrigt var ganska klart, eftersom han just körde förbi korna och då måste hålla låg hastighet. Detta kallar jag ett vrängt tillämpande av nuvarande bestämmelser.

Ett annat exempel. En person kommer bilande till en bondby — inte alls tätbefolkad — medan det ännu är ljus. Han parkerar bilen vid sidan av vägen, bakom en annan bil. Han är sedan upptagen av ett föredrag, och under tiden hinner det börja skymma. Men statspolisen har råkat komma dit just när det börjat skymma och konstaterar naturligtvis, att parkeringslyset inte är tänd — och så är det färdigt för böter!

Ett tredje fall. En person för fram sin bil på vägen och blir kontrollerad av polisen. Det visar sig då att spärren på handbromsen inte tar. Han har själv nyss fått låna bilen. Man konstaterar som sagt att spärren inte tar, och så blir det rättgång, ty det är man synnerligen kvick med nu när det gäller att tillämpa dessa bestämmelser. Vederbörande kan förete intyg från verkstaden, att man för några dagar sedan reparerat bromsen och satt på en ny spärr. Det kan dessutom visas, att orsaken till att spärren inte tog var att den s. k. durken förskjutit sig en smula. Men likafullt dömes föraren.

Jag nämner dessa exempel för att visa att här faktiskt föreligger en fara för att man upplöser rättsbegreppen genom kitslighet och genom ett byråkratiskt tillämpande av bestämmelser, som i och för sig inte behöva vara oriktiga. På sådant sätt skapar man också en statistik, som utvisar många förseelser, man ger många anledningar för domstolarna att ingripa och man åstadkommer mycket arbete för statspolisen. Och på det sättet — och det är kanske det allvarligaste — retar man upp det folk som nu är sysselsatt inom motortrafiken, även dem som bara ha en bil för sitt privata bruk.

Lika viktigt som det är att skapa en lagstiftning, som dels tillgodoser kravet på att bilen och motorn skall var en mänsklighetens tjänare och icke dess herre, som har rätt att kräva sin offertribut, och dels också tillgodoser kravet på säkerhet, lika viktigt är det att tillse, att de som skola övervaka dessa bestämmelser bli uppfostrade på sådant sätt, att de inte göra en parodi på en god lag. Det föreligger faktiskt för närvarande ett utbrett missnöje med det sätt, varpå lagtillämpandet sker härvidlag. Och det är inte den minst viktiga frågan för den som talar om uppfostran, att också uppfostra dem som skola kontrollera trafiken, att uppfostra dem så, att de inte äro så kvicka att alltid tillgripa de mest långtgående åtgärderna utan försöka att också på andra vägar nå de resultat man vill och säkert också kan nå.

Jag vill använda tillfället att markera — det har icke något omedelbart samband med föreliggande fråga men berör den dock indirekt — att det finns mer än en sida i vår nuvarande motorlagstiftning, som behöver en översyn. Det finns anledning att från riksdagens sida säga ifrån, att vederbörande lagtillämpande myndigheter böra försöka att litet smidigare använda de vapen de fått av lagstiftaren för att skydda människor och egendom. Det är ju så, som det redan här anförts, att lagstiftningen på detta område kommit efter motorn. Ja, lagstiftningen har icke bara kommit efter motorn, utan den har också åsyftat att bromsa ned motorns utvecklingsmöjligheter. Det är icke så många decennier sedan den svenska riksdagen på fullt allvar diskuterade, huruvida man skulle tillåta mer än 15 eller 20 eller 25 km hastighet här i landet. Jag menar, att de, som enbart med en hänvisning till olyckor ropa på lagar, böra betänka, att problemet har mer än en sida. Det är just detta, att problemet är så mångsidigt och att det finns så mycket att vinna på andra vägar än genom lagskärpningar, som jag velat understryka.

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

Herr Lundstedt: Herr talman! Ehuru herr Dahlbäcks synpunkter, så vitt jag förstått, icke rönt någon opposition här i kammaren, tillåter jag mig likväl starkt understryka betydelsen av dessa hans allmänna synpunkter, vilka han verifierade med slående exempel från sin och andra domares domstolspraxis. Jag beklagar, att icke samtliga kammarens ledamöter hade tillfälle att åhöra herr Dahlbäcks anförande, att de icke hade tillfälle att höra, hur en erfaren domare känner det, när han står inför tvånget att nödgas tillämpa dessa monstruösa strafflagar.

Det är tyvärr icke så, som en talare syntes mena, att man kan hoppas på någon smidighet hos domaren i tillämpningen av lagbuden, ty lagbuden äro här själva osmidiga. De kunna praktiskt taget blott tillämpas på ett sätt. Intet är mera fördärvbringande för ett samhälle än meningslöst drakoniska strafflagar. Strafflagsbågen, om jag så får uttrycka mig, får icke spännas för hårt, ty då brister den. Terroristiska straffbud passa icke annat än i primitiva samhällen och för primitiva människor. De duga icke i civiliserade samhällen. Där göra de mera skada än nytta. Strafflagens funktion är, som jag ofta påpekat här i kammaren och som jag vidlyftigt utvecklat i en mängd skrifter, att så att säga rycka den allmänna moralen med sig mot de straffbelagda handlingarna, d. v. s. framskapa en allmän känsloreaktion emot handlingssättet såsom varande något moraliskt skamligt och vanärande. Men hur skall dylikt kunna ske i en situation som den, det här är fråga om? Hur skall det vara möjligt, att jag och många andra skola få in i våra huvuden, att om vi dricka ett eller ett par glas vin på en restaurang och därefter sätta oss vid ratten, vi begå en vanärande handling? Det är alldeles omöjligt. Därmed har man redan spänt strafflagsbågen alltför hårt. Den har brustit. Lagbudet gör ingen nytta. I stället för att rycka moralen med sig, föranleder det kanske i stället en moralisk uppresning mot lagbudet.

Dessutom är det en annan nackdel med dylika straffbud. De risker, som en fullkomligt oförvitlig människa således löper genom att handla på ett normalt sätt, alstra irritation och panik. Människor, som gå ut från en restaurang fullt nyktra — ty det anser jag, att t. o. m. de som tagit en sup till smörgåsen och en konjak till kaffet kunna vara; de äro icke absolutister, men de kunna vara fullkomligt nyktra — sådana människor säger jag, veta, att om de, när de backa ut från parkeringen, skulle glömma någon föreskrift eller köra på ett sådant sätt, att polisen får anledning att fästa uppmärksamheten vid dem, de riskera att buras in åtminstone på en månad. Dylikt är naturligtvis icke nyttigt. Tänk er att ha sådana lagar, som faktiskt ingiva denna irritation och oro, när man skall handla och det just i avseende å ett maskineri, som bör handhas så lugnt och behärskat som möjligt till förebyggande av skador.

Ja, en snabb revidering av hithörande straffbestämmelser är enligt min mening ett mycket starkt samhällsintresse. Jag hörde herr Österström säga, att utskottet i detta avseende vilade på hanen, »men det vilade med bekymmer». Riktigare än att vila på hanen i avvaktan på att erfarenheten skall giva besked tror jag det vore — om man eljest icke ser sig i stånd att här åstadkomma någon förbättring — att man rent av upphävde ifrågavarande straffbestämmelser. Det skulle vara till mera gagn. Nu tror jag emellertid icke det behövs, att man längre väntar på erfarenheten i fråga om terroristiska strafflagars oduglighet. Vi ha en historisk erfarenhet sedan många tusen år, som säger oss, att det aldrig har lyckats att åstadkomma något gott genom meningslöst drakoniska, terroristiska strafflagar. Om man icke är omedelbart

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkohelpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

på det klara med, hur hithörande strafflagar böra utformas, kan man i stället för att vila på hanen med bekymmer, åtminstone tillsvidare revidera bestämmelserna så, att bötesstraffet kommer i första hand och fängelsestraffet endast i andra eller vid särskilt försvårande omständigheter. Redan därmed skulle något vara vunnet. Emellertid kan det icke vara fråga om annat än att regeringen bör kunna, så vitt jag förstår, till nästa riksdag revidera lagen, så att vi då få ett anständigt förslag till behandling av detta s. k. brott, som kallas för rattfylleri — rattfylleri, som blivit ett farligt slagord, ty rattfylleri är icke alltid rattfylleri.

Herr Nilsson i Göteborg: Herr talman! Det var herr Hansson i Rubbestad, som föranledde mig att begära ordet, när han förklarade, att motionärerna röra sig i utkanten av själva det problem, som frågan egentligen skulle gälla, och icke ha angripit kärnan, nämligen den höga hastigheten. Det är ju egentligen en helt annan sida av saken, men jag vill säga till den ärade talaren, att lamentationerna över trafikolyckorna ha vi hört både här i kammaren och annorstädes, och jag tror, att de höra till trafikens oförfäsen. Jag har alltid bestämt hävdad, att själva orsakerna ligga hos trafikanterna själva. När herr Hansson i Rubbestad beklagar sig över den höga hastigheten, skall han erinra sig, att då det gäller våra trafikföretag, järnvägarna, spårvägarna och omnibusarna, är det ytterst alltid allmänheten, som ligger bakom och driver på företagen, vilka i sin tur driva på sina anställda för att befordra passagerarna så fort som möjligt. Vi ha sett i tidningarna, hurusom man ämnar förkorta körtiden för tåg mellan Stockholm och Göteborg och köra med en fart av upp till 100 km. i timmen. Och det är en motionär i denna kammare, som motionerat om en alldeles särskild hastighet på ett statens järnvägars tåg nere i Skåne, ett tåg, som väl i fortsättningen får kallas »den flygande skåningen» i analogi med »den flygande skotten». Men det är ju självklart, att järnvägsföretagen äro under trycket av allmänhetens krav på att komma fort fram. Jag vill alltså säga, att man i det sammanhanget bör vända sig till rätt adressat, när man angriper detta problem.

Till slut vill jag endast konstatera, att de uttalanden, som här gjorts beträffande såväl min motion som de övriga, samstämmigt grunda sig på den förhoppningen, att myndigheterna böra gå in för en smidigare användning av trafikförordningarna och att myndigheterna icke böra hänga upp sig på struntförseelser och beivra dem med strängare straff än nödigt är.

Herr Thorell: Herr talman! Det är väl ganska sällan det inträffar i riksdagen, att fastän motionärer och utskottsledamöter äro så överens i en fråga, motionerna ändå avstyrkas. Så vitt jag kunde förstå, rådde under utskottsbehandlingen ingen som helst meningsskiljaktighet om att de påtalade förhållandena äro av synnerligen allvarlig art och att vi på allt sätt måste sträva efter att få dem tillrättalagda. Emellertid kom jag ganska snart underfund med — och jag tror det var så med de andra utskottsledamöterna också — att vi kunna få bukt med avarterna redan inom ramen för nuvarande lagar på området. Men herr Dahlbäck, den ene av motionärerna, påvisade med ganska belysande exempel, vilka stora svårigheter det möter att skapa rättvisa i en sak som denna. Han talade om en överlärare, om en stor affärsman, och om ytterligare någon annan, som vid några festliga tillfällen, då de förtärt en smula sprit, hade råkat ut för missöden med sin bil och fastnat för lagen och fått minimistraffet sig ådömt. Det är alldeles riktigt, att det är stora svårigheter, och dem diskuterade vi och hade erfarenhet av också inom utskottet.

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

Emellertid förefaller det mig, som om vi här kanske sysslat bra mycket med bara den ena sidan av saken. Klimax kom nog i professor Lundstedts uttalande om att lagarna överhuvud taget — ja, jag skall icke bry min hjärna med att komma på hans uttryck, men han menade tydligen, att det var skäl i att taga bort lagarna, då det gäller denna sak. Jag tror emellertid, att det är så, att medan det i en hel massa fall kan tyckas, att vederbörande bli behandlade alltför strängt, kan det ibland vara ganska befogat att man tager i med hårdhandskarna. Jag skall, innan jag går vidare, andraga ett fall, som jag såg refererat nyligen i en av våra motortidningar. Efter en fest fick en av festdeltagarna se — det var en man i framskjuten samhällsställning, en man som under vanliga förhållanden sköter sig utmärkt men som väl kanske vid detta tillfälle druckit en snaps och litet vin — att en bekant ställt sin bil felaktigt på gatan. Han gick till bilen, satte sig i den och körde iväg för att flytta den ett hundratal meter, så att hans kamrat icke skulle åka fast för felparkering. Han var festklädd, och det kan hända var därför, som polisen fick ögonen på honom. Han blev anhållen av en poliskonstapel och fördd till polisstationen, och sedermera fick han minimistraflet, en månads fängelse. Sådana fall kan man nog tala om litet var. Men om vi se på straffstatistiken, finna vi — en sak som redan här framhållits av flera talare — att minimistraflet tillämpas även i fall av betydligt svårare art, där det icke finns någon som helst anledning att lägga fingrarna emellan. Jag menar — och det var dit jag ville komma — att då vi nu tala om dessa saker i riksdagen, bör protokollet icke endast återgiva den meningen, uttalad från den ene talaren efter den andre, att straffen överhuvud taget tillämpas för hårt, det bör också komma fram, att de tillämpas ojämnt i förhållande till förseelsernas art. Jag tror, att en hel del verkliga rattfyllerister, personer som äro kända för att både när de sitta vid ratten och dessemellan taga sig en florshuva, ha kunnat komma undan gång på gång. I sådana fall tycker jag för min del, att straffen bli alldeles för lindriga. Dessa verkliga rattfyllerister skulle klippas till ordentligt. Jag kan icke tycka, att herr Lundstedts åsikt är den riktiga, att samhället skall ställa sig utan vapen mot dem, som på ett så upprörande sätt bryta mot samhällets moraliska och andra lagar.

Herr talman, jag har velat få detta till riksdagens protokoll, så att man icke bara får den uppfattningen av protokollen från denna debatt, att vi anse lagens tillämpning för sträng. Det måste förefalla litet underligt, tycker jag, att vi år 1934 stifta en lag och så år 1938 säga till dem som skola föra ut lagen i verkliga livet: Det är icke meningen, att lagen skall tillämpas så strängt. Vi tycka, att ni klippa till för hårt.

Till herr Nilsson i Göteborg, som talade om körkortsindragning — hans motion handlar ju också om den saken — skulle jag vilja säga, att jag har litet avvikande mening från honom. Han påpekade — och det kan naturligtvis vara riktigt i en hel del fall — att småförseelser icke borde föranleda körkortsindragning. Men det kan finnas personer i en stad eller i ett annat samhälle, som äro så nonchalanta, att de icke alls fästa sig vid givna bestämmelser. De bryta mot reglerna för parkering och mot andra bestämmelser gång på gång, och det är rena tjurigheten ibland. I sådana fall håller jag före, att myndigheterna, om ingenting annat hjälper, skola taga till det straff, som jag anser mest effektivt, nämligen körkortsindragning.

Till sist skall jag säga några ord till herr Hansson i Rubbestad, som kom något vid sidan av ämnet. Men då herr talmannen lät honom hållas — helt naturligt för övrigt — får väl också jag beröra något av vad han yttrade. Det gäller den s. k. fria farten. Om den saken ha vi för icke så länge sedan haft

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

en ganska livlig debatt, nämligen för några år sedan, då den infördes i städer och större samhällen. Men vilken hastighet vill herr Hansson i Rubbestad, att vi överhuvud taget skola bestämma? Det kan vara fråga om raklinjer, sådana som vi nu bygga i stor utsträckning i vårt land, fina chausséer, på vilka vi susa fram ensamma utan att se någon på kanske flera kilometer, där det måste anses hänsynsfullt att köra med 80 à 90 km. fart. Å andra sidan kan det vara fråga om ett samhälle, där det måste anses hänsynslöst att köra med 30 km. hastighet. Herr Hagberg i Luleå anförde ett ganska belysande exempel, och jag förstår honom mycket väl, då han talade om mannen, som körde förbi kossvärmen. Det finns ingen möjlighet — i det fallet ger jag herr Lundstedt fullkomligt rätt — att införa bestämmelser, som inskränka möjligheterna för ett fordon, som är avsett för en maximifart kanske i dag av 120 km. men inom en kort tid av 150 eller 200 km., att utnyttja denna hastighet. Det vore att hindra den utveckling, som vi ändå icke i längden kunna stå emot. De som köra för fort, komma absolut att göra det under alla förhållanden, antingen vi bestämma det ena eller det andra. Det visar ju förhållandena vid den s. k. fria fartens införande. Jag har vid upprepade tillfällen frågat exempelvis så vederhäftiga män i detta avseende som våra droskchaufförer i Stockholm, vad de säga om förhållandena före och efter införandet av den fria farten i Stockholm, och jag har alltid fått till svar: Vi köra inte fortare nu, ty i de flesta fall går det inte för sig, men vi ha åtminstone den trygghetskänslan nu, att vi inte ha en jagare efter oss, så att när vi köra på Strandvägen eller Norr Mälarstrand en natt bötfällas vi inte, om vi sätta upp hastigheten en smula, då det inte är någon risk.

Dessa saker borde nu var utdebatterade. Det torde väl knappast komma i fråga att vi skulle införa en sådan sak som begränsning av maximifarten för motorfordon, då vi själva veta med oss att nästan var och en av oss i denna kammare varit med om att, innan denna bestämmelse togs bort, bryta mot densamma, antingen vi själva suttit vid ratten eller bilen förts av en annan person.

Herr talman! Jag har i huvudsak sagt vad jag tänkte säga, och jag ber bara till slut att få instämma med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lundstedt** erhöll härefter ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Den föregående ärade talaren tycks ha missuppfattat mig. Det var ju jag själv, som införde distinktionen mellan rattfylleri och rattfylleri. Därav måste väl herr Thorell kunna förstå, att jag menade att det *verkliga* rattfylleriet skulle bestraffas. När jag nämnde en passant, att det kanske vore bättre att upphäva lagen, var detta ju litet ironiskt sagt. Det var, när jag hörde alla lamentationerna över hur evigt lång tid det skulle ta, innan man fick de nödvändiga erfarenheterna, det var då jag sade, att skall det hålla på så här under en oöverskådlig framtid med denna monstruösa lag, då vore det bättre, att den utan vidare upphävdes. Jag menade inte, att detta projekt i verkligheten skulle behöva praktiseras, ty jag ansåg att de förutsättningar, som framkallat dessa lamentationer, överhuvud taget inte voro för handen utan blott inbillade.

Vidare anförde:

Herr **Olovson**: Herr talman! Herr Österström hade säkerligen rätt, när han uttalade den meningen, att man icke bör göra denna lagstiftning till föremål för en särskild översyn, förrän man från riksdagens sida kan komma med

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

några direktiv, d. v. s. anvisa några vägar, som kunna tänkas leda till ett bättre tillstånd än det nuvarande. Jag tror det är det riktiga.

Vid sökandet efter direktiv att skicka med en begäran om översyn bör man enligt min mening i främsta rummet hålla uppmärksamheten fäst vid vad som kan vara förebyggande, mindre vid vad som har avseende på att utmätta stränga straff för dem, som gjort sig skyldiga till förseelser. Enligt min mening är den förebyggande verksamheten här det väsentliga. Att jag tillhör dem, som mena, att en i lag fastställd begränsad maximihastighet är av förebyggande natur, tjänar ju ingenting till att nämna, alldenstund jag vid det tillfälle, när denna sak senast var föremål för behandling, blev den ende i hela svenska riksdagen, som höll fast vid begränsad maximihastighet. Så är det i alla fall.

Jag begärde emellertid ordet för att peka på en åtgärd, som enligt min mening skulle kunna verka förebyggande, framför allt med avseende på rattfylleriet. Jag håller med herr Hagberg i Luleå därom, att det är av väsentlig vikt att man ser efter, hur dessa lagar tillämpas. Det är gott och väl, att statspolisen åker efter vägarna och skriver reseräkningar och fyller sina anteckningsböcker med meningslösa rapporter och finner en och annan dräng, som cyklar hem från en dansbana utan att ha det s. k. kattögat på cykeln. Men det vore bättre, om statspolisen och polisen överhuvud taget ägnade uppmärksamhet åt krogarnas parkeringsplatser och såge till att de berusade personer, som komma ut från krogarna, inte finge sätta sina bilar i gång. Åk ut i landsorten och se efter, hur det ser ut utanför stadshotellen och andra spritrestauranger lördagskvällar och söndagskvällar! Där stå långa rader av bilar, och i praktiskt taget envar av dessa bilar sätter sig mellan kl. 12 och 1 på natten en mer eller mindre berusad man och kör hem. Men polisen säger ingenting, om den händelsevis inte får tag i någon ute på gatan, som kört omkull en lyktstolpe. — Det är där, som man skall förebygga rattfylleri.

Nu menar visserligen herr Lundstedt, att det är något oriktigt i att man straffar den, som tagit en sup till smörgåsen och en konjak till kaffet och sedan satt sig vid sin egen ratt. Jag tackar min barndoms Gud för att jag inte är så rättslärd som herr Lundstedt. Skulle man gå den vägen, att det skulle anses vara normalt och riktigt och något fullkomligt tillåtet att man, sedan man tagit en sup till smörgåsen och en konjak till kaffet, sätter sig vid sin egen ratt, då skulle man kunna komma att tala om terror här i landet. Det är inte mer än några dagar sedan man i ett västmanländskt brukssamhälle hade en sådan där herre, som fått en sup till smörgåsen och en konjak till kaffet och satt sig vid sin egen ratt för att åka hem. Han hade inte åkt mer än några hundra meter förrän han körde på två kvinnor, som färdades på vägkanten, på den sida de enligt vägtrafikstadgan skall färdas. Det var mor och dotter. Båda fördes till centrallasarettet, och den ena av dem, dottern, fördes hem därifrån som lik, den andra som lemlästad. I hemmet sitter en man och ett treårigt barn. Den, som tagit en sup till smörgåsen och en konjak till kaffet, är samhällsvadlig, och det tror jag nästan den också är, som försvarar sådana personer.

Det är förebyggande åtgärder från polisens sida, som här är det väsentliga, och då kommer jag till slut fram till en sak, som jag i förbigående antagligen berört tidigare här i kammaren. Det är i vad mån den svenska polisen är fullkomligt fri så till vida, att den kan i sådana här ärenden uppträda objektivt. Om jag säger detta i frågande form, så svarar jag själv ett obetingat nej. Det är ett icke ringa antal polismän här i landet, som äro agenter för bilförsäkringsbolag och som skriva polisrapporter rörande sammanstötningar mellan

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

dels en bil, som är försäkrad i det bolag, för vilket utredningsmannen är agent, och dels en bil, som är försäkrad i annat bolag. Det finns upprörande exempel på vart det burit hän, och det finns exempel på chaufförer, som inför rätta vägrat att vitsorda polisrapporten därför att den upprättats av en agent för ett försäkringsbolag, där motpartens bil är försäkrad.

Det är vidare upprörande att polismän ute i landet äro föreståndare för benstationer, vilket gör, att traktens chaufförer finna det vara bäst att köpa sin bensin där. Det är också upprörande, att polismän uppträda som bilförsäljare, så att man kan få bevitna, hurusom en känd suput misslyckas att få körkort ända till dess han köpt en gammal bil av en polisman, som kan skriva nykterhetsintyg. Det är på dessa punkter, som det är anledning att se upp.

I det förslag till lag rörande den yrkesmässiga automobiltrafiken, som för något år sedan förelåg här i riksdagen, fanns den bestämmelsen, att en var tjänsteman, som hade med lagens tillämpning att göra, var förbjuden att syssla med bilförsäljning eller bilförsäkring. När lagen av politiska skäl slängdes under bordet, följde också den där underbara och nyttiga bestämmelsen med. Nu är det min förhoppning, att denna bestämmelse kommer fram i ett annat sammanhang, så att man kan få en poliskår här i landet, som är obunden att handla objektivt i sådana här fall.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Det är alldeles klart, att när man talar om rattfylleriet såsom anledning till de tyvärr allt för talrika motorolyckorna, man även kommer in på andra orsaker till dessa. Herr Hansson i Rubbestad utvecklade ämnet. Han fann, att motionärerna gått en smula periferiskt till väga, och han ansåg, att man hade att finna en väsentlig orsak till dessa tragiska händelser i det förhållandet, att vi ha infört den s. k. fria farten. Jag skall inte gå in på den saken. Herr Österström har ju alldeles klart här utvecklat, att det inte är riktigt att säga, att vi ha avskaffat den begränsade hastigheten. Den består ju, fastän under andra former. Däremot tror jag, att om kammaren vill reformera och finna nya vägar att åtminstone bidra till denna olycksfrekvens minskning, så finns här ett fält att gripa sig an med, som egendomligt nog inte berörts i denna överläggning, och det är den s. k. vänsterregelns bibehållande här i landet.

Det är ju rätt egendomligt, att vi ha denna kvar. Vi äro ju snart de sista i hela världen, som tillämpa densamma. För ett par dagar sedan lämnade ännu en av Europas stater denna regel och övergick till högertrafik. Högerregeln är den förnuftiga regeln även hos oss, bland annat därför att den eliminerar kollisionrisken med de för varje år allt talrikare utländska bilar, som komma till detta land. Vi böra dock besinna, att förra året fraktades något över 40,000 bilar enbart mellan Hälsingborg och Helsingör. Denna siffra vittnar om i vilken rivande utveckling denna trafik befinner sig. Men högerregeln är att föredraga även ur den synpunkten, att mer än 95 procent av de bilar, som köra här i landet, äro byggda för högertrafik och inte för vänstertrafik. Det är ju alldeles givet, att kollisionrisken måste vara betydligt större, när man med en för högertrafik byggd bil envisas att behålla vänstertrafiken. Jag har inte kunnat underlåta att här lägga ett ord för högertrafiken i anslutning till det anförande, som herr Hansson i Rubbestad höll. Jag vet väl, att denna fråga tidigare varit uppe här i riksdagen ett par gånger och att man ställt sig rätt ovillig till densamma. Jag tror dock den tränger sig fram och påkallar ett avgörande förr eller senare. Ju fortare vi bli ense på den punkten, ju bättre och — icke minst — billigare blir det för landet.

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

Jag har givetvis inget annat yrkande, herr talman, än om bifall till utskottets förslag.

Herr Dahlbäck: Herr talman! Det var med anledning av en del uttalanden rörande den svenska polisens roll vid utredning av trafikolyckor, som här nyligen gjorts, som jag skall be att få säga några ord.

Det framhölls, att polismän skulle på sina håll i en viss utsträckning uppträda såsom ombud för försäkringsbolag, ja till och med vara agenter för bilförsäkringsbolag. Jag är naturligtvis som polischef inte alldeles obekant med tendenser i den riktningen, men det anser jag för min del är en sak, som den lokala polisledningen borde stävja och även som den väl även på de flesta håll med framgång gjort. I min stad har jag som polischef utfärdat ett generellt förbud för polismän både i befälsställning och obefordrade att med polistjänsten förena dylika uppdrag, och därmed har saken på detta håll varit ur världen. Det är inte en enda av mina polismän, som syssla med dylikt.

Ifråga om att polismän skulle vara föreståndare för bensinstationer är det på samma sätt. Det är väl få instruktioner för polispersonal här i landet, där inte ett förbud finnes inrymt för polismän att överhuvud taget utan tillstånd driva rörelse eller ha en sådan sysselsättning vid sidan om tjänsten, som kan inverka på densamma. När man så hör, att det talas om att polismän äro bilförsäljare och detta kanske i så stor utsträckning att det inverkar på allmänhetens respekt för polisen, borde det ju föreligga samma möjlighet att bemästra saken.

Vad som här påtalats beträffande polisen är ju ingenting enastående. Vi ha t. ex. ifråga om hälsovårdstillsyningsmännen i landet alldeles givet att räkna med att liknande tendenser kunna göra sig gällande. Jag känner till fall, då en hälsovårdstillsyningsman varit livförsäkringsagent och utnyttjat sin ställning gent emot de handlande och övriga, som han skulle öva uppsikt över, så att han kunde befaras icke intaga en rent opartisk ställning. Men så snart den lokala myndighet, hälsovårdsnämnden, som fått sig ålagt att ha uppsikt med dylika företeelser, kommit till insikt om att en dylik fara förelåg, har i de fall jag känner, det varit denna myndighets första åtgärd att genom införande av ett förbud pliktskyldigast borteliminera densamma.

Jag tror inte man äger rätt att generalisera beträffande den svenska polisen. Jag tror att i stort sett utgöres den av opartiska personer, som på ett sakligt och sakkunnigt sätt sköta även trafikanterna. Men det är ju klart att det kan ges exempel på undantag, och det kan ju särskilt beträffande de yngsta elementen och beträffande statspolisen under dess allra första tillkomstår, då den inte vunnit den erfarenhet och mognad, som väl så småningom har utvecklats sig, dras fram exempel på åtskilliga övergrepp och kitsligheter, som ägt rum, men jag tror man äger full rätt att i stort taga den svenska polisen i försvar, då det gäller ett regelrätt utövande av den tillkommande befogenheter.

Herr Mosesson: Jag begärde ordet, herr talman, inte för att förlänga denna debatt utan för att ge uttryck åt vad jag förmodar de flesta i denna kammare känna med anledning av herr Olovsons nyss gjorda uttalande. Detta uttalande var av så allvarlig natur, att jag är förvissad om att han inte gjort ett sådant uttalande utan att ha reda på vad han säger. Kammaren har anledning förvänta att regeringen — ty såvitt jag såg var en av dess ledamöter närvarande, då herr Olovson gjorde detta uttalande — ville vara vänlig och observera, vad som här sagts, och företaga en undersökning. Skulle det vara så, som borgmästare Dahlbäck nu säger, att det skulle gälla undantag, så äro

Ang. skärpt lagstiftning rörande alkoholpåverkan under färd med motorfordon m. m. (Forts.)

dock dessa undantag — jag vill hoppas, att det också blott är sådana — så allvarliga, att ett ordentligt exempel i detta avseende bör statueras.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna B—J.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Bankoutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringsarbeten inom riksbankens fastighet vid Drottninggatan i Göteborg föredrogs; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 12.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört jordbruksutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion om ersättning till förste statsmeteorologen Bruno Rolfs dödsbo för vissa av Rolf havda utgifter för uppehållande av arbetet vid Vassijaure (numera Abisko) naturvetenskapliga station.

*Ang. viss
ersättning till
förste stats-
meteorologen
Bruno Rolfs
dödsbo.*

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 25, av herrar *Paulsen* och *Arneberg* hade hemställts, att riksdagen behagade besluta, att framlidne förste statsmeteorologen fil. doktor Bruno Rolfs dödsbo av statsmedel tillerkändes ett belopp av 3,094 kr. 43 öre som ersättning för av dr Rolf gjorda förskott för Abiskostationens vetenskapliga arbeten.

Utskottet hemställde, att motionen II: 25 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Alfred Andersson*, *Beck-Fris*, *Uddenberg*, *Liedberg* och *Persson* i Grytterud förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionen II: 25, till Ersättning åt förste statsmeteorologen Bruno Rolfs dödsbodelägare för vissa av denne till föreningen Vassijaure naturvetenskapliga station lämnade förskott under nionde huvudtiteln för budgetåret 1938/1939 anvisa ett anslag av 3,000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **Liedberg**: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande är fogad en reservation av mig och åtskilliga andra av utskottets ledamöter, och jag skall be kammaren ägna någon uppmärksamhet åt de skäl, som föranlett vårt ställningstagande, skäl, som också föranlett, att första kammaren nyss utan voting anslutit sig till reservanternas ståndpunkt.

Jag skall då något litet erinra om vad som förekommit i denna sak. Förste statsmeteorologen doktor Rolf, som var föreståndare för den naturvetenskapliga stationen i Abisko, avled år 1934. Han hade under de senaste åren, framför allt under det s. k. andra polaråret, gjort vissa personliga utlägg, uppgående till en summa av något över 3,000 kronor, för verksamhetens upprätthållande. Efter hans död gjordes framställning från dödsbodelägarna till Kungl. Maj:t om att av allmänna medel bli tillgodogjorda vad som sålunda blivit utlagt. Denna framställning vitsordades varmt av statens meteorolo-

Ang. viss ersättning till förste statsmeteorologen Bruno Rolfs dödsbo.
(Forts.)

gisk-hydrografiska anstalt, av vetenskapsakademien och dess särskilda sakkunniga på området, men på avstyrkan av statskontoret avslog Kungl. Maj:t framställningen. Det är att märka, att statskontoret givetvis har att i ett sådant fall anlägga strängt formella och juridiska synpunkter och svårigen kan göra annat.

Man har gentemot detta krav invänt, att staten inte kan åtaga sig ansvar för utlägg, som en enskild eller, såsom i detta fall, en enskild förening gör, även om denna enskilda förening har statsbidrag, och att här några juridiska krav icke kunna framställas — vederbörande har inte försäkrat sig om de formella befogenheterna att göra dessa utlägg etc. — och man har också varnat för konsekvenserna. Allt detta är saker och ting, som reservanterna fuller väl inse och äro medvetna om. Om vi likväl vidhållit en annan mening, beror det dels på att konsekvenserna väl inte kunna vara så förfärligt farliga, när det som nu gäller en man, som så oförmodat ryckes bort från sin gärning och därför inte kan bevaka sina och de sinas intressen, och dels därpå, att det är säregna skäl, som förmått denne doktor Rolf att av egna medel offra dessa för honom kännbara summor för att upprätthålla en verksamhet, som varit av det största allmänna intresse. Det har också ifrågasatts vad detta arbete kan ha medfört för nytta, och det är givet, att inte jag och väl knappast någon av mina medreservanter är sakkunnig nog för att tala om vari denna nytta bestått, men jag har frågat en av vetenskapsakademiens sakkunniga på området, överdirektör Axel Gavelin. Jag har bett honom ge uttryck för hur man kan bedöma värdet av den gärning doktor Rolf utfört, och han säger som följer:

»De utlägg, som doktor Rolf gjort för Abiskostationen, hava åsyftat att göra registreringarna från denna viktiga naturvetenskapliga station i stand att fullt utnyttjas för internationella vetenskapliga samarbetet under det s. k. polaråret 1932—33. Sedan statsanslaget för Sveriges deltagande i detta polarår så starkt nedskurits, att därifrån intet kunde disponeras för dessa ändamål, och sedan jämväl ansträngningar att från andra håll erhålla erforderliga medel strandat, har doktor Rolf på eget bevåg förskottat dessa medel, i hopp att sedermera på något sätt kunna hållas skadeslös för dessa förskott. Jag kan vitsorda», säger vidare överdirektören, »att de förbättrade magnetiska registreringar, vilka tack vare detta Rolfs ingripande möjliggjordes, äro av stor vetenskaplig betydelse och att materialet därför också har utnyttjats av den internationella polarårskommissionen. Det har betecknats såsom ett synnerligen viktigt komplement till de registreringar som gjorts och göras vid de andra geofysiska stationerna i norra Skandinavien, nämligen Tromsö i Norge och Sodankylä i Finland. Tack vare de genom doktor Rolfs ingripande utvidgade och förbättrade registreringarna i Abisko kunde värdet av observationerna från de sistnämnda stationerna också bliva av mycket större värde än som annars varit fallet. Ur vetenskaplig synpunkt kan man därför utan tvekan säga, att full valuta erhållits för doktor Rolfs utlägg.»

Det har vidare sagts, att de efterlevandes ställning i ekonomiskt hänseende inte vore så prekär, att man med hänsyn till ett eventuellt nödläge för dem skulle finna lämpligt att ersätta dem för dessa utlägg. Det är alldeles riktigt, att dödsboet hade en behållning av cirka 8,000 kronor. Men om man räknar med vad av en sådan relativt blygsam behållning utgjorts av möbler och inventarier, torde den kontanta behållningen vara ganska liten, och då kan det inte bestridas, att en summa av 3,000 kronor är mycket betydande. Här är det för övrigt inte fråga om ett absolut juridiskt rättskrav, utan här är det fråga om vad som är rätt och billigt och ett från statsmakternas sida värdigt handlingssätt. Det har vitsordats från flera håll, på vilket oegennyttigt och

Ang. viss ersättning till förste statsmeteorologen Bruno Rolfs dödsbo.
(Forts.)

uppofterande sätt denne doktor Rolf fullgjort sitt uppdrag. Det har sagts från dessa sakkunnigas sida, att han var den ledande själen i hela företaget, att han uppgått däri med entusiasm och uppofterande oegennyttja utan att vare sig begära eller erhålla någon ersättning för sitt krävande och viktiga arbete. Att Abiskostationen kunnat upprätthållas och nått den högt aktade ställning den intagit, beror i synnerligen hög grad på Rolfs förtjänst.

Ja, herr talman, dessa äro de skäl, som ur rent sakliga synpunkter föranlett reservanterna att anse, att staten bör träda emellan i detta fall. Det har invänts, att den förening, som då var doktor Rolfs huvudman, borde ha gjort det. Den utredning, som föreligger, ger vid handen, att denna förening öfverhuvud taget inte hade några medel till att kunna fullfölja arbetet och ersätta utlägg. Föreningen bestod av ett fåtal medlemmar, och när den på grund av brist på medel måste överlåta sin verksamhet till vetenskapsakademien, hade den inga tillgångar utom dem, som stadgeenligt skulle tillfalla vetenskapsakademien. Vetenskapsakademien, som övertagit arvet från föreningen, har därmed också övertagit ett arv, som inte givit några materiella förmåner utan tvärtom förorsakat utgifter, då vetenskapsakademien i sin tur hade att upprätthålla verksamheten.

Det har förefallit oss, att det här är fråga om en vetenskapsman, som i brinnande nit och intresse för sitt kall har offrat en betydande del av sina tillgångar. Han har utfört en gänelig och för vår vetenskapliga forskning mycket värdefull gärning. Så dör han, och då är det ingen som vill föra hans talan. Själv kan han det inte. Det är enligt vår uppfattning för staten och för riksdagen ett värdigt handlingssätt, om man vidtar den åtgärd av skyldig rättvisa, som innefattas i reservanternas yrkande. Jag hemställer, herr talman, att andra kammaren måtte följa första kammaren i denna fråga, och ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Lithander, Lindskog, Persson* i Gryttered, *Uddenberg, Gustafson* i Kasenberg, *Larsson* i Mörlanda och *Nylander*.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman, mina herrar! Här gäller det inte något stort belopp. Här gäller det en engångsutgift för staten på omkring 3,000 kronor. Det är inte detta belopp som gjort, att utskottets majoritet ställt sig avvisande. Orsaken därtill är fastmera, att det här gäller en fråga av principiell innebörd, den fråga nämligen: Skall, om en förening erhåller ett fast anslag av staten per år och en föreningens tjänsteman ökar ut verksamheten och gör större utgifter än som kunnat täckas av statsbidraget, staten vara skyldig att lämna ytterligare medel? Enligt min mening bör han då rådgöra med föreningen, som då har att överväga, om föreningen har möjlighet att offra mera pengar för ändamålet. Men knappast kan det vara så, att en enskild man skall besluta utgifter på eget bevåg och att staten sedan skall betala dessa. Även reservanterna äro ense med oss på denna punkt. Men sedan kan det finnas en annan princip, som gör, att man låter sitt goda hjärta tala, och det förekommer ofta, när det t. ex. gäller bankoutskottet, att utskottet finner, att det föreligger ömmande omständigheter. Man kan knappast säga, att så är fallet här. Änkan har pension efter den avlidne såsom förste statsmeteorolog på mellan 2 och 3 tusen kronor. Hon har varit taxerad för en inkomst av över 4,000 kronor och äger en fastighet. Man kan knappast säga, att det här föreligger sådana ömmande omständigheter, som det brukar föreligga i andra fall, och det ha inte heller reservanterna velat göra gällande. De ha däremot sagt, att det skulle beaktas, att resultatet av den vetenskapliga verksamhet, för vilken Rolf gjort sina utlägg, har kommit det allmänna tillgodo, och då anse de,

Ang. viss ersättning till förste statsmeteorologen Bruno Rolfs dödsbo.
(Forts.)

att det är statens skyldighet att lämna ersättning därför. Jag är inte alls kompetent att bedöma, huruvida genom dessa utlägg staten eller vetenskapen tillförts några större fördelar. Att nu vetenskapsakademien har ställt sig på den ståndpunkten att den förordat förslaget, är ju mycket naturligt, ty vetenskapsakademien var ju den, som övertog föreningens tillgångar och skulder, när den upplöstes. Och om doktor Rolf haft klara papper på, att han utlagt dessa belopp för föreningen, hade det varit föreningens skyldighet att lämna honom ersättning därför. Men så har inte varit fallet.

Vidare har man framdragit en annan omständighet, nämligen den, att han dog och följaktligen inte blev i tillfälle att få igen sin fordran hos föreningen. Ja, jag tror, att om mannen fått leva, hade han aldrig av föreningen fått igen vad han utlagt. Och det är nog inte han ensam, som aldrig fått tillbaka vad som förskotterats till en förening. Men nu är det så, att denna förening har statsbidrag, och därför kommer man nu till staten och säger, att det är statens moraliska skyldighet att betala.

Vidare säger man, att ett bifall till reservationen inte kan få några konsekvenser. Det har man sagt även i utskottet, och jag tyckte, att herr Liedberg också berörde den saken. Jo, visst kan det bli konsekvenser. Om enskilda föreningar — och vi ha ju en massa sådana — vilja utvidga sin verksamhet, och den, som har hand om en sådan förening och som kan sägas stå i förtroendeställning, förskotterar pengar, kommer man nog alltid att påpeka, att denna föreningens verksamhet varit till nytta, att de gjorda utläggerna varit för verksamhetens nyttiga och nödvändiga, och så kommer man att kräva, att här skall staten utöver de anslag, som för varje år beviljas till föreningen, en vacker dag täcka de utlägg, som denna person gjort. Den person det här gäller var ju sekreterare hos föreningen. Det kan alltså bli konsekvenser. Men riksdagen, säger man, behöver ju inte taga hänsyn till dessa konsekvenser. Jag anser, att åtminstone vi i utskottet böra taga hänsyn därtill i första hand. Sedan må riksdagen handla hur den vill. Man sade i utskottet, att man kunde ju bevilja framställningen i detta fall trots konsekvenserna, ty riksdagen kunde i andra fall avslå dylika framställningar. Ja, så kunna kanske nykomna riksdagskamrater resonera. Men har man varit med så länge som jag, under 30 riksdagar, så har man nog under dessa 30 riksdagar fått vara med om att bära följderna av att man inte sett upp, där man borde sett upp, på grund av konsekvenserna.

Jag skall inte förlänga debatten. Vi ha lika litet som reservanterna, och som jag tror den senaste ärade talaren själv sade för sin egen del, kunnat bedöma hur pass nyttiga dessa utlägg för statens del varit och varför man på den grunden skulle ersätta dem. Man säger, att det är inte staten värdigt, att en person skall förskottera pengar till en enskild förening med statsunderstöd, utan staten skall lämna ersättning för vad han förskotterat för denna enskilda förening. Det kan jag omöjligen vara med om. Har en förening fått ett på kronan bestämt statsbidrag, anser jag, att staten, när den utbetalat detta bidrag, har gjort sin skyldighet. Det går inte för sig, mina herrar, när det är fråga om ett statligt verk, att man överskrider anslag. Kan man inte hålla utgifterna inom anslagets ram, får man gå till Kungl. Maj:t och begära att på grund av den och den omständigheten få mera pengar, och då skall det vara för oförutsedda utgifter. Man aktar sig i ämbetsverken mycket noga för att överskrida anslag, som inte äro av förslagsanslags natur. Och här är det fråga om ett fast anslag, som inte är av förslagsanslags natur. Inte heller är det här fråga om ett reservationsanslag, där vad som icke går åt kan få stå kvar, utan detta är ett fast anslag. Staten säger: Här få ni 10,000 kronor om året

Ang. viss ersättning till förste statsmeteorologen Bruno Rolfs dödsbo.
(Forts.)

som understöd av staten till föreningens verksamhet. Det löftet har staten inte svikit, det understödet har staten betalat ut. Då tycker jag, att man skall lägga bort talet om att det inte är staten värdigt att inte lämna ersättning till en person som lagt ut pengar för en förening. Det är ju förhållandet här, ty han hade inte behörighet att göra utlägg för staten. Vad staten förbundit sig till har den också uppfyllt.

Detta är, som sagt, ingen stor fråga, det gäller en engångskostnad på 3,000 kronor. Men jag har i alla fall ansett, att utskottet inte på grund av de konsekvenser det kunnat föra med sig kunde tillstyrka förslaget. Nu vet jag mycket väl, att man liksom förut säger, att riksdagen kan göra som den vill. Den behöver inte taga någon hänsyn till konsekvenserna. Den kan bevilja ett anslag den ena gången och avslå ett anslag den andra, allt efter som stämningen är för tillfället i kamrarna. Ja, men ett sådant tillvägagångssätt är enligt min uppfattning inte det riktiga, utan man bör i dylika frågor intaga en bestämd ståndpunkt. I annat fall kommer riksdagen att bli överhopad av motioner om sådana här ersättningsanspråk, där man enligt min åsikt inte kan ha några krav på staten.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulsen: Herr talman! När jag gick att väcka denna motion, hade jag en bestämd känsla av att det var en sak, som riksdagen behövde rätta till. Jag hade också en känsla av att andra kammaren, som alltid har sinne för rättfärdighet, skulle komma att gå med på den föreslagna åtgärden för att rätta till saken. Jag hoppas alltså, att kammaren skall biträda reservationen.

Här säger nu utskottets ärade ordförande, att det föreligger ingen skyldighet för staten att ersätta dessa utlägg. Naturligtvis föreligger det ingen juridisk skyldighet därtill. Hade så varit, hade frågan inte behövt komma under riksdagens prövning. Men en moralisk skyldighet är det.

Herr Johansson i Björnlunda talade vidare om de konsekvenser, som skulle följa av ett bifall till motionen. Vilka konsekvenser skulle följa av att detta stärbhus finge tillbaka de pengar, som denne man lagt ut? Finns det då så många människor, som lägga ut pengar för annat ändamål än sitt eget, som aldrig ett ögonblick tänka på hur dessa pengar skola komma tillbaka? Var hittar herr Johansson sådana? Plocka fram dem, om han är i stånd till det!

Herr Johansson talade om att det i detta fall inte skulle föreligga ömmande omständigheter. För all del, stärbhusdelägarna sitta inte på fattighuset, men det är inte heller så förfärligt storståtligt med deras ekonomi. Men detta är inte en sak, där man behöver tala om sådana omständigheter. Det är en ren renlighetssak för den svenska riksdagen att betala igen dessa pengar, som lagts ut för en institution, som haft statsanslag och som nu tillhör den svenska staten. Vi skola noga komma ihåg, att denne vetenskapsman hade inte tanke på annat än sin vetenskap. När det var slut på pengarna i föreningens kassa, tog han av egna medel och lade ut pengar utan tanke på, när och hur han skulle få dem igen. Människor av den sorten äro utomordentligt sällsynta, men de göra utomordentligt stor nytta för mänskligheten, och det är väl ändå inte mer än rätt, att detta stärbhus, som inte är det minsta rikt, får igen de pengar som utlagts för staten. Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Carlström: Herr talman! Det är ju ett litet belopp det här gäller, och jag skall ta med mycket stort lugn, om andra kammaren i likhet med första kammaren, såsom herr Liedberg nu omvittnat, bifaller reservationen.

Om emellertid, såsom den siste talaren framhöll, det skulle vara någon sorts

Ang. viss ersättning till förste statsmeteorologen Bruno Rolfs dödsbo.
(Forts.)

absolut skyldighet eller hederssak för staten att klara upp detta, så kan man ju fråga sig, om inte regeringen borde ha förstått den saken. Regeringen har ju dock fått mottaga en framställning i här ifrågavarande syfte, men trots att regeringen, efter vad jag förmodar, har bättre möjligheter än riksdagen att kunna pröva saken, har den inte funnit sig föranlåten att framlägga någon proposition. Jag förmodar nämligen, att regeringen måst förelägga riksdagen en proposition i ärendet, och då hade naturligtvis det hela varit mycket enklare än nu.

Sedan komma vi till frågan om de principer, som böra följas i fall sådana som detta. Jag kan ju inte avgöra hur pass farligt det skulle vara ur principiell synpunkt att bevilja de här begärda 3,000 kronorna. I bankoutskottet, där herr Paulsen vistats mest, bryr man sig som vi veta inte så mycket om principer, men där är man i stället, herr Paulsen, ganska intresserad av hur det står till med vederbörandes *ekonomiska* förhållanden. Jag har funnit, att när bankoutskottet i sådana här fall går in för att bevilja anslag, som ur principiell synpunkt kunna vara tvivelaktiga, så frågar sig utskottet gärna hur det ligger till med just dessa. När vi började diskutera detta anslag på utskottsavdelningen, bad jag genast att få reda på, hur det stod till med vederbörandes ekonomiska förhållanden. Det är klart att, om dessa hade visat sig vara synnerligen ömmande, man väl här liksom i andra fall fått göra våld på principerna. Utskottsmajoriteten har emellertid inte kunnat inse, att här skulle föreligga några speciella ekonomiska skäl eller några billighetsskäl för ett bifall till motionen.

Herr Paulsen sade nu, att man i det här sammanhanget inte skall tala om några sådana där skäl. Enligt herr Paulsens åsikt var det alldeles givet, att man inte behövde tänka på den sidan av saken. Herr Paulsen framhöll såsom helt naturligt, att när det är slut på pengarna i kassan, så tar vederbörande av sina egna medel. Ja, det beror ju alldeles på hur man ser på saken. Jag vet inte, hur denne man tänkte sig, att det hela skulle ordnas, men jag gör det tankeexperimentet, att man inom föreningar på andra områden gör på samma sätt och tar av egna medel när föreningens tillgångar börja tryta, naturligtvis med den baktanken att staten skall betala det hela. Jag undrar, om det skulle vara så värst bra att sätta sådant i system. För egen del tror jag det inte.

Det är sannerligen inte av någon oginhet som vi, som stå för utskottets förslag, gå emot detta lilla anslag. Vi ha emellertid ansett det riktigaste vara att, då Kungl. Maj:t inte ansett sig böra vidta några åtgärder med anledning av den ansökan som förelåg, så har det inte heller, då nu frågan är av så pass viktig principiell natur, varit någon anledning för riksdagen att göra det. Det är med hänsyn härtill som jag, herr förste vice talman, nödgas ansluta mig till utskottsmajoritetens hemställan, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Holmgren: Det är här, som vi alla veta, fråga om en vetenskapsman, som vikt sitt liv åt en viss vetenskapsgren, inom vilken han nedlagt hela sitt livs arbete. Han fann, att för det arbetes framgång varom här är fråga, behövdes ett visst belopp. Det fanns emellertid inte tillräckligt med pengar i kassan, och så tog han av sina egna tillgångar. Så råkade han dö utan att ha fått igen sina pengar. Det är ju självklart, att staten inte har någon som helst skyldighet att täcka beloppet; det kunna vi vara överens om. Riksdagen har emellertid rättighet att täcka detsamma.

Det arbete denne man sysslade med, föll inom meteorologiens område. Vi veta alla, att det finns liksom en kedja av meteorologiska stationer spridda

Ang. viss ersättning till förste statsmeteorologen Bruno Rolfs dödsbo.
(Forts.)

överallt. Vetenskapsmännens arbete vid dessa stationer ger oss möjlighet att bestämma de kommande väderleksförhållandena, vilket vårt land utan tvivel haft mycket stor nytta utav. Jag vågar påstå, att den som haft med sjöfart eller fiske att göra, begriper den saken fuller väl. Jag tror att även jordbrukarna inse det mycket stora gagn, de ha av de meteorologiska förutsägelserna och därmed sammanhängande förhållanden. Dessa vetenskapsmäns verksamhet har sparat mycket, mycket pengar åt vårt land och dessutom räddat många, många människoliv. Under sådana omständigheter måste jag säga, att den insats som denne man gjort, varit till gagn för landet. Vid sådant förhållande tycker jag, att det borde vara kammaren värdigt att nu bifalla reservationen, detta särskilt som det gäller ett så litet belopp som det här är fråga om. Det föreligger inte någon vare sig moralisk eller juridisk skyldighet att göra detta men väl en rättighet, och vi böra begagna oss av denna rättighet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *von Seth* och *Lundstedt*.

Herr **Arnemark**: Herr talman! Endast ett par ord. Jag har varit med om att underteckna denna motion. Skälet härtill var att när jag tog del av handlingarna i saken, så framstod det för mig som ett klart rättfärdighetskrav, att statsmakterna borde ersätta detta förskott.

Jag har vidare fått det intrycket, att hela denna värdefulla vetenskapliga verksamhet stod eller föll med de oegennyttiga insatser och det verkligt självupppoffrande nit, som doktor Rolf lade i dagen med avseende å sitt vetenskapliga arbete.

Jag skulle till sist vilja framhålla ännu en synpunkt, som borde vara av betydelse vid riksdagens ställningstagande i denna fråga. Den väsentligaste delen av dessa 3,000 kronor utgjordes av förskott, som doktor Rolf lämnade vid ett tillfälle, då Sverige var internationellt engagerat i en viktig vetenskaplig forskningsverksamhet. Vid tillfället i fråga voro medlen för verksamheten slut, och jag vill då fråga damerna och herrarna: hur skulle det tett sig utåt för svensk vetenskap på detta område och för svenskt anseende överhuvud taget, om doktor Rolf vid detta tillfälle hade slagit igen sin station där uppe och sagt: jag måste sluta därför att pengarna äro slut? Han gjorde det inte, utan han tog risken att tills vidare ta pengarna ur egen portmonnä. För att han gjorde detta äro vi honom stor tack skyldiga. Tyvärr kunna vi inte tacka honom personligen, eftersom han är död, men vi kunna visa vår tacksamhet genom att låta dödsboet få tillbaka de pengar, han lade ut. Av den anledningen, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 13.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckt motion om anslag till prisbelöning av uppfinnare av maskiner och redskap för jordbrukets och fiskets främjande.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 224, av herr *Osberg* hade hemställts, att riksdagen måtte anslå ett belopp

Ang. anslag till prisbelöning av uppfinnare av jordbruksmaskiner m. m.

Ang. anslag till prisbelöning av uppfinnare av jordbruksmaskiner m. m.
(Forts.)

av 25,000 kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande till prisbelöning av uppfinnare av maskiner och redskap för jordbrukets och fiskets främjande.

Utskottet hemställde, att motionen II: 224 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Osberg: Herr talman! Jag önskar säga några ord med anledning av att jordbruksutskottet avstyrkt den av mig gjorda framställningen som nu kammaren har att ta ståndpunkt till. År 1917 lyckades jag efter många föregående framställningar få riksdagen att bevilja ett belopp av 50,000 kronor att utdelas såsom pris till uppfinnare av redskap och maskiner, som kunde vara till gagn för jordbrukets utveckling. De garantier som krävdes med avseende å anslaget användning vore sådana, att man icke behövde befara något missbruk. Jag skall, herr talman, be att få läsa upp de villkor, som då utfärdades för erhållande av dessa pris. Det heter bl. a. i författningen: »I Sverige bosatt uppfinnare kunde tilldelas pris till belöning för uppfinning av lantbruksmaskiner under förutsättning att uppfinnaren, där så funnes erforderligt, förbunde sig att låta uppfinningen på skäligen villkor komma det svenska lantbruket till godo. Ansökning om erhållande av sådant pris skulle ställas till Kungl. Maj:t och ingivas till lantbruksstyrelsen. Över inkommen ansökning hade lantbruksstyrelsen att inhämta yttrande från såväl styrelsen för statens maskin- och redskapsprovningsanstalter som ock patentmyndigheten. Sedermera skulle lantbruksstyrelsen med eget utlåtande överlämna handlingarna till Kungl. Maj:t och därvid, om styrelsen ansåge uppfinningen förtjänt av pris, föreslå sådant. Vid avgivande av förslag till pris skulle företrädare givas åt sådan uppfinning, som ansåges innebära ett lovande uppslag, vilket syntes icke kunna utan understöd från statens sida komma lantbruket tillgodo.»

Innan jag går vidare vill jag, herr talman, framhålla, att vi alla äro oerhört stor tack skyldiga de personer, som gjort uppfinningar. På dessa uppfinnares arbete vilar hela vår materiella och andliga utveckling. Det belopp jag här begärt är ganska ringa. De 50,000 kronor som jag begärde och fick 1917, räckte efter vad jag vill minnas i 5 å 6 år. Emellertid kom byråchefen i lantbruksstyrelsen v. Zweigbergk och bad mig att ånyo motionera i frågan, emedan det belopp som stått till förfogande var slut. Jag blev mycket glad häröver och framförde också en motion. För ovanlighetens skull remitterades denna motion från jordbruksutskottet till lantbruksstyrelsen, och styrelsen framhöll då, att det fanns ännu 13,000 kronor kvar av anslaget. Jag blev naturligtvis uppbragt, då jag läste detta, och jag uppsökte v. Zweigbergk och förebrädde honom, att han förmått mig att motionera om ytterligare anslag, då det fanns inte mindre än 13,000 kronor kvar av det gamla anslaget. Han beklagade livligt det inträffade men förklarade, att han då remissen besvarades, varit tjänstledig på grund av sjukdom, och att hans vikarie inte haft kännedom om, att det fanns 13,000 kronor kvar av det gamla anslaget, men att dessa 13,000 kronor redan hade lovats ut till olika uppfinnare på området. Jordbruksutskottet tog emellertid lantbruksstyrelsens yttrande till förevändning att yrka avslag på min motion, och så har man ständigt gjort, när helst denna fråga sedan kommit upp. Det är ju nu också så, att när man inte vill gå med på en sak, så nog kan man finna en motivering. Man har sålunda framhållit, att uppfinnare komma vår bön förutan, vare sig nu detta kommer att ske genom industrien eller genom Kungl. Maj:t, som jordbruks-

Ang. anslag till prisbelöning av uppfinnare av jordbruksmaskiner m. m.

(Forts.)

utskottet alltid med sådan kärlek framhåller. Jag tror nu inte, att Kungl. Maj:t bryr sig om att titta på detta utskottsutlåtande. Om så inte sker, går det ena året efter det andra, utan att Kungl. Maj:t begär något anslag.

Det är ju gott och väl att man försöker skudda av sig sådana här saker, och det låter ju nog så bra, när man läser detta. Men som jag sade förut: vem är det egentligen som vi ha att tacka för vår nuvarande ställning? Jo uppfinnare. Sedan uppfinningarna och upptäckterna emellertid väl äro gjorda, tycka ju alla, att vi äro oss själva nog. Hur många miljoner betalas inte ut här år efter år till skolor bara för att man skall kunna undervisa lärjungarna om vad andra uppfunnit eller för att slå i dem en utanläxa till en tentamen, så att de sedan skola få sin utkomst! Men vilka är det väl, som vi ytterst ha att tacka för våra kunskaper? Jo, det är just sådana personer som jag här påtalat och som vi talade om i det föregående ärendet. När det nu i jordbruksutskottet sitter så gott som bara jordbrukets utöware, tycker jag, att utskottet skulle kunna tänka på en sak sådan som denna. Här klagar man ideligen i det ena utskottsutlåtandet efter det andra över hur dåligt man har det ställt på jordbrukets område. Ja, nog är det bekymmersamt för jordbrukarna, men när det gäller en sådan liten struntsumma som denna, som möjligen kan bidra till att hjälp oss ur vissa brydsamma situationer, slår man ifrån sig och säger, att den här saken kan industrien och Kungl. Maj:t sköta om, så den behöver vi inte befatta oss med. Det är sådana svar man får på gjorda framställningar.

Jag kan i detta sammanhang som ett exempel nämna, att vi nere i Bohuslän ha en smed, som äger en mindre verkstad. Han heter Oskar Johansson och bor på ett ställe som heter Ulveske, Tanumshede. Det är en mycket duktig karl, som arbetat sig upp under svåra förhållanden. Han har bland annat arbetat på en täckdikningsplog, som jag förresten visade i modell här i fjol. Jag inbjöd vid det tillfället sekreteraren i statens maskin- och redskapsprovningsanstalt jämte en del av kamraterna här i riksdagen att titta på modellen, och sekreteraren sade då, att modellen i fråga var en utomordentligt fin sak. Han sade, att han sett åtskilliga grävningsmaskiner, men att denna tack vare sin enkelhet och den precision varmed den syntes utförd, skulle bli av revolutionerande betydelse på täckdikningens område. Inom jordbruket möta oss numera alla möjliga restriktioner, och värre blir det. Bland annat begränsas arbetstiden, och snart få vi en lag som bestämmer, att första maj — en dag i bästa sätningstiden — skall vara högtidsdag. Under sådana förhållanden få väl herrarna, och damerna med förresten, i all rimlighets namn söka finna ut någon möjlighet att bemästra de svårigheter som möta. Det är ett försök i den riktningen som jag avsett med denna framställning om ett anslag på 25,000 kronor för här ifrågakvarande ändamål. Beloppet kommer inte att utgå under innevarande budgetår och kanske inte heller under påföljande. Någon ting måste man emellertid ha att ta till, och så som författningen är skriven, kan det inte bli något tal om missbruk av dessa pengar. De som tid efter tid sitta och grubbla över hur de bäst skola kunna lösa problem i syfte att tjäna mänskligheten, äro väl ändå värda en hjälpande hand. Det är inte gott för dem som inte äro närmare inne i dessa frågor att kunna bedöma deras arbete, men själv känner jag något till det. De flesta uppfinnare dö ju utfattiga. Varför? Jo, det är därför, att det kommer hajar, som stjåla uppfinningen från dem, när de väl löst problemet. Det är hajarna, som förtjäna pengar, och därför är det icke för mycket, att man ger dessa uppfinnare någon liten uppmuntran, så att de kunna få åtminstone en känsla av att allmänheten beaktat deras gagnande verksamhet.

Ang. anslag till prisbelöning av uppfinnare av jordbruksmaskiner m. m.
(Forts.)

Nu tjänar det väl icke mycket till att tala mer om saken. Jag har många vänner i jordbruksutskottet, men jag måste ändå säga, att det har visat sig, att jordbruksutskottet utmärkes av en viss inbunden snålhet. Sparsamhet är en dygd, snålhet en styggelse, och man bör icke enbart hämma utvecklingen, vilket jag anser vara ett misstag. Man kan naturligtvis icke gå med på vad som helst och sådant, som är orimligt, men här gäller det ju icke någon ny fråga, utan en fråga, som förr varit beaktad av riksdagen. Även till bankoutskottet komma frågor, som varit avslagna av Kungl. Maj:t, men vi gå igenom dem och granska dem och, när vi ansett omständigheterna motivera det, ha vi till och med vid denna riksdag tillstyrkt sådana förslag, och riksdagen har sedan tagit dem utan något missljud. Riksdagen skall väl ha någon mission att fylla. Vi äro väl icke endast några slags marionetter till Kungl. Maj:t, som ha att säga ja och amen till allt vad Kungl. Maj:t har sagt. Jag tror icke heller, att Kungl. Maj:t ondgör sig över, om riksdagen i vissa fall visar sig ha en annan uppfattning än Kungl. Maj:t. Antalet regeringsmedlemmar är ju icke så stort, att det kan jämföras med antalet ledamöter här i riksdagen, och även vi kunna väl ibland komma med ett korn, som Kungl. Maj:t kan anamma. Det har varit ett allmänt talesätt under de sista åren, att det gör detsamma vad man motionerar om, om motionen skall gå till jordbruksutskottet, ty det blir i alla fall alltid avslag. Det ligger en viss sanning i detta.

Eftersom detta är en sak, som förut har beaktats av riksdagen, och när jag har förklarat anledningen till att de upplysningar, som lämnats av lantbruksstyrelsen till jordbruksutskottet, ha kommit liksom på avvägar, så undrar jag ändå, herr talman, om det icke skulle vara möjligt för kammaren att gå med på motionen. Det kan som sagt hända, att det icke kommer att krävas ett enda öre under nästa budgetår, men man skulle ändå härigenom kunna ge Kungl. Maj:t möjlighet att göra något.

Jag skall icke längre, herr talman, uppehålla mig vid denna sak, men jag väddar varmt till kammaren att gå med på detta lilla anslag. Det gäller dock att befrämja en näring, som har många brydsamma spörsmål att kämpa med. Kan detta vara till någon hjälp, tycker jag det är väl använda pengar, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till min motion.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman, ärade kammarledamöter! Den föregående ärade talaren uttalade sitt missnöje över att jordbruksutskottet är alltför snålt, och han sade, att det var icke lönt att väcka motioner, som skulle behandlas av jordbruksutskottet, ty det blev alltid avslag. Jag förstår, att detta var riktat emot mig personligen, ty jag är ju känd för att vara snål och sparsam, icke blott när det gäller staten utan även när det gäller kommunen och mina egna affärer. Jag får väl trösta mig med att den ärade motionären dock yttrade, att sparsamhet är en dygd, och det kan kanske få gälla både mig personligen och jordbruksutskottet.

Den ärade motionären yttrar i början av sin motion, att han år 1917 väckte en motion om anslag, som skulle vara avsett för prisbelöning av uppfinnare av maskiner och redskap, och att denna motion blev enhälligt bifallen av riksdagen. Kan den ärade motionären säga mig, hur det i så fall kunde komma sig, att det måste bli gemensam votering? Jag har för min del aldrig varit med om här i riksdagen, att man har fattat ett enhälligt beslut, som lett till gemensam votering. Detta var emellertid då faktiskt förhållandet. Kamrarna

Ang. anslag till prisbelöning av uppfinnare av jordbruksmaskiner m. m.
(Forts.)

stannade i olika beslut. För motionen förelåg då endast en reservation av herr Carl Jonas Öberg från Domsjö, som då satt i riksdagen och dessutom fanns en reservation av herr Hage och herr Linders, vilken senare nu är död, rörande motiveringen. Jordbruksutskottet i övrigt hade avstyrkt motionen, och det var ändå, innan den snåle Uppmålby kom dit, ty jag tillhörde icke jordbruksutskottet förrän år 1918.

När emellertid herr Osberg är så angelägen om att referera vad som hände år 1917 och att han då fick igenom sin motion, som blev »enhälligt» antagen av riksdagen, så tycker jag, att han skulle ha fortsatt sitt referat. Han har ju motionerat också vid riksdagarna åren 1926, 1927 och 1928, då hans motioner emellertid blevo enhälligt avslagna av riksdagen. Saken låg så till, att år 1926 fanns det ännu kvar 12,500 kronor — herr Osberg sade nyss 13,000 kronor, men den lilla skillnaden spelar ju ingen roll — och då sade utskottet, att man skulle först använda de pengar, som funnos kvar, och om det sedan behövdes mera, finge lantbruksstyrelsen och Kungl. Maj:t komma med förslag härom. Sedan dess ha vi haft olika regeringar, och vi ha även haft en regering från det parti, som herr Osberg tillhör, men man hörde icke av någon framställning från dess sida. Jag var år 1926 med om att remittera motionen till lantbruksstyrelsen, och lantbruksstyrelsen ansåg då, att man icke kunde säga, att anslaget varit nödvändigt, enär uppfinningarna nog skulle ha kommit ändå. En hel del av vad som hade kommit hade dessutom varit av tvivelaktigt värde och uppfinningarna hade aldrig kunnat slutföras. Jag skall be att få citera lantbruksstyrelsens uttalande:

»Lantbruksstyrelsen, som visserligen förordat anvisande av nytt anslag för pris till uppfinnare av lantbruksmaskiner, har emellertid å andra sidan uttalat, att det kunde ifrågasättas, huruvida det nuvarande anslaget för sådant ändamål i avsevärd mån verkat befruktande på uppfinnarverksamheten, åtminstone där denna varit inriktad på i det praktiska livet användbara idéer och uppslag, samt att det i vissa fall ej utan fog kunde sägas, att uppfinningen nog kommit till utförande utan statens direkta medverkan.»

Detta uttalande upprepades vid den senare remissen år 1928. Då anförde jordbruksutskottet följande:

»Den erfarenhet, som — på sätt lantbruksstyrelsen redan 1926 i utlåtande över de då i ämnet väckta motionerna antytt — vunnits rörande det praktiska resultatet av ovan berörda av 1917 års riksdag anvisade anslag, torde icke vara ägnad att inbjuda till anvisande av ytterligare statsmedel för ifrågavarande ändamål. Lantbruksstyrelsen har enligt vad utskottet förvissat sig om icke heller efter det 1917 års anslag förbrukats funnit skäl göra någon framställning i sådant avseende till Kungl. Maj:t. Vid angivna förhållande finner sig utskottet icke böra biträda motionen.»

Utskottets utlåtande var enhälligt, och man kan väl säga, att också riksdagen enhälligt avlog motionen, eftersom det icke blev någon gemensam votering om saken utan båda kamrarna avlogo motionen och biföllo utskottets hemställan.

I år har motionären åberopat ett nytt skäl för sin framställning. Han påpekar, att inom industrien pågå ständiga experiment, och man kostar på sig stora summor för detta ändamål och avlönar furstligt den, som gör en uppfinning. Däremot skulle det ställa sig annorlunda, när det gäller jordbruksmaskiner. Jag tror icke detta. Jag tror, att så stor avnämning av maskiner, som jordbruket är, är nog industrien lika angelägen om att få till stånd förbättringar och nya uppfinningar av jordbruksmaskiner som då det gäller maskiner för industriella eller andra ändamål. Den konkurrens som råder mellan

Ang. anslag till prisbelöning av uppfinnare av jordbruksmaskiner m. m.
(Forts.)

olika tillverkare, gör, att envar vidtar sina förbättringar, så att nog har industrien samma intresse, då det gäller jordbruksmaskiner som då det gäller andra maskiner.

Utskottet är fullständigt enigt i sitt avstyrkande, och icke ens herr Osbergs partikamrat i utskottet har kunnat följa honom. Eftersom utskottet alltså i detta fall, som sagt, är enhälligt, vilket icke var fallet i det närmast förut behandlade ärendet, så hoppas jag, att kammaren liksom då följer första kammarens exempel, vilken kammare redan har bifallit utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman! Jag beklagar livligt, att det var ett minnesfel, när jag skrev, att beslutet år 1917 var enhälligt, men huvudsaken var ju, att motionen då blev bifallen. Jag har varit med om så många motioner, att det kan vara förlätligt, om jag glömt hur det gick till, och det har kanske också herr Johansson gjort någon gång. Det har emellertid icke så stor betydelse, att man behöver redogöra för röstsiffrorna. Huvudsaken är som sagt, att beslutet fattades.

I årets motion har jag även tagit med fisket. Det gäller alltså icke bara redskap och verktyg för lantbruket utan även för fisket. Jag kan ju nämna för herr Johansson i Björnlunda, utskottets ärade ordförande, att de sista pengarna av anslaget gingo till en filémaskin, som gjorts av en uppfinnare i Göteborg, och som har visat sig vara till stort gagn för fiskarna. Man kan skära ut filéerna maskinmässigt och packa dem; det spar dyra frakter, och man får varan i helt annan kondition än vad eljest skulle vara fallet.

Jag har ingen läggning att klandra, men jag tycker ändå, att herrarna i jordbruksutskottet skulle tänka något på andras idéer och icke bara på sina egna. Vem är det egentligen, herr Johansson, som gör uppfinningar? Om man studerar uppfinningarnas historia, skall man finna, att det är de, som stå vid maskinerna och som arbeta i jorden och sköta om fisket, som under arbetets gång se saker och ting, som kunna förbättras. Det är det, som väcker deras intresse, och så ta de itu med uppfinningar, som sedan kunna hjälpa oss alle sammans. Hade vi icke haft sådant klyftigt och duktigt folk, skulle vi nu ha stått på en mycket lägre nivå än vi göra.

Jag sade nyss, att det ju aldrig blir några dispyter, när det gäller att höja lönerna för tjänstemän och andra, fastän de icke ha gjort något annat, som jag sade, än att de lärt sig vad andra ha åstadkommit. När det är fråga om sådant, hör man icke ett muck från herr Johanssons sida, men när det gäller att hjälpa dem, som äro upphovet till förbättringarna här i världen, då är han färdig att bryta staven över det och tycker att det gör detsamma.

Jag vill aldrig stå och skylla ifrån mig och säga, att det kan den göra och det kan den göra. Det är en dålig läggning hos en människa att bara skjuta ifrån sig en sak. Nej, låt oss hjälpas åt. Det är så vi skola resonera här i svenska riksdagen och icke lägga allt på Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t har nog med bekymmer ändå och nog med saker att ägna sig åt, och vi ha väl kommit hit för att göra något vi också.

Herr Johansson i Björnlunda talade om herr Osbergs kamrat. Jag hoppas, att vi också äro kamrater, herr Johansson. Jag för min del går aldrig efter strikta partilinjor, när det gäller riksdagsarbetet. Jag har goda vänner inom alla partier, och jag tror också, att de ha visat förståelse för mig. Jag säger det rent ut, och därför har jag aldrig vädjat endast till mitt parti utan har vädjat till kammarens samtliga ledamöter, och det gör jag också nu, att de måtte frångå jordbruksutskottets uppfattning och i stället stödja den motion, som jag har tillåtit mig väcka.

Ang. anslag till prisbelöning av uppfinnare av jordbruksmaskiner m. m.
(Forts.)

Herr Carlström: Herr talman! Jag är givetvis mycket ledsen över att min vän herr Osberg har fått så otrevlig uppfattning om jordbruksutskottet. Han har ju själv varit med där såsom suppleant för mig och vet väl därför, hur det går till. Det är kanske från den tiden hans erfarenhet härleder sig.

För min del skall jag icke göra någon historieskrivning rörande de olika faser av herr Osbergs motionerande och hur det har gått upp och ned med hans önskemål. Jag har sett denna fråga rent praktiskt, och har gått ut ifrån den synpunkten, att om det är en människa, som är duktig och som, såsom herr Osberg sade, har arbetat sig upp — han anförde det på tal om den man, som hade experimenterat med en täckdikningsmaskin — och om den människan kan komma med ett värdefullt uppslag eller göra en uppfinning, så brukar i regel den saken tala för sig själv, och den brukar tala så väl, att den, som har gjort uppfinningen i fråga, brukar få ganska bra ersättning för den. Jordbruket är ju en stor avnämare av maskiner och redskap, så att där finns nog rum för uppfinnare, icke blott för bönder och smeder utan för alla, som äro intresserade av att verkligen göra nya uppfinningar. Om de kunna komma fram med redskap, som kunna bli oss till hjälp, få de säkerligen en omsättning, som fuller väl betalar uppfinningskostnaden, tillverkningen och det hela.

Om herr Osberg vill ta sig en titt upp till patent- och registreringsverket, skall han finna, att där finnas tusentals patent inregistrerade, både sinnrika och tokiga, de flesta förstås tokiga. De ha säkerligen åstadkommit ganska mycket arbete och besvär och tidsutdräkt för dem, som sysslat med dem, men de ha, förmodar jag, fått göra det i egen regi, och det har varit nyttigt, ty skulle vi börja uppmuntra alla möjliga uppfinnare med statsunderstöd, kan det hända, att patent- och registreringsverket skulle få det ännu besvärligare.

Jag menar sålunda, att om man ser nyktert på saken, är det ändå så, att en uppfinning — vare sig den gäller jordbruk eller fiske eller industri, som är så värdefull, att den i praktiska livet visar sig vara användbar och nyttig — ger i regel uppfinnaren lön för mödan. Det är därför knappast anledning att uppmuntra uppfinnarandan i en sådan utsträckning, att det experimenteras för mycket, därför att man tror sig kunna få stöd av staten, till dess man eventuellt kan komma fram med en sak, som håller.

Herr Osberg sade, att riksdagen har väl någon mission att fylla. Ja visst har den det. Det är icke blott jordbruksutskottet, som avslår motioner, det göra alla utskott, om det nu skall vara en mission. Jag tror nog, att det i viss mening är en mission, men naturligtvis är det icke riksdagens stora mission. Riksdagen har emellertid skyldighet att pröva vad som framföres, och jag tror, att det är sunt och riktigt, att riksdagen med viss försiktighet tar på de uppslag, som här komma fram. Jag beundrar herr Osberg för hans stora uppfinningsförmåga, när det gäller motioner, och för hans energi i övrigt, men det är klart, att vi ha litet var experimenterat på detta område utan att alltid lyckas, och det får man försöka ta med ett visst lugn utan att därför beskylla vederbörande utskott för att ha visat en alltför stor oginhet.

Det är möjligt, att jag hörde orätt, men jag tyckte herr Osberg sade, att man skall också tänka på andra landsändar än sin egen. Jag förmodar, att när det gäller jordbruksmaskiner, ha vi väl användning för dem även i andra landskap och landsändar än Bohuslän. Vi önska och hoppas därför, att den man, som herr Osberg talade om och som hade uppfunnit en täckdikningsmaskin, skall kunna komma fram med denna maskin och att den skall visa sig vara praktiskt användbar, till glädje för oss och honom och herr Osberg. Det går kanske lika säkert och lika bra utan riksdagens anslag.

Herr talman! Det är dessa synpunkter, som ha gjort, att jag anser, att
Andra kammarens protokoll 1938. Nr 18.

Ang. anslag till prisbelöning av uppfinnare av jordbruksmaskiner m. m.
(Forts.)

man får försöka lita till det enskilda initiativet i egen regi så långt som möjligt, även då det gäller uppfinnare av redskap och maskiner, som jordbruket behöver. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman! Jag tror, att min vän, herr Carlström, har en särskild inställning, när det gäller jordbruket, och att han är rädd för att vi skulle komma för långt, då det gäller produktionen och sådant. Det tror däremot icke jag, utan tvärtom. Det är väl ingen nyhet, att man belönar dem, som utträttat något. Den stora Nobelstiftelsen har ju kommit till för att ge belöning åt sådana, som gjort sig därav förtjänta. Herr Carlström har väl icke den uppfattningen, att vi kommit så långt, då det gäller en rad uppfinningar på olika områden, att vi nu kunna stanna. Jag undrar emellertid, om icke herr Carlström ger en slant till Konungens jubileumsfond, som ju också är tänkt att tjäna till belöning för nyttiga uppfinningar inom ett för människorna viktigt område, nämligen när det gäller att utröna orsakerna till vissa sjukdomar. Så är det med allting.

Man skall icke taga alltför krasst på saken. Vi jordbrukare äro emellertid så förfärligt rädda för att framhålla sådana, som vi anse böra hjälpas, utan vi lita mest på försynen. Herr Carlström har gått så länge i skola hos utskottets ordförande, att han fått samma inställning som denne rörande sådana här spörsmål. Men jag skulle icke tro, att herr Carlström och icke heller herr Johansson i Björnlunda kommit dit vi önska komma. Jag säger återigen, att vi skola uppmuntra dem, som gjort något, ty de flesta av oss ha gjort ganska litet, och hava vi åstadkommit något, har detta berott på andra, som gjort en uppfinning, vare sig det gällt det vetenskapliga området eller det mera maskinella eller liknande områden. Det är dessa, som vi skola lyfta på hatten för, och icke för dem, som sprätta omkring och ingenting gjort, men ändå känna sig stora och mäktiga. Det är till dem, som göra uppfinningarna, som nationen och folket stå i stor tacksamhetsskuld. Det är därför, herr talman, jag tillåtit mig att väcka denna motion, till vilken jag ännu en gång ber att få yrka bifall.

Herr Carlström: Herr talman! Blott ett ord till herr Osberg. Jag vill understryka, herr Osberg, att jag icke sagt, att vi ha alla de maskiner och redskap, som vi eventuellt behöva, utan jag har sagt, att den, som verkligen har förmågan att finna upp ett värdefullt redskap, får också ut det i praktiken till sin egen och vår glädje utan statsbidrag.

Vad beträffar min ställning inom jordbruksutskottet skulle jag vilja påminna herr Osberg om att det finns väl ingen näring i vårt land, som i dessa tider blivit föremål för så mycken omtanke som jordbruket, och det har jag icke satt mig emot. Jag har heller icke motsatt mig att något skulle göras, om det varit fråga om några praktiskt värdefulla förslag, som förts fram. Detta är en för liten sak för att taga till stora släggan, herr Osberg.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Till avgörande företogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om anslag till stödjande av hästaveln inom Norrbottens län;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet på grund av statsbidrag till ett sänkningsföretag av sjön Suolojaure i Arvidsjaurs socken av Norrbottens län; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till ett torrlägningsföretag inom Millesviks och Eskilsäters socknar av Värmlands län.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Härpå föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion angående ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare. Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kam-

Uti en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 156, av herr *Westman m. fl.* hade hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning avseende införande av ett rättvisare valsätt till riksdagens andra kammare med beaktande av den orättvisa, som förenandet av landsbygden med städerna och större samhällen i gemensamma valkretsar innebär för landsbygdens väljare».

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

- 1) av herr *Reuterskiöld*; samt
- 2) av herrar *Andersson* i Ovanmyra och *Eriksson* i Toftered.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Då jag vid detta utlåtande står antecknad för en blank reservation, vill jag med några få ord klargöra dess innebörd.

Vår riksdagsrepresentation är väl, huru man än må resonera, och vilken vacker omklädnad man än omger den med, i stort sett en intresserepresentation, där skilda samhällskategorier finnas företrädade eller borde finnas företrädade i relation till deras kvantitativa styrka och rätt. Att land och stad därvidlag i mycket stor utsträckning representera ganska vitt skilda intressen, ligger i sakens natur, detta särskilt då det gäller större städer och den rena landsbygden. Dessa olika samhällsbildningars hela struktur är sådan, att väsentligt olika intressesfärer måste uppenbara sig, å ena sidan, för städerna kommersiellt-industriella och, å andra sidan, för landsbygden jordbruksproduktiva. Varje gren bör ju i det offentliga livet komma till tillbörlig rätt. Sedan må inom den slutliga representationen de olika intressena vid en rättvis avvägning sinsemellan tillmätas och beredas den plats, som med hänsyn till gagnet för det allmänna må tillerkännas varje särskilt intresse.

Nu säger man, att även med det rådande systemet med land och stad i stort sett sammanförda i samma valkrets landsbygden och då framför allt de jordbrukande klasserna och dem närstående kategorier fått sin representation procentuellt fullt tillgodosedd. Härtill vill jag då säga, att även om, rent ytligt och matematiskt sett, så skulle vara förhållandet, är därmed icke sagt, att det verkliga landsbygdsintresset fått sitt obestridda rum. Det är många katalogetiketter, som äro minst sagt vilseledande, och för övrigt lämna vårt valsysteem under nu rådande förhållanden mellan land och stad, hopförda i samma valkrets, tyvärr utrymme även åt valfiskelurendrejerier, där en strö-

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

lista ute i en bondsocken med ett bondenamn överst i själva verket endast blir en skuff för att hjälpa fram en stadsyrkesman i stället. Det vore renare spel med var man på den särskilda plats, dit han hör.

Ett särskiljande av land och stad i valkretshänseende innebär ju vissa svårigheter. Därom är jag fullt medveten. Man vill gärna göra gällande, att skiljelinjerna därvidlag bli alltför flytande, för att man skulle kunna draga upp några hållbara gränser. Det må vara sant, men jag kan icke annat än framhålla, att såvitt det gäller särskilt de större städerna i jämförelse med den rena landsbygden skulle det icke bereda alltför stora svårigheter att draga upp gränsmärken, som man kunde hålla sig inom. Vi ha ju redan — låt vara allenast i enstaka fall — detta system inaugurerat. Jag vill här nämna om fyrastadsvalkretsen i Malmöhus län. Man har här stadsintresset fränskilt från landsbygdsintresset. Vad är det då, som hindrar, att man även i andra fall och på andra orter skulle kunna göra sammaledes? Vi ha även på andra håll stora städer, som det icke skulle bereda alltför stora svårigheter att särskilja från den rena landsbygden. Vi ha i sådant avseende Östergötlands län, Örebro län m. fl., och man kan tänka sig även Gävleborgs län med Gävle stad o. s. v. Dessutom finns det även rena industrikommuner med stora industrier, där befolkningen befinner sig i ungefär samma läge som en stadsbefolkning i gemen.

Jag anser det vara en gärd av rättvisa mot landsbygdens befolkning, som i så många hänseenden befinner sig handikappad gentemot städerna, att bereda densamma dessa lättnader för att i valtider kunna fullgöra sina rättigheter såsom fullvärdiga medborgare, när den nu av så många skäl befinner sig på efterkälken, om man tänker på de förmåner, som städerna och framför allt de stora städerna besitta.

Detta är några allmänna synpunkter, som jag här försökt anlägga på detta problem. Jag må säga, att motionen i sin motivering icke tilltalar mig, då den dragit upp åtskilliga saker av sådan natur, att det torde vara svårt att tillmötesgå dem. Om man emellertid betraktar frågan i ett något större och vidare sammanhang med anknytning särskilt till nödvändigheten av att fränskilja de större städerna från den rena landsbygden, tror jag, att det bör finnas utvägar vid en blivande utredning för att kunna åstadkomma någonting i det syfte, som vi önska.

Med anslutning till vad jag anfört tager jag mig, herr talman, friheten att göra den hemställan, att riksdagen måtte på det sätt bifalla motionen II:156, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om en förutsättningslös utredning i det i motionen angivna syftet.

Herr Westman: Herr talman! Min och mina medmotionärers motion om ett rättvisare valsätt till denna folkvalda kammare har ej vunnit konstitutionsutskottets bevägenhet. Jag ber därför, herr talman, att få med några ord närmare utveckla min syn på föreliggande fråga. Därmed skulle jag önska, om möjligt, ernå ökad förståelse både för de nackdelar, som det nuvarande valsättet medför för landsbygdens väljare och deras möjlighet att göra sig gällande, och för utförbarheten av den tanke i fråga om valkretsindelningen, vars beaktande av oss motionärer ifrågasatts i samband med den begärda utredningen om ett rättvisare valsätt.

Här i vårt land kunna vi i dessa dagar glädja oss åt en avspänning mellan partierna och en endräkt i Sveriges riksdag vid de stora frågornas lösning, som väcker uppmärksamhet långt utöver landets gränser. Konjunkturerna äro förhållandevis goda, arbetslöshetens hemska spöke har i stort sett vikit ur landet, riksvärnet är stärkt och statens finanser äro förbättrade. Men tyvärr har denna

*Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kam-
mare. (Forts.)*

tid föregåtts av många svåra år för stora grupper av vårt folk, grupper, som endast delvis förmått samla sin kraft till ett enigt politiskt framträdande. De maktägande voro ofta blinda för hur folket på landsbygden hade det. Därigenom hade under krisens tryck tron på den av partistrider förklarade riksdagen mer och mer bragts att vackla ute i bygderna. Tvivlet om det representativa styrelsesättets förmåga att bringa hjälp åt landsbygdens folk hotade att gå ut över det folkliga styrelsesättet självt. Sådant var läget, när samarbetsviljan kom till genombrott och riksdagen äntligen visade sig kunna bringa hjälp åt de stora grupper av vårt land, som framför allt hade att bära krisens börda.

Det har i en tidning, i anledning av denna motion, talats om nödvändigheten av förtroendefullt samarbete mellan landsbygdens och städernas folk, grundat på ömsesidig aktning och förståelse för de olika folkgruppernas livsintressen. Men den inbördes aktningen måste vila på inbördes respekt för varandras maktresurser. Den främjas icke av att en grupp har ett påtagligt övertag över den andra, grundat i själva valsättet. Enligt min uppfattning innebära rättvisare villkor i tävlan vid valurnorna för bygdernas folk icke en käpp i utvecklingens hjul, utan en bättre grundval för inbördes förståelse och aktning folkgrupperna emellan. Min önskan är, att riksdagen genom en rättvisare valreform skall vinna i förtroende bland bygdernas folk, så att ingen stor grupp kan befara, att dess berättigade krav på effektiv och pålitlig representation kan skjutas åt sidan eller bli mera sken än verklighet. Det är även min uppfattning att en representant, vald av en folkgrupp, själv framstår som värdefullare för denna folkgrupp än en medlem av denna grupp, som genom andra folkelements röster kommit att bli vald till representant. Om, där så ske kan, städernas och de stora industrisamhällenas folk förenades i särskilda valkretsar, skulle detta enligt min uppfattning föra med sig, att landsbygdens folk erhöles rättvisare möjlighet att göra sig gällande utan att utsättas för övermäktig konkurrens. Landsbygdsfolket skulle därigenom erhålla en säkrare och rättvisare representation. Man skulle icke för att, som konstitutionsutskottet i dess utlåtande, kunna peka på en mot landsbygdsintresset svarande representation behöva se sig tvungen att därvid medräkna representanter, som kanske ha helt andra väljargrupper än landsbygdens att helt eller delvis tacka för sina mandat. Ovidkommande partiintressen skulle icke lika lätt kunna inverka på landsbygdens väljare, om de icke vore förenade i samma valkretsar som dessa, ofta även i samma partiorganisationer. De nuvarande partierna äro förvisso icke av evighet. Nya strömningar göra sig ofta gällande i det politiska livet.

Den väckta motionen avser, som nämnts, införande av ett *rättvisare* valsätt till andra kammaren. Den fullkomliga rättvisan nås väl inte så ofta på jorden, och i motionen har intet så djärvt eftersträfvats. Vad som åsyftas är *ett förminsande* av de påtagliga och skriande nackdelar, som den nuvarande valkretsindelningen alstrar. Att det skulle vara möjligt att införa en valkretsindelning, som för landsbygdens väljare vore mindre ofördelaktig än det nuvarande systemet, har icke heller av utskottet bestritts. Talet om »överstigliga svårigheter», när det gäller att avgöra, var gränsen kan dragas mellan landsbygden, å ena sidan, samt städer och stadsliknande samhällen, å den andra, är icke hållbart, då motionen icke påyrkat någon absolut sådan åtskillnad. Vad som avsetts är endast *en utredning om rättvisare valsätt* med beaktande av de orättvisor, som äro förhanden, och avseende att åstadkomma någon ting bättre än det nuvarande systemet.

Det förefaller vara brist på god vilja att avvisa ett krav på rättvisare röst-rättsvillkor, därför att den absoluta rättvisan synes svåruppnåelig. Flera gånger har från vissa håll framförts krav på ett rättvisare valsätt, och man har

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

talat om införande av tilläggsmandat o. s. v. Det är emellertid märkligt, att man även på dessa håll nu synes ha ställt sig helt avvisande till det väckta förslaget. Möjligt är, att detta beror på att i motionen påyrkats, att vid den föreslagna utredningen skulle beaktas den orättvisa, som förenandet av landsbygden med städer och större samhällen i gemensamma valkretsar innebär för landsbygdens väljare. Det vore beklagligt, om man på dessa håll helt enkelt inte ville beakta denna för landsbygdens väljare nog så kännbara orättvisa.

I fråga om det praktiska realiserandet av en reform i motionens syfte gör utskottsmajoriteten gällande, att förslaget är ogenomförbart, därför att det proportionella valsystemet skulle förutsätta, att valkretsarna äro förhållandevis stora för att ernå ett i förhållande till partiernas storlek och röstetal rättvist resultat. Man synes sålunda tämligen ohöjlt ställa kravet på rättvisa för partiintressena i motsättning mot kravet på rättvisa i fråga om landsbygdens och stadsbygdens väljare. Men bortsett härifrån synes själva påståendets riktighet helt bero av vad som menas med »förhållandevis stora» valkretsar.

En bärande synpunkt synes ha varit, när den proportionella valmetoden år 1909 genomfördes, att icke väljare, boende på större avstånd från varandra skulle sammanföras i samma valkrets. Med denna motivering ville man *hellre* förena städer med närmast kringliggande landsbygd än i en valkrets sammanföra städer, som lågo på visst avstånd från varandra. Denna synpunkt sköts emellertid vid införandet av de förstörade valkretsarna 1921 åt sidan. Följden blev, att nu i samma valkrets äro förenade så långt ifrån varandra liggande städer, som exempelvis Laholm och Kungsbacka eller Södertälje och Öregrund, Hudiksvall och Gävle, Piteå och Haparanda. Skillnaden var endast, att man likväl behöll de blandade valkretsarna, så att även den mellanliggande landsbygden tillhörde samma valkrets. Det förefaller, som om en sådan utveckling grundligt slagit undan grunden för de invändningar, som vid proportionalismens genomförande restes mot att sammanföra städer på ett visst avstånd från varandra i en valkrets. I vart fall synes detta gälla om städer inom samma län. Å andra sidan synes länsgränsen icke kunna utgöra något avgörande hinder. Tanken att de olika länen skulle särskilt företrädas i riksdagen har ju, för första kammarens del, väsentligen modifierats genom den valkretsreform, som resulterat i att i ett stort antal fall två län förenats i gemensamma valkretsar för val till första kammaren.

Redan dessa allmänna synpunkter ge vissa antydningar om huru en valreform i motionens anda på grundval av den begärda utredningen skulle kunna tänkas utgestaltad.

Jag skall i största korthet något beröra nuvarande valkretsars storlek. I hela landet med dess 6 miljoner invånare väljas till denna kammare, som känt är, 230 riksdagsmän. I medeltal är varje riksdagsman representant för 27,000 personer. När det röstberättigade folket går till val, är hela landet uppdelat i 28 valkretsar. I den minsta kretsen utses endast 3 riksdagsmän och i den största 20 riksdagsmän. I övriga 26 kretsar väljas 4 till 11 riksdagsmän. I hela landet finnas nu endast tre stadsvalkretsar, alla övriga äro blandade stads- och landsbygdsvalkretsar.

Några praktiska exempel kunna visa, att man dock icke, om den begärda utredningen komme till stånd, skulle behöva köra fast i sådana svårigheter, som utskottets majoritet synes göra gällande.

I fråga om Stockholms län faller genast i ögonen, vilken lättnad i fråga om konkurrensen vid valurnorna det skulle innebära för landsbygdens och skärgårdens folk, om städer och stadsliknande samhällen med exempelvis 2,000 invånare eller mer kunde förenas i en särskild valkrets. Det skulle icke

*Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kam-
mare. (Forts.)*

möta några svårigheter att här bringa till stånd en särskild valkrets för städer och stadsliknande samhällen, medan länet i övrigt kunde fortfarande utgöra en valkrets. En annan utväg vore att i valkretshänseende förena städer, köpingar o. s. v. närmast omkring Stockholm med huvudstaden.

Ehuru det i den skånska fyrstadskretsen är förhållandevis väl ordnat, skulle ett utvidgande av denna till att omfatta även övriga städer, köpingar och samhällen exempelvis med 2,000 invånare eller därutöver synas lätt utförbart.

Frågan, om motsvarande städer o. s. v. i Kristianstads län lämpligen skulle förenas med den skånska stadsvalkretsen eller om man i detta fall exempelvis hellre borde följa valkretsindelningen vid första kammarvalen samt förena dem med Blekingestäderna, kunde underkastas särskild prövning.

Även en utvidgning av Göteborgs valkrets genom förenande därmed av Älvsborgs samhälle, Sävedal och Partille, liksom med i vart fall större bohusländska städer som Uddevalla, Mölndal och möjligen Lysekil, kunde bereda Bohuslans bönder och fiskare rimligare rösträttsförhållanden, än en konkurrens med de stora industriorterna innebär.

Förenande av städerna i Älvsborgs län till en valkrets är otvivelaktigt även en lätt realiserbar åtgärd. Detta skulle kanske icke ens behöva föra med sig ett förenande av de båda länsdelarna i övrigt till en krets.

Inom de nordligare länen, med deras glesare befolkning, synes en valkretsreform i avsett syfte vara än nödvändigare. De svårigheter, som de stora avstånden skapa, äro här redan nu stora. De fyra nordliga länen äro till ytvidden större än halva Sverige, och det är icke lätt att åstadkomma en för den proportionella valmetoden lämpad valkretsindelning med de 30 mandat, som folkmängden motiverar. De svårigheter, som skapas av avstånden, vidlåda således all valkretsindelning enligt det proportionella valsystemet i de nordligaste länen. Å andra sidan är det icke längre från exempelvis Piteå till Kiruna än från Piteå till Umeå.

De båda nordligaste länen äro redan i fråga om första kammarvalen förenade i en valkrets, och det skulle otvivelaktigt innebära en väsentlig lättnad för de avlägsnare bygdernas folk, om vid andrakammarvalen exempelvis Norr- och Västerbottens städer och gruvsamhällen förenades till en gemensam valkrets.

I Jämtlands och Västernorrlands län äro förhållandena i åtskilligt likartade. De stora sågverksdistrikten synas där särskilt böra uppmärksammas. Före proportionalismens införande utgjorde för övrigt Östersund och Hudiksvall en gemensam valkrets, och Östersunds förbindelser med Sundsvall och Härnösand äro säkerligen livligare än med Hudiksvall.

I Gävleborgs län synas städer, köpingar och likartade större samhällen, varvid särskilt märkes Sandviken med nära 14,000 invånare, kunna utgöra en naturlig valkrets. Det synes även kunna tagas under övervägnade, om icke Kopparbergs läns städer jämte Borlänge och Krylbo skulle kunna förenas med denna valkrets. Järnvägsförbindelserna äro goda, och Falun och Hedemora ligga icke längre från Gävle än Söderhamn.

I fråga om mellersta Sverige synas städer och industrisamhällen i Örebro och Västmanlands län kunna tänkas utgöra en valkrets, vars tyngdpunkt skulle ligga i Örebro och Västerås, detta så mycket mera som länsindelningen här skär igenom den gamla landskapsindelningen och delar Västmanland. Lämpligt synes även vara att undersöka, om städerna i de småländska länen, särskilt de i Jönköpings och Kalmar län, kunde förenas i en valkrets.

Förhållandena i Östergötlands län med de stora städerna Norrköping med

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

70,000 och Linköping med 35,000 invånare synas till sist i alldeles särskild grad gynnsamma för en valkretsreform i avsedd riktning. Några svårigheter att här lösbryta städerna till en särskild valkrets synas icke vara för handen. Här finnes även tämligen färsk traditioner att gripa tillbaka till, då det var först 1921 som den östgötska stadskretsen slogs sönder och förenades med det övriga länet.

Av vad som anförts framgår, att det ingalunda är något från början hopplost företag att söka åstadkomma ur landsbygdens synpunkt rättvisare och rimligare valkretsar. Den avsedda utredningen skulle säkerligen även visa på andra möjligheter att realisera tanken. Såsom i motionen framhålles, synes det även, som om i samband härmed kunde till behandling upptagas frågan om tilläggsmandat för utjämnande av svårigheterna för de mindre partierna. Ett ur landsbygdens synpunkt oeftergivligt krav är dock, att eventuella tilläggsmandat så avvägas, att stadskretsarna erhålla sina tilläggsmandat för sig, på grundval av den sammanlagda folkmängden i denna kategori, och de övriga valkretsarna sina för sig. I städer och stora samhällen är det dock betydligt lättare att uppdrida ett högt röstetal än exempelvis i skogsbygder och i skärgården. Det synes rimligt, att hänsyn härtill tages, så att icke överskottsroster från städerna, sammanbragta under väsentligen gynnsammare villkor, få snedvrیدا valresultaten i övriga delar av landet.

I anslutning till vad jag sålunda anført ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det av herr Andersson i Ovanmyra framställda yrkandet.

Herr Lundqvist: Herr talman! Jag måste till en början uttala min oförställda beundran för den ärade motionären, som trots den långt framskridna tiden och trots ett enhälligt utskottsutlåtande ändå har ansett sig böra upptaga kammarens tid med en så lång utredning. När jag emellertid satt och lyssnade till detta anförande samt tänkte på den myckna tid och möda, som motionären här lagt ned för att komplettera sin motion, hade jag ju ganska lätt att förstå den förtrytelse, som han måste ha känt över att han ej lyckats vinna bättre framgång för motionen inom konstitutionsutskottet.

Herr Westman sade bland annat, att utskottsutlåtandet vittnade om brist på god vilja. Hade sådan funnits, hade det ingalunda behövt möta svårigheter att tillmötesgå motionärens önskningsar. Jag konstaterar då, herr talman, att denna bristande vilja är till finnandes i lika hög grad hos alla partiets representanter i utskottet, och det bör kanske för klarhetens skull sägas ifrån, att det fanns ingen inom utskottet, som ville yrka bifall till motionen. Det fanns för övrigt ingen inom utskottet, som ställde något annat yrkande än om avslag på motionen.

Jag kan ju som betyg över motionen även få erinra om ett uttalande, som nyligen fälldes i första kammaren vid behandlingen av en annan fråga men med tanke just på denna, ej av en högerman utan av en som representerar ett annat parti, men som bevisat många riksdagar. Han sade med tanke på denna motion: »Jag skall icke föregripa den diskussion, som kan komma att uppstå om denna sak senare, men jag vill endast nämna, att redan vid frågans förberedande behandling argumenten blevo så sönderskjutna, att det skulle förvåna, om ens motionärerna kunna yrka bifall till sin egen motion.» Nu har icke heller herr Westman gjort det, utan han har liksom herr Andersson i Ovanmyra försökt att finna en räddningsplanka i ett helt annat yrkande. Jag förstår herr Andersson i Ovanmyra så mycket bättre, som han ärligt sagt ifrån, att hela denna motion och dess motivering ej tilltalade honom.

Jag skulle emellertid efter att ha läst motionen och varit med om dess

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kam-
mare. (Forts.)

förberedande behandling samt här lyssnat till de uttalanden, som gjorts av herr Andersson i Ovanmyra och herr Westman, vilja fråga, vad motionärerna egentligen mena med motionen. Här har lämnats många förklaringar. Jag vet ej riktigt, vilken av dem som man skall tillmätta den största betydelsen. Herr Andersson i Ovanmyra, som jag skattar mycket högt, ville uppenbarligen med denna motion komma bort ifrån det valfiske, som nu lär florera så mycket i bygderna genom att man har så många olika kandidater att locka med. Herr talman, en liten elak fråga: den här motionen har väl ej varit avsedd för något valfiske? Det är en fråga, som man har mycket svårt att komma förbi. Jag frågar vidare: Vad vilja motionärerna? Är den reservation, som avgivits av professor Reuterskiöld, ett uttryck för vad motionärerna och bondeförbundet önska? Är alltså bondeförbundet redan framme vid den korporativa staten? Det är ju den, som i herr Reuterskiölds reservation rekommenderas. Jag bara frågar. Kanske är det det intima samarbetet med socialismens anhängare, som fört bondeförbundet fram till att nu reflektera på en ganska snarlik form för vårt statsliv.

Jag frågade, vad motionärerna ville, och skall nu läsa upp, vad motionärerna själva säga i sin ingress till svar på den frågan. »Bondeförbundet», står det där, »verkar för att det gällande valsystemet utvecklas så att bättre möjligheter beredas landsbygdens folk att göra sig gällande i förhållande till städernas och de stora industrisamhällenas väljare och en mera rättvis representation erhålles.» Förlåt en fråga: Vad är »landsbygdens folk» för ett samlat begrepp? Hör t. ex. jag dit eller ej? Vi kanske kunna få svar på den frågan. Herr Andersson i Ovanmyra tyckte ju, att det var trevligt, om var man kom på sin plats, och därför har jag alldeles speciell anledning att fråga: Var hör jag hemma? Tillhör jag »landsbygdens folk», som tycks ha ett högt värde, eller tillhör jag städernas befolkning, som ej är fullt så värdefull för det allmänna? Jag tillhör Stockholms län, alltså det län som herr Westman drog fram som ett utmärkt exempel på hur bra man kan ordna upp det hela, för att landsbygdens folk skall få en rättvis representation. Jag tillhör en socken, som har drygt 12,000 invånare. Det är en *landskommun*, inom vilken endast finnes ett municipalsamhälle med omkring 700 själar. — Där bor dock icke jag. — Av de cirka 11,300, som bo i den övriga delen av socknen, är det säkerligen högst 1,000, som ha någon beröring med jordbruket, alla övriga höra hemma inom andra yrken, fastän de bo på rena rama landsbygden. — Det finns en annan kamrat här på länsbänken — jag hoppas, att han ej tar illa upp, om jag nämner hans namn — herr Andersson i Igelboda, som bor i en annan stor landssocken, som heter Nacka. Där finns icke vare sig något municipalsamhälle eller någon köping. Socken har ungefär 10,000 invånare, men jag tror, herr talman, att där finns lika många människor som i min hemsocken, procentuellt sett, vilka ej på något sätt kunna hänföras till jordbruket utan ha sin utkomst från andra näringar. Vart hör herr Andersson i Igelboda i Nacka kommun? Jag bara ställer dessa frågor för att visa, hur omöjligt det är att överhuvud taget här åstadkomma den rättvisa uppdelning, som herr Westman efterlyste.

För övrigt skulle jag vilja fråga, om det verkligen är även åt dessa kommuner och deras invånare, som bondeförbundet med sin motion vill skänka ökad rättvisa. Eller är det manne ej så, att den använda terminologien »landsbygden» eller »landsbygdens folk», som det så vackert står här, är en täckmantel för andra intressen? Som motionen i varje fall lagts upp, och det är ju den, vi ha att hålla oss till, är det ej så mycket till rättvisa åt olika grupper

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

ute på landet, som motionärerna syfta, utan vad bondeförbundet vill är nog ett gynnande uteslutande av i bästa fall jordbruksintresset, men, jag skulle nästan tro, — det egna rena partiintresset.

Såvitt jag förstår, herr talman, existerar det överhuvud taget ingen enhetlig landsbygdsbefolkning i vårt land. Man kan ej tala om något begrepp »landsbygdsbefolkning», ty befolkningen på landet är ganska oenhetlig. Självklart är också, att, om statsmakterna skulle gå in för en anordning efter de linjer, som från bondeförbundets håll föreslagits, så skulle i varje fall alla handlande, hantverkare och löntagare av olika kategorier samt många, många andra minst av allt få någon större rättvisa, utan vad dessa kategorier angår är det alldeles uppenbart, att de skulle berövas varje som helst möjlighet att med sin röst utöva något inflytande på statens angelägenheter och den politiska utvecklingen. När motionärerna säga, att bondeförbundet vill kämpa för större rättvisa för landsbygdens folk, är detta alltså en sanning med mycket stor modifikation. Det tycker jag till en början bör klart och tydligt sägas ut.

Jag skall sedan, herr talman, ej vara elak nog att draga fram i dagsljuset valda stycken ur motionen, hur oändligt frestande det än skulle vara. Jag har nämligen litet respekt för klockan och kammarens tålmod. Därför skall jag inskränka mig till att uppmana de av kammarens ärade ledamöter, som till äventyrs ej läst motionen, att begagna eftermiddagen till ett studium av densamma. Jag tror ej, att någon egentligen behöver ångra, om han offrar några minuter härpå. Den är ganska intressant.

Med avseende på vad herr Westman vidare sade och motionen innehåller skall jag nöja mig med att konstatera, att när här talas om orättvisor mot landsbygdens folk, så har icke — enligt den officiella statistiken — vare sig landsbygdens folk eller jordbrukarbefolkningen något att beklaga sig över i fråga om sin procentuella andel i representationen i den folkvalda kammaren. Jag skall ej upptaga tiden med att bevisa detta. Jag vågar emellertid påstå det efter att ha tagit del av siffrorna, och jag tror ej, att någon här vågar jäva riktigheten av detta påstående. När man för övrigt talar om, hur dåligt landsbygden är representerad, när det gäller de rena landsbygdshintressena, skall jag blott be att få peka på ett par län.

Jag tar först Stockholms län. Vi sitta här 10 mennar på Stockholms läns bank såsom representanter för ett län, som till sin överväldigande del är sammansatt av städer och, ännu mera, stadslänkande samhällen, och där jordbruksbefolkningen utgör en mycket liten minoritet. Hur ser länsbanken ut? Det kan ju ej falla mig in att vilja på något sätt utge mig själv för att vara representant för landsbygden och ännu mindre för jordbruket, men jag förmodar, att herr Westman räknar konsul Wallén, sin partivän, som sådan, och som en sådan får väl även räknas vår vän Eriksson i Sandby samt herrar Thorell och Allan Andersson i Tungalsta. Det är fyra representanter, vilkas jordbruksbetonade karaktär man knappast kan förneka, alltså fyra av tio. Skulle vi genomföra herr Westmans system i Stockholms län, då vågar jag vad som helst på att den uppsättningen skulle minskas med minst 50 procent. Om det sedan bleve herr Wallén, som finge vara kvar, eller någon annan, vill jag ej yttra mig om.

Vi ha ett annat län, om vilket jag nyss fick upplysningar, som äro ganska belysande. Jag ber om ursäkt, ärade kammarledamöter, att jag tager upp tiden litet, men jag tycker, att frågan är så pass rolig, att man kan ägna litet tid åt den. Det är Malmöhus län. Dess valkrets har också tio representanter. Där finns det fyra städer, men denna valkrets har knappast någon stadsrepresentant, om vi ej skola räkna fru Nordgren som en sådan, och det skola vi kan-

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kam-
mare. (Forts.)

ske göra. Där har alltså landsbygden fått nio representanter och de fyra städerna en. Denna senare är visserligen en kvinna, och det betyder ju åtskilligt, det medger jag gärna.

Nu säger emellertid herr Westman, och det får stå för hans egen räkning, att det ej är *antalet* representanter som här av avgörande. En representant har, säger han, ej samma värde ifall han kommit in i riksdagen, vald under medverkan även av andra än av dem, som stå honom närmast i fråga om yrke. Alltså om jag, som väl närmast skall vara en tjänstemannarepresentant, har fått, som jag också mycket riktigt fått, många röster från länets jordbrukare och trädgårdsodlare samt hantverkare m. fl., så har i herr Westmans ögon mitt värde som folkrepresentant högst väsentligt sjunkit. Ja, meningarna därutinnan äro kanske delade, men jag kan då icke godkänna den argumenteringen, herr talman.

Sedan skulle jag vilja vara litet elak, om det tillåtes mig. Är det ej underligt, herr talman, — jag har i alla fall gjort mig den frågan — att denna motion kommit fram nu, under de idealiska förhållanden, som råda? Jag skulle för min del ha haft ganska lätt att förstå, om en motion i denna riktning och med denna läggning hade kommit fram för åtskilliga år sedan, på den tiden t. ex. då herr Wallén stod här på Auditorium i Stockholm och på andra, ej fullt så stora lokaler, och i starka färger och ord målade socialdemokraterna som samhällets fiende nummer ett. Då hade jag kunnat förstå en motion som den nu föreliggande, men nu, herr talman, ligga ju förhållandena så annorlunda till. Enligt vad vi fått officiell bekräftelse på upprepade gånger från såväl statsministerns som herr Pehrsson-Bramstorps sida råda ju inga större motsättningar numera mellan socialdemokraterna och bondeförbundet. Denna enighet får icke heller betecknas som någon tillfällig historia. Parterna ha tvärtom — enligt vad de själva betona — kommit underfund med att man nu först har kommit fram till en fullt naturlig orientering, då man knutit samman banden mellan de stora grupperna arbetare och bönder, som ju lära ha allt gemensamt och ingenting egentligen som skiljer åt. Det förefaller mig under sådana omständigheter ganska underligt, att man just nu kommer med en motion av denna beskaffenhet. Ett bifall till densamma skulle ju resa en kinesisk mur mellan å ena sidan stadsbefolkningen, till vilken socialdemokraterna huvudsakligen äro att räkna, och å andra sidan landsbygdens befolkning, där bondeförbundets väljare till större delen återfinnas. När de politiska linjerna och intressena så fullständigt sammanfalla, betyder det väl, herr talman, inte så förskräckligt mycket, om ett eller annat mandat hamnar hos socialdemokraterna i stället för hos bondeförbundet? Den politik, som föres, blir ju i alla fall densamma.

Det kanske emellertid icke så mycket är rädsla för socialdemokraterna, som legat till grund för denna motion; det kanske i stället är en önskan att komma de forna vännerna inom högern och folkpartiet litet till livs? Då tycker jag, att detta är en onödigt stor apparat för att vinna detta mål; det går ju att vinna ändå ganska lätt, såsom det härom dagen visade sig, genom att i voteringsarna bara klubba ned alla förslag, som komma från det hållet. För att nå detta syfte behöver man alltså ingen lagstiftning.

Och om det skulle förhålla sig så, att ett eller annat bondeförbundsmandat ute i bygderna skulle hänga i luften genom att till äventyrs högern eller folkpartiet kan göra sig gällande, skulle kanske även detta kunna klaras upp på ett mycket enklare sätt, eftersom ju bondeförbundets och socialdemokraternas politik ändå helt sammanfaller. Jag är sålunda för min del alldeles säker på att en eller annan arbetarkommun gärna skulle vara villig att medverka

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

till herr Westmans eller någon annan bondeförbundsrepresentants räddning och skänka honom sina röster, om så behövs. — Det inverkar ju i varje fall inte på den politiska utvecklingen.

Från skämt till allvar: det framgår på intet sätt av motionen, att landsbygdens intressen ha blivit lidande på det nuvarande systemet med blandade valkretsar. Herrar Andersson i Ovanmyra och Westman ha icke heller i de anföranden de hållit lyckats uppvisa, att så är förhållandet. Att draga gränserna skarpare mellan stad och land tror jag icke är lyckligt. Jag tror däremot att det är lyckligt, om de olika partierna framdeles som hittills få tävla om valmännens röster även på landsbygden. Jag tror att detta är bäst såväl för landsbygdens och jordbrukets folk som för hela vårt land överhuvud taget. Enligt mitt förmenande gäller det i första hand att söka åstadkomma ökad förståelse mellan stad och land, inte att skärpa motsättningarna mellan dessa, vilket skulle bli fallet, om denna motion bifölles. — Ett bifall till densamma måste väl även, så vitt jag förstår, sätta det nuvarande samarbetet mellan koalitionspartierna på ett hårt prov.

Jag påpekade i början, herr talman, — nu skall jag sluta — att ingen inom utskottet har yrkat bifall till denna motion. Det är därför också helt naturligt, att jag, som deltagit i motionens behandling i utskottet, även nu ber att få yrka avslag på såväl motionen som på det yrkande, som under debatten framförts av herr Andersson i Ovanmyra, och yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Hällgren: Efter herr Lundqvists delvis skämtsamma anförande kanske det må vara mig tillåtet att använda några minuter till *allvarlig* behandling av denna motion, som är undertecknad av sju av denna kammars ledamöter. Herr Lundqvist passade såsom talesman för högern på att ge några gliringar åt den nuvarande parlamentariska majoriteten här i kammaren, emedan högerpartiet haft litet motgångar. Jag tycker att detta vittnar om ömskinthet och överdriven känslighet. De som nu ha majoritet i riksdagen ha under årens lopp blivit föremål för en mycket hårdhäntare behandling från deras sida, som förut haft majoritet.

Vid behandlingen av denna motion har konstitutionsutskottet givetvis endast haft att hålla sig till vad som står i motionen. I denna hemställes om en utredning, som avser »införande av ett rättvisare valsätt till riksdagens andra kammare med beaktande av den orättvisa, som förenandet av landsbygden med städerna och större samhällen i gemensamma valkretsar innebär för landsbygdens väljare». Det är naturligtvis oriktigt att först taga del av denna motion, sedan beslut en gång blivit fattat i riksdagen. Det skulle ju innebära att taga sakerna i omvänd ordning.

Jag skall därför endast be att få återge några tankegångar, som återfinnas i motiveringen till motionen. Motionärerna vilja göra gällande, att det föreligger ett motsatsförhållande mellan väljarna på landsbygden och väljarna i städerna och de stora industrisamhällena. Den allmänna rösträtten och proportionalismen ge enligt motionen endast ett slags formell rättvisa, när det gäller folkrepresentationens sammansättning, och särskilt ur landsbygdsbefolkningens synpunkt torde kritik kunna framföras. »Av gammalt fanns även i vårt land», säges det, »särskild representation för landsbygden och särskild för städerna.» — »Ännu före 1909 valde landsbygden för sig egna representer till andra kammaren och hade sålunda i själva valmetoden en viss garanti för att få sina intressen företrädda.» Proportionalismens införande medförde, »att de gamla enmansvalkretsarna sammanslogos till större kretsar

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

för att medgiva en fördelning av mandaten mellan partierna med hänsyn till deras styrka.» Dessa valkretsar, som till en början icke voro lika stora som nu, sammanslogos sedermera, och stadskretsarna förenades därvid med kringliggande landsbygd. Något årtionde senare genomfördes en utvidgning av valkretsarna med länsindelningen som grund med undantag av vissa stadsvalkretsar. Vidare påpekas, att stadspartierna härigenom fingo större möjlighet att få fast fot på landsbygden och att städernas befolkning hade bättre möjligheter att göra sig gällande vid valen. Det hävdas vidare, att det icke är så lyckligt med blandade valkretsar utan att man i stället borde införa en valkretsindelning, där landsbygd och städer och större samhällen äro skilda åt i syfte att bereda landsbygden möjlighet till en rättvisare representation.

Motionärerna vilja vidare avhjälpa vissa brister i det proportionella valsystemet. De ifrågasätta i detta syfte att införa tilläggsmandat och vidare utsträckt rätt att rösta genom fullmakt.

Det råder intet tvivel om att motionärerna härvidlag äro inne på tankegångar, som lågo till grund för lagar, som för åtskilliga år sedan voro gällande i vårt land. Enligt 1866 års riksdagsordning utgjorde land och stad ursprungligen skilda valkretsar. Domsaga var då valkrets på landsbygden, och till domsaga räknades även köpingar och vissa mindre städer. Övriga städer utgjorde egen valkrets. Landsbygden valde en ledamot av andra kammaren för varje domsaga, som hade över 40,000 invånare. Domsaga på över 40,000 invånare uppdelades i två valkretsar, som valde var sin riksdagsman. Städerna valde en representant för varje tiotusental invånare. Mindre städer förenades till valkretsar, som valde en representant på en folkmängd av minst 6,000 och högst 12,000 invånare. Vid denna tid rådde sålunda de förhållanden, som motionärerna åberopa, endast med den skillnaden, att städerna voro i ännu högre grad överrepresenterade i andra kammaren än för närvarande. År 1894 infördes den förändringen, att antalet ledamöter i andra kammaren bestämdes till 230, varav 150 skulle väljas av landsbygden och 80 av städerna. Valet skulle fortfarande ske i enmansvalkretsar. Denna lagstiftning ansågs ha åstadkommit en »vingklippning» av städernas representation.

I och med den proportionella valmetodens införande 1909 skedde en övergång från de mindre enmansvalkretsarna till större valkretsar. De större städerna fingo därvid bilda särskilda valkretsar, medan de mindre städerna sammanslogos med den kringliggande landsbygden till en valkrets med länet som indelningsgrund.

Motionärerna vilja nu komma ifrån detta system och återgå till det gamla. De vilja åstadkomma detta genom att inrätta särskilda valkretsar för den glest befolkade landsbygden och andra för städer och tätt befolkad landsbygd. Detta skulle emellertid medföra, att var och en av de nuvarande valkretsarna måste uppdelas på minst två. Med 230 riksdagsmän i andra kammaren skulle varje valkrets enligt denna valkretsindelning få välja ett mindre antal riksdagsmän än för närvarande. Det proportionella valsystemet skulle under sådana förhållanden icke kunna verka på det sätt som det är avsett att verka. En del partier skulle enligt detta system bli utan representation i andra kammaren. — Ännu värre skulle förhållandet bli, om riksdagen hade fallit till föga och bifallit herr von Helands motion, som vi behandlade härom dagen och som gick ut på en minskning av riksdagsmännens antal. — För att avhjälpa de svårigheter som ett tillämpande av den proportionella valmetoden skulle medföra med den valkretsindelning, som föreslås i den nu förevarande motionen, ifrågasätta motionärerna, att man skulle införa tilläggsmandat. Detta skulle enligt min mening medföra, att den valapparat, som motionärerna vilja

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

införa, skulle komma att te sig som ett lappverk. Man kan väl knappast slå ihop två olika valsystem, majoritetsval och den proportionella valmetoden. Man får väl vänta, tills denna fråga blir aktuell och då ta under övervägande, huruvida man skall bibehålla proportionalismen eller övergå till majoritetsval i enmansvalkretsar. Denna fråga har naturligtvis icke aktualiserats i och med att ett visst parti har erhållit ett ganska stort antal mandat i andra kammaren.

Man kan icke säga, att det nuvarande valsystemet har verkat ofördelaktigt för landsbygdens väljare. Jag har icke kunnat få det intrycket, då jag tagit del av yrkesuppgifterna i förteckningen över andra kammarens ledamöter. Herr Andersson i Ovanmyra påstår visserligen, att den är missvisande, men vi ha ingenting annat att rätta oss efter.

Jag återkommer i detta sammanhang till en tankegång, som framfördes av herr Lundqvist. Vi ha i vårt land en folkmängd på 6,200,000 invånare, varav cirka 4,000,000 bo på landet och knappast 2,200,000 i städerna eller, uttryckt i procent, cirka 65 procent på landsbygden och 35 procent i städerna. Den representation, som landsbygden har i andra kammaren med 142 ledamöter, som kunna betecknas som landsbygdsrepresentanter, mot 88 stadsrepresentanter kan icke sägas vara orättvis med hänsyn till folkmängdssiffran. I procent räknat äro 62 procent av ledamöterna landsbygdsrepresentanter och 38 procent stadsrepresentanter. Det föreligger alltså en skillnad på 3 procent till städernas förmån, men när skillnaden icke är större, sedan författningen tillämpats i 28 till 29 år, kan denna överrepresentation icke vara ett tillräckligt motiv för att undersöka, om det nu tillämpade valsättet är riktigt eller ej.

Se vi sedan på hur jordbruksintressena äro tillgodosedda, finna vi, att de yrkesgrupper, som syssla med jordbruk, fiske och skogsbruk, enligt de senaste uppgifterna utgöra 37.7 procent av landets befolkning. De ledamöter, som tillhöra dessa yrkesgrupper, äro 92 eller 40 procent av andrakammarledamöternas sammanlagda antal. Detta visar också, att dessa yrkesgrupper sammanlagt äro ganska väl representerade även här i kammaren.

Om motionärerna finge sin vilja igenom, skulle detta medföra svårigheter i många avseenden. Enligt deras valsystem skulle givetvis en del personer i denna kammare, som betraktas som rena landsbygdsrepresentanter men som enligt katalogen ha sin hemvist i större samhällen eller kanske någon stad, icke kunna väljas av landsbygdens valmän. Vi kunna som exempel ta herrar Janne Nilsson i Hörby och Nyblom i Hudiksvall. Sådana personer skulle enligt den valkretsindelning, som i motionen föreslås, icke vara kapabla att representera landsbygdens folk.

Jag tror icke att man kan anse, att denna motion har tillkommit enbart på grund av partipolitiska spekulationer. Det förhåller sig väl närmast så, att man på sina håll funderat på problemet och sökt efter utvägar att åstadkomma en annan valordning. Industristäderna, särskilt Norrköping, ha då förefallit mest avskräckande, och man har därför velat ha en utredning till stånd. Man behöver därför inte lägga så partipolitiska synpunkter på saken som vännen Lundqvist på Stockholmslänsbanken gjort.

I sin motion ha motionärerna även tagit upp det korporativa systemet. Det är ju så, att detta ligger i luften nu, sedan Mussolini gått in för en sådan anordning och fått efterföljare i andra stater. Jag är fullkomligt övertygad om att herr Lundqvist kan känna sig lugn för att denna tanke icke har kommit fram som ett resultat av samarbetet mellan socialdemokraterna och bondeförbundet. Jag tror snarare att den tankegång, som ligger bakom detta system, är att förlikna vid ett gammalt konservativt och reaktionärt spöke, som stic-

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

ker upp huvudet, trots att vi trott att det varit begravt för många år sedan. Det är en kvarleva från den tid, då högern regerade i detta land.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Westman: Herr talman! Jag blev icke alls upprörd av det personliga angrepp mot mig, som herr Lundqvist gjorde. Jag känner herr Lundqvist redan förut, och han ville säkert bara göra sig rolig. Nu ville herr Lundqvist ställa mig i motsatsförhållande till herr Andersson i Ovanmyra, men detta skall icke lyckas. Herr Lundqvist talade också mycket om partipolitik, och herr Lundqvist ägnar sig ju, som vi veta, mycket åt partipolitik. Själv är jag däremot en mycket dålig valmakare. Herr Lundqvist ville icke en gång tillåta mig att få väcka en motion här från bondeförbundshåll och försvara den i kammaren. Han sade, att här hade herr Westman uppträtt och tagit kammarens tid i anspråk utan att taga hänsyn till den långt framskridna tiden, vilket var rent av omdömeslöst. Men herr Lundqvist talade själv dubbelt så lång tid, och han tycks hörbarligen icke på något sätt underskatta sig själv och sin förmåga.

Herr Lundqvist frågade sig själv: är jag en landsbygdsrepresentant? Jag hoppas, att herr Lundqvist icke är landsbygdsrepresentant, ty vi landsbygdsrepresentanter önska, att alla skola få framföra sina åsikter i riksdagen. I den motion, som jag väckt, har jag begärt utredning om rättvisa på detta område. Jag har icke begärt någonting annat, herr Lundqvist. Jag har endast begärt, att man skall låta undersöka dessa förhållanden för att finna på något sätt att åstadkomma denna rättvisa. Och det är för att belysa hur befogat detta krav är, som jag hållit mitt rent sakliga anförande. Det har jag full rätt att göra utan att be herr Lundqvist om lov att få uppträda här i kammaren. Av herr talmannen begär man ordet och icke av herr Lundqvist.

Herr Andersson i Ovanmyra: Herr talman! Jag ber om ursäkt för att vi förlänga debatten på detta sätt och i all synnerhet för att tonen börjar urarta en liten smula, särskilt i och med herr Lundqvists raljanta och spefulla anförande. Jag begärde ordet endast för att ge honom några korta repliker, och jag tänkte därvid särskilt på vad herr Westman i sitt svaromål anförde beträffande hans sätt att komma som en mästare Lundqvist med pekpinnen och uttala sitt anatema över herr Westmans långgrandighet. När nu herr Lundqvist höll ett tal, som i varje fall var åtskilligt längre än herr Westmans anförande, så förefaller det, som om han skulle följa satsen: »När jag super, är det rätt.» Jag får verkligen lov att säga, att man bör icke ta sig slika fasoner och komma på detta sätt för att bereda kammaren »en rolig halvtimme», som hela hans anförande här tycktes gå ut på.

Herr Lundqvist var rådlös om vart han egentligen skulle räkna sig själv. Det där begreppet »landsbygdens folk» åstadkom för hans del en begrepps-förvirring; han visste icke, vart han egentligen hörde. Jag vill säga på äkta dalkarlsml: herr Lundqvist är en bastard mellan land och stad. Och jag må också tillägga, trots att jag i mycket respekterar herr Lundqvist, att han ofta även är »en ful fisk», som bondeförbundet icke gärna vill ha på sin krok.

Begreppet landsbygdens folk har herr Lundqvist synnerligen svårt att komma underfund med. Men, för att ta ett exempel, »Riksförbundet landsbygdens folk» är dock en organisation, som icke behöver åstadkomma någon som helst begrepps-förvirring. Under den beteckningen och dess fana vet man var man hör hemma, och jag tror icke, att herr Lundqvist skall behöva hysa någ-

*Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kam-
mare. (Forts.)*

ra bekymmer för vad begreppet landsbygdens folk för övrigt i stort sett innefattar.

Herr Carlström: Herr talman! Då herr Andersson i Ovanmyra talade om herr Lundqvists »roliga halvtimme», har han nu själv sedan låtit oss få »fem roliga minuter». Jag skall försöka inskränka mig och icke säga alltför mycket, och inte heller bli så »rolig», jag vet ju, att kammarens ledamöter nu önska ett slut på detta plenum, så att vi få komma hem och äta middag.

Vi kanske ha litet olika förmåga att tyda en motion. Herr Lundqvist hade icke kunnat tyda motionen riktigt, då han läste den, sade han. Då jag läste motionen, fick jag en liten påminnelse om en episod en gång hemma i min valkrets, då jag och någon mer voro ute och skulle tillhandahålla politisk uppbyggelse för folket i en bondsocken. Då var det några andra partiintressenter — jag skall icke säga vilka — som också voro där och som påstodo, att egentligen hade jag och den andre icke på landsbygden att göra; vi kunde hålla oss till städerna och samhällena, ty där vore den egentliga platsen för den politik vi förde, och därmed jämnt. Jag kan icke hjälpa, att jag erinrade mig denna historia i samband med läsningen av förevarande motion — sedan får herr Westman säga vad han vill.

Det är litet underligt, att herr Andersson i Ovanmyra gått in för denna sak såsom han gjort och även framställt ett yrkande. Det är väl ändå på det sättet, att här är det fråga om att renodla klassintressena. Det kunde vi väl säga rent ut, ty det är klart, att om man skiljer ut landsbygdens folk — vad som därmed menas, kan man läsa mellan raderna — och säger, att de skola välja för sig och städerna för sig, så måste även de s. k. samhällena vara med. Det vore ju nämligen icke så värst trevligt att få en valreform, där man plockat ut städerna och icke samhällena, om man nu vill renodla landsbygdsintresset. Och huru skulle det t. ex. gå med min gode vän herr Gustafson i Vimmerby, om det skulle bli en sådan här uppdelning, som herr Westman vill ha till stånd? Det är för övrigt ett tidens tecken detta, att vi skola likriktas i vissa fallor, och detta skall nu icke bara ske genom agitation, utan det skulle också ske med statens och riksdagens medverkan. Jag skulle vilja använda ett starkt uttryck här, men jag skall icke göra det.

Det är uppenbart, att om man skulle genomföra en sådan här valreform, så skulle landsbygdens folk, om jag därmed menar bönderna, sannerligen icke tjäna på den saken; de skulle i stället förlora. Det är kanske därför, som motionärerna själva säga, att motionen icke har något visst syfte. Men jag kan för min del icke förstå annat, än att det ligger någonting bakom detta: låt oss få en viss räjong, där vi få operera, och där ingen annan kan få en syl i vädret! Hemma i mitt län ha vi fått en skrivelse från en icke politisk organisation, som är mycket högröstad, och som hos valkretsförbundet hemställer, att när vi i höst skola sätta upp våra listor på kandidater till landstingsmannavalet, vi skola tänka på att det folk, som denna organisation representerar, icke tänker rösta på någon annan än den, som gått i spetsen och arbetat för denna organisations framgång. Även när man går till kommunala val, som ju landstingsmannavalet äro, är det alltså en tendens framme där: var så goda och se till, att vi på listorna få sådant folk, som vi tolerera; vi hava varnat och äro ute i god tid.

Det är ju klart, att nu är det icke längre fråga om att ett parti får ha några andra meningar än sådana, som gälla de direkta intressena. Jag tycker emellertid, att det vore bra, om vi ändå kunde tillåtas ha litet större utrymme än bara våra intressen, då det gäller att välja såväl vid kommunala

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kam-
mare. (Forts.)

som politiska val. Personligheten är ju ändå det största, har någon sagt, och då skall man väl icke laga så, att den icke får *någon* betydelse. Men här skola vi tydligen ha sådana representanter, som tillhöra våra speciella intressegrupper och därmed jämnt.

Jag har icke kunnat underlåta säga detta, därför att jag tror, att det är skäl göra klart för sig, på vilka vägar vi här äro inne, nämligen att så att säga renodla vissa intressegrupper och göra detta med statens hjälp. Tror någon, att det verkligen blir bättre på det sättet? Jag måste instämma med herr Lundqvist, då han säger, att det är underligt, att denna motion framkommit i denna tid. Jag har ju icke varit den, som berömt denna samförståndspolitik, men den är ju dock en verklighet. Och från det håll, där herr Westman hör hemma, har man gjort allt för att visa på att det egentligen är den enda politik, som kan ha någon framtid för sig.

Det är för att framhålla dessa synpunkter, som jag tagit till orda här. Och jag tror, att även om det är långt lidet på middagen, så är det anledning att framföra dem. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundqvist: Herr talman! Det förvånar mig icke alls, att herr Westman tog illa vid sig, liksom också kanske i någon mån herr Andersson i Ovanmyra, av de sanningens ord jag tillät mig att, delvis i litet skämtsamt klädnad, säga. Jag vill emellertid i anledning av att herr Westman sade, att jag nekat honom att motionera och nekat honom att här tala, bara be honom vara vänlig att studera det stenografiska referatet av vad jag sagt, innan jag haft tillfälle justera det. Han kan då själv övertyga sig om att jag icke sagt någonting annat — jag ber att få upprepa det nu — än att jag uttalade min beundran över att herr Westman vid denna tid på dagen, efter det motionen blivit enhälligt avstyrkt, ändå haft mod att taga upp så mycken tid i kammaren förr att utveckla och utlägga sin motion. Det är allt vad jag sagt, och det står jag för utan vidare.

Herr Westman sade, att han var en dålig valmakare. Ja, det har ju knappast med denna sak att göra. Icke ha väl statsmakterna någon skyldighet att underlätta bondeförbundets valrörelse i Östergötlands län, bara därför att herr Westman är en dålig valmakare? Det är väl en sak, som varje parti självt får draga försorg om.

Vidare visade ju herr Carlströms uttalande nyss, att de synpunkter, jag givit uttryck åt, tydligen delas även av andra meningsriktningar här i kammaren — helt naturligt för övrigt. Jag tror knappast, det är någon som på allvar vågar bestrida att de äro riktiga.

Min älskvärdhet mot herr Andersson i Ovanmyra kvitterade han med något, som jag väl också bör betrakta som en liten älskvärdhet. — Det är ju så olika mentalitet på folk i olika landsändar. — Jag tror i varje fall icke, att han menade så illa, ens när han förklarade, att jag ibland var en »ful fisk». Det är ju i alla fall bra, när folk tror sig känna en och vet, var man har en. Jag gör mig i varje fall icke bättre än vad jag är; det överlåter jag åt andra att försöka göra.

Vidare försökte emellertid herr Andersson i Ovanmyra på ett något för lättvindigt sätt klara upp detta med »landsbygdens folk» och min hemvist genom att åberopa Riksförbundet landsbygdens folk. Skulle det alltså vara så, herr Andersson i Ovanmyra m. fl., att när man här talat så vackert om att man ville skapa större rättvisa åt befolkningen på landsbygden, så avsåg man icke några andra än dem, som höra hemma i Riksförbundet landsbygdens folk, eller just denna katekori av de olika befolkningsgrupperna på landsbygden? Det

Ang. ändring av gällande bestämmelser om val till riksdagens andra kammare. (Forts.)

var nog ungefär vad jag trodde. Hur man då emellertid skall kunna dela upp Stockholms län på det sätt, som herr Westman avsåg, det förstår icke jag. Men detta kanske herr Westman vid en enskild lektion kan göra klart för mig.

Herr Andersson i Ovanmyra serverade också den lilla älskvärdheten, att jag bestått kammaren med en rolig halvtimme. Det gläder mig uppriktigt, herr talman, ifall mitt inlägg var en rolig halvtimme även för dem, mot vilka jag närmast vände mig.

Så skulle jag bara till sist vilja understryka vad jag sade i slutet av mitt förra anförande, nämligen att jag beklagar den inställning som kommit till synes i den föreliggande motionen. Så som förhållandena äro ute i världen, borde vi göra klart för oss, att vi böra hålla ihop så mycket som möjligt och icke dela upp oss efter stad och land eller industrisamhälle och jordbruksdistrikt. Att man här kommer med en motion, som ovillkorligen, om den realiserades, måste föra fram till skärpta motsättningar mellan olika befolkningslager, det kan aldrig vara lyckligt.

Herr Westman: Herr Lundqvist talar gång på gång om att upptaga kammarens tid. Jag undrar, om någon annan tar upp kammarens tid med så mycket prat som herr Lundqvist. Det är positiva förslag, som jag framkommit med. Jag står för dessa och skäms icke alls för dem, utan hoppas, att framtiden kommer att ge mig rätt.

Så nämnde herr Lundqvist någonting om att detta skulle verka skärpande på motsättningarna mellan olika folkgrupper. Det är rent av, förlåt uttrycket, barnsligt att tro, att det skulle inverka på förhållandena här i landet på detta sätt, om jag anhåller om en utredning angående förändring av de nuvarande valformerna. Det nuvarande samarbetet visar ju motsatsen. Jag vill ytterligare understryka att vad jag föreslagit inverkar icke ett dugg på samarbetet i riksdagen, vilket jag redan framhållit i mitt första anförande.

Vidare har herr Lundqvist nyss sagt, att vi samarbeta med socialdemokraterna och hava övergivit herr Lundqvists parti, som tidigare varit våra vänner. Det är bara agitationstal, som herr Lundqvist är inne på, och ingenting annat. Det kan herr Lundqvist spara till valmötena. Jag ber herr Lundqvist läsa igenom motionen en gång till och läsa mitt rent sakliga anförande, som jag väl genomtänkt, så tror jag, att herr Lundqvist får en annan uppfattning.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå och bifall i stället till det av herr Andersson i Ovanmyra under överläggningen framställde yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Vid härefter punktvis skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av vissa anslag under femte huvudtiteln biföll kammaren vad utskottet däri hemställt.

§ 17.

Ang. ändring i förordningen angående behandlingen av till riket inkommande tobaksvaror.

Härpå föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 8, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående behandlingen av till riket inkommande tobaksvaror.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 267, hade herr *Henriksson m. fl.* hemställt,

Ang. ändring i förordningen angående behandlingen av till riket inkommande tobaksvaror. (Forts.)

»att riksdagen måtte besluta sådan ändring av eller tillägg till 1924 års förordning angående behandlingen av till riket inkommande tobaksvaror — eventuellt även sammanhängande förordningar — att handlande med tobaksvaror, vilken har sin affärsverksamhet på plats där icke tobaksskattelager men väl provianteringsfrilager finnes, erhåller rätt att efter ansökan och tillstånd varom stadgas i förordningens 8 § från tobaksskattelager få rekvirera tobaksvaror till uppläggning å egen ort under tullverkets lås och kontroll från vilket lager försäljning sedan må ske till provianterande fartyg, samt

att för detta ändamål erforderlig lagtext måtte formuleras av vederbörande utskott».

Utskottet hemställde, att motionen II: 267 av herr Henriksson m. fl., om viss ändring i förordningen angående behandlingen av till riket inkommande tobaksvaror, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Henriksson**: Herr talman! Med hänsyn till den här förut omnämnda klockan är det med en viss tvekan som jag nu anhåller att få säga några ord. Då man läser motiveringen till utskottets avslagsyrkande, kunde man få det intrycket att vi motionärer begärt en genomgripande förändring i bestämmelserna om tobaksförsäljningen. Så är emellertid ingalunda förhållandet. Vi ha här på en punkt begärt en av praktiska skäl motiverad uppmjukning, som kan genomföras i full linje med nu gällande bestämmelser och kontrollföreskrifter. Det är kanske en för riksdagen liten fråga, men den kan vara betydelsefull för de personer det gäller, och tyvärr finns det ingen annan möjlighet än att gå fram via riksdagen.

Enligt nu gällande bestämmelser får man icke lägga upp tobaksvaror på tullnederlag eller provianteringsfrilager. Man har infört en särskild lagerinstitution, som man har kallat tobaksskattelager. Om den heter det i förordningen: »Tobaksskattelager må inrättas allenast å ort där tullkammare eller på avdelningar fördelad tullförvaltning finnes och utöfaren av statens tobaksmonopol tillika har kontor inrättat.» Den inskränkning, som den senaste satsen innebär, har visat sig medföra olägenheter för skeppshandeln och fartygsproviafteringen i vissa hamnar, och framför allt är detta förhållandet inom Norrland. För närvarande har tobaksmonopolet kontor i nio hamnstäder, och de övriga ha icke möjlighet till denna tobaksskattelagerinstitution. Vidare vill jag påpeka, att antalet av tobaksmonopolets kontor har minskats sedan denna lag tillkom.

För att kunna bli så kortfattad som möjligt vill jag genom ett exempel belysa, hur det verkar. Antag att det ligger ett fartyg i Umeå. Fartyget skall avgå på dagen kl. 3. och på förmiddagen kommer man till en skeppshandel och vill proviantera, bland annat tobaksvaror. Nu har tobaksmonopolet icke något kontor där utan det närmaste kontoret finnes i Luleå. Skall nu skeppshandlaren kunna effektuera denna order, måste han vända sig till Luleå och från därvarande tobaksskattelager rekvirera tobaksvarorna. När han får orden på förmiddagen och båten skall gå kl. 3. finns det ingen möjlighet att få varan till Umeå; skulle båten gå nästa dag, kan han på telefon rekvirera varorna och hinna få dem levererade. Nu begär motionen endast, att i dylika fall den uppmjukningen skulle kunna ske, att vederbörande skeppshandlare kan få rätt att i förväg rekvirera varorna från tobaksskattelagret i Luleå och i sin hemort, alltså i detta fall Umeå, lägga dem under tullverkets lås för att därifrån kunna effektuera ordena till båtarna. Såvitt jag förstår, ligger detta

Ang. ändring i förordningen angående behandlingen av till riket inkommande tobaksvaror. (Forts.)

förslag i full linje med nuvarande bestämmelser om kontrollen ifråga, och det gäller alltså denna av praktiska skäl motiverade uppmjukning, som endast behöfve gälla de platser, där det är av behovet påkallat.

Nu säger utskottet om detta: »För tillgodoseende av motionärernas förslag torde det bliva nödvändigt vidtaga en tämligen genomgripande omläggning av bestämmelserna i avseende på rätten till försändning och lagring av obeskattade tobaksvaror.» — Jag kan icke förstå, vari dessa genomgripande förändringar skulle bestå. Varan skulle gå precis samma transportväg från tobaksskattelagret och till den hamn det är fråga om, och det är tullen som får taga hand om den i bägge fallen. I ena fallet expedieras varan till det provi- anterande fartyget, och i andra fallet låser tullen in den i ett skåp, därifrån man sedermera kan expediera den. — Och så fortsätter utskottet: »På grund av att konsekvenserna av en sådan omläggning av kontrollföreskrifterna äro svåra att överblicka, ställer sig utskottet tveksamt till motionärernas förslag, i all synnerhet som en icke obetydlig olaga hantering med obeskattade tobaks- varor alltjämt förekommer och omläggningen av nämnda föreskrifter kan med- föra ett försvagade av det allmännas kontrollmöjligheter.» Ja, här har ut- skottet tidigare sagt, att det har haft till hjälp en sakkunnig från generaltull- styrelsen. Om det jag nu sist läst upp var uttryck för denna sakkunskap, så kan jag icke förstå annat än att vederbörande har givit ett underbetyg åt det verk, tullverket, han själv företräder, när alltså sådana risker skulle vara för- enade med att tobaksvaror finge förvaras en tid under tullverkets lås.

Jag har ansett mig böra anföra detta inför kammaren. Jag beklagar, att utskottet icke har kunnat övervinna sin tvekan, så att man kunnat få en be- hövlig uppmjukning på denna punkt. När affärsverksamhet skall bedrivas efter förordningar och paragrafer, blir det ju alltid en besvärande stelhet. Det vore emellertid tacknämligt, när det visar sig i praktiken behöfligt, om man kunde genomföra sådana uppmjukningar att det hela löpte mera friktionsfritt. Med stöd av dessa synpunkter, herr talman, ber jag att få yrka bifall till mo- tionen.

Herr Björklund: Herr talman! Jag skall icke alls uttala mig om huru- vida tullverkets expert, som var närvarande vid ärendets behandling i utskottet, har givit underbetyg åt det verk han själv tillhör. Jag tror ingalunda för min del, att så kan anses vara förhållandet. Jag tror tvärtom, att han med ver- kets eget intresse för ögonen har ansett sig pliktig att inför utskottet lägga upp saken på det sättet att han påvisat den svårighet, som skulle uppstå genom den föreslagna förändringen. Utskottet har också såsom *en* man accepterat de synpunkter som vederbörande från tullverket här har framfört.

Herr Henriksson sade, att detta är ingen stor sak. Nej, herr Henriksson, det är ingen stor sak, men den har dock den betydelsen, fastän den i och för sig är liten, att om denna affärsverksamhet skulle omgestaltas på det sätt herr Henriksson m. fl. föreslagit i sin motion, så kommer detta att medföra åtskil- liga besvärligheter, framför allt av sådan art att varken herr Henriksson eller jag eller någon ledamot av utskottet kan råda bot därpå. Det skulle nämligen uppkomma en rätt stor risk för en otillbörlig handel med tobaksvaror eller så- dana varor som staten skall ha vissa inkomster av dels genom licenser och dels genom de priser, som vederbörande ta ut på grund av beskattningen av varan.

Det är en hel del sådana omständigheter som sammanlagda göra att utskot- tet för sin del icke kunnat vara med om att biträda den tankegång och det för- slag som varit under utskottets omprövning. Jag skall för min del icke upptaga tiden med någon längre debatt i hithörande ämne, utan jag ber kort och gott,

Ang. ändring i förordningen angående behandlingen av till riket inkommande tobaksvaror. (Forts.)

herr talman, att på grund av de skäl som varit avgörande för utskottet och som också uttalats här, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Henriksson**: Herr talman! Jag skulle endast vilja säga det, att jag fortfarande icke förstår, huru det skulle kunna bli en otillbörlig försäljning av obeskattade tobaksvaror, som ligga under tullens lås. Precis samma bestämmelser gälla för de personer som ha tillstånd att upplägga varor på tobaksskattelager. Sådant tillstånd beviljas efter noggrann prövning av generaltullstyrelsen. Denna har även i sin hand att begränsa tillstånden och beviljar endast i den omfattning, som kan anses vara av behovet påkallat, nämligen till platser, där kommunikationerna lägga hinder i vägen för snabba transporter.

Herr **Henriksson** erhöll ånyo ordet och yttrade därvid: Herr talman! Sedan jag fått reda på att proposition på mitt yrkande i detta fall icke är möjlig att framställa, eftersom i motionen bl. a. hemställes, att utskottet — om det i detta fall velat tillstyrka motionen — skulle formulera lagtexten, ber jag, då nu motionen avstyrkts och det alltså icke föreligger någon lagtext, att få ändra mitt förra yrkande till yrkande om återremiss.

I anledning av det under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av förevarande ärende till bevillningsutskottet för ny behandling gav herr talmannen till en början propositioner beträffande detta yrkande, nämligen dels på bifall till detsamma dels ock på avslag därå; och blev berörda yrkande av kammaren avslaget.

På av herr talmannen framställd proposition biföll kammaren därefter utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

§ 18.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående borttagande av räntegottgörelse vid restitution av utskylder m. m.;

nr 10, i anledning av väckt motion angående frihet från stämpel och lösen för beslut i mål om införsel;

nr 11, i anledning av väckt motion om frihandel mellan Nordens stater; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316); samt

första lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av väckta motioner angående ändring av 17 kap. 4 § handelsbalken m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden och utlåtande hemställt.

§ 19.

Vid nu skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om ekonomiska föreningar begärdes ordet av

*Ang. viss
ändring i
lagen om
ekonomiska
föreningar.*

Ang. viss ändring i lagen om ekonomiska föreningar. (Forts.)

Herr **Sundström** i Vikmanshyttan, som yttrade: Herr talman! Den fråga som nu föreligger avser ju att trygga juridiska personers rätt att tillvarata sina intressen inom ekonomiska föreningar, vari de äro andelsägare. Jag har i min motion anförut ett fall, då ett skoldistrikt hade andel i en elektrisk distributionsförening och där folkskolestyrelsen befullmäktigat en av sina ledamöter att vid föreningens sammanträde bevaka dess intressen. Nu inträffade den omständigheten, att när folkskolestyrelsens ombud uppträdde på detta föreningsmöte, så förklarade en av styrelsens ledamöter, att eftersom ombudet icke hade personligen någon andel i föreningen, hade han icke rätt att bevaka folkskolestyrelsens intressen och föra dess talan. Enligt föreningens stadgar skulle tvister av detta slag hänskjutas till skiljenämnd. Så skedde också i detta fall, och den skiljenämnd som tillsattes bestod av tre jurister, däribland två borgmästare och en häradshövding. Denna skiljenämnd uttalade sig för, att när icke folkskolestyrelsens ombud personligen var andelsägare, hade han ingen rätt att vid sammanträdet föra dess talan. Detta föranledde folkskolestyrelsen att hänvända sig till J. O. för att få hans ingripande i frågan och söka erhålla rättelse. J. O. resolverade emellertid att frågan icke föranledde någon hans åtgärd, men han tillade i sitt svar, att det fanns ett prejudikat som innebar, att en i en kommun icke röstberättigad person hade rätt att där föra ett bolags talan. J. O. ansåg givetvis därmed, att skiljenämndens utslag i det fall jag omnämnde stod i strid med lagens mening. Men härvid är att märka, att dessa frågor avse två olika lagar, den ena avser lagen om ekonomiska föreningar, den andra avser kommunallagarna. När vi fingo detta svar från J. O., fäste vi landskommunernas förbunds uppmärksamhet på fallet i fråga, och detta har också i sin tidskrift för maj månad i fjol ägnat frågan en ingående behandling, och efter att ha redogjort för fallet skriver tidskriften bl. a.:

»Något direkt prejudikat i ett dylikt fall föreligger oss veterligt icke. Men skulle det i praxis visa sig, att lagen om ekonomiska föreningar tolkas på ett sätt, som icke står i överensstämmelse med grunderna för regeringsrättens ovan berörda utslag av år 1932, så torde, synes det, en ändring i ekonomiska föreningslagen i förevarande hänseende böra vidtagas.» Alltså har landskommunernas förbund den uppfattningen, att med den otydliga lagtext som nu finnes behövs det en lagändring.

Utskottet åberopar i sin motivering för sitt avslagsyrkande bl. a. först lagen om ekonomiska föreningar, som i par. 36 bl. a. innehåller den regeln, att »därest ej annorlunda finnes bestämt i förenings stadgar, föreningsmedlem är berättigad överlåta sin rösträtt å annan medlem». Därefter skriver utskottet: »Skiljedomen torde hava grundat sig på nyssnämnda stadgande», och det är alldeles givet, det finns intet annat stadgande för en medlems rätt i detta avseende än det som här åberopats. Vidare säger utskottet, att »när en juridisk person som är medlem av en förening inställer sig genom en sin representant å föreningsstämma, bör det enligt utskottets förmenande icke så betraktas, som om den juridiska personen överlåtit sin rösträtt å representanten; den juridiska personen kan ju icke utöva sin rösträtt annorledes än genom någon som äger företräda densamma på grund av fullmakt eller eljest». Det är ju en allmän uppfattning, som borde kunna tillämpas på alla föreningsmöten av detta slag, men när vi veta, att jurister kunna tolka lagen på ett annat sätt, då är det enligt min uppfattning skäl i att man här företar en ändring. Det är i alla fall så numera, att juridiska personer äga andelar i ekonomiska föreningar i större utsträckning än enskilda personer göra, och då anser jag, att det vore alldeles på sin plats, att det också i lagtexten sades ifrån, på vad sätt dessa juridiska personer hade rätt att bli representerade på dessa ekonomiska föreningsars sammanträden. Jag tror också, att det vore en mycket en-

Angående viss ändring i lagen om ekonomiska föreningar. (Forts.)

kel sak att åstadkomma en sådan bestämmelse, och då behövde man icke riskera ett sådant fall som jag här anför. Skulle däremot icke riksdagen vilja gå med på en lagändring i detta fall, då föreligger den eventualiteten i framtiden, att dylika skiljedomsutslag kunna förekomma. Visserligen skulle ju häremot kunna sägas, att utskottet skrivit så pass tydligt i sin motivering, att man icke behövde befara något liknande i framtiden. Men motiveringen är ingen lag enligt min mening, och den kan således icke heller förhindra ett uppreparande av vad som här skett, och därför måste jag för min del vara mest benägen för att yrka bifall till motionen, ehuru jag förstår att det är hopplöst gent emot ett enhälligt utskott. Jag har emellertid här i alla fall velat få till protokollet antecknat den uppfattning jag har i denna fråga.

Vidare anförde:

Herr Bergquist: Herr talman! Första lagutskottet har till alla delar anslutit sig till den uppfattning angående tillämpningen av gällande föreningslag, som herr Sundström i Vikmanshyttan i sin motion gjort sig till tolk för. Det är här fråga om tolkningen av ett stadgande i gällande lag om ekonomiska föreningar, och herr Sundström har anför ett exempel, då föreningslagen icke skulle ha tolkats på det sätt som han anser vara det riktiga, och som också första lagutskottet anser vara det riktiga. Därför har herr Sundström velat ha en ändring i gällande lag. Första lagutskottet har nu vid en noggrann och grundlig utredning av denna fråga funnit, att det icke kan vara någon tvekan om huru gällande lag bör tolkas. Det är klart och tydligt uttalat i lagen, att då det är fråga om att överlåta sin rösträtt på annan person, får det icke ske till någon annan än en som är medlem, men det råder icke tvekan om att då en juridisk person skall utöva sin rösträtt, så kan man inte säga, att denna juridiska person överlåter sin rösträtt genom att utse en person som för dess talan; det måste ju en juridisk person göra. Alla medlemmar i en juridisk person kunna ju icke inställa sig själva och utöva dess rösträtt, utan den juridiska personen måste utse en representant. Det är ingen tvekan, att enligt gällande lag den får utse som sin representant en person, som icke själv är medlem i den ekonomiska föreningen. Det föreligger ett klart och tydligt prejudikat i denna fråga beträffande tolkningen av kommunallagarna. Som motionären nämnde, föreligger dock intet direkt prejudikat i fråga om tolkningen av föreningslagen. Men då föreningslagen genomfördes, byggdes den upp i detta avseende helt efter mönster av kommunallagarna; den är praktiskt tagen avskriven av dem i dessa delar.

Då utskottet funnit, att det vid prövningen av gällande lag icke kan bli föremål för delade meningar, hur den skall tolkas, har utskottet ansett onödigt att föreslå en skrivelse i frågan. Det är mycket beklagligt, om det, som herr Sundström i Vikmanshyttan uppgivit, förekommit att en skiljenämnd givit en annan tolkning, som enligt utskottets och min egen mening icke överensstämmer med lagen. Det är ju att hoppas, att även om första lagutskottets uttalande ingalunda är lag, den redogörelse och den utredning, som förekommit, skall bli till vägledning vid den framtida tolkningen av gällande lag.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Slutligen föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordningar om olycksfalls- och

yrkessjukdomsersättning åt tvångsarbetare och fångar m. fl.; och biföll kam-maren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 21.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa haverikostnader m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för J. P. Johansson från vissa arrendeavgifter;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för kon-toristen N. E. K. Nilsson från viss betalningsskyldighet; och

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmänna grunder för statens åtaganden i samband med emottagande av gåvor av luftvärnsma-teriel;

bankoutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 35 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker jämte i ämnet väckta motioner; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 25, i anledning av väckt motion om utökande av amorteringsfriheten å er-hållna arbetarsmåbrukslån;

nr 26, i anledning av väckt motion angående utredning rörande förekomsten av olika slag av svinsjukdomar inom landet m. m.; och

nr 27, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfalls-styrelsen under år 1937 försålda och bortbytta tomter och områden.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

§ 23.

Avgåvos följande motioner nämligen av:

herr *Hagberg* i Malmö m. fl., nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-sition, nr 127, angående folktandvård;

herr *Lundqvist* m. fl., nr 376, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 141, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och sta-tens vattenfallsverk m. m.;

herr *De Geer* i Lesjöfors, nr 377, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, angående anslag till Vattendomstolarna: Avlöningar;

herr *Olsson* i Staxäng m. fl., nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-sition, nr 136, med förslag till lag om avbrytande av havandeskap m. m.;

herrar *Olsson* i Staxäng och *Hansson* i Hönö:

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 146, med förslag till lag om upphävande av 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen, m. m.; och

nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 147, med förslag till ändrad lydelse av § 3 13:o tryckfrihetsförordningen.

Dessa motioner bordlades.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Björklund</i>	under	3	dagar	fr. o. m.	den	10	mars,
» <i>Åqvist</i>	»	2	»	»	»	12	»
» <i>Pettersson</i> i Norregård	»	4	»	»	»	12	»
» <i>Isacsson</i>	»	4	»	»	»	11	»
» <i>Gustafson</i> i Vimmerby	»	5	»	»	»	12	»
» <i>Råstock</i>	»	2	»	»	»	12	»
» <i>Borg</i>	»	2	»	»	»	10	»
» <i>Sundberg</i>	»	3	»	»	»	10	»
» <i>Wolgast</i>	»	27	»	»	»	5	»
» <i>Johansson</i> i Tväråselet	»	5	»	»	»	11	»
» <i>Lindholm</i>	»	3	»	»	»	13	»
» <i>Andersson</i> i Lindome	»	3	»	»	»	10	»
» <i>Johanson</i> i Huskvarna	»	2	»	»	»	10	»
» <i>Nyblom</i>	»	4	»	»	»	10	»
» <i>De Geer</i> i Lesjöfors	»	8	»	»	»	16	»
» <i>Jansson</i> i Falun	»	3	»	»	»	10	»
» <i>Lithander</i>	»	3	»	»	»	13	»
» <i>Bergquist</i>	»	2	»	»	»	10	»
» <i>Nilsson</i> i Kristinehamn	»	5	»	»	»	12	»
» <i>Viklund</i>	»	3	»	»	»	14	»
» <i>Olsson</i> i Kullenbergstorp	»	6	»	»	»	12	»
» <i>Larsson</i> i Mörlanda	»	4	»	»	»	11	»
» <i>Werner</i> i Hultsfred	»	4	»	»	»	12	»
» <i>Hage</i>	»	4	»	»	»	12	»
» <i>Ericsson</i> i Kinna	»	4	»	»	»	11	»
» <i>Vougt</i>	»	4	»	»	»	14	»
» <i>Dahlbäck</i>	»	5	»	»	»	10	»
» <i>Olsson</i> i Staxäng	»	3	»	»	»	11	» och
» andre vice talmannen <i>Magnusson</i>	»	2	»	»	»	11	» .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.56 e. m.

In fidem
Sune Norrman.